

ΝΕΟΣ
ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΘΝΙΚΟΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΙΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1905

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΓΑΛΜΑΤΩΝ

Ἐν τῷ κώδικι Reg. Svec. 184 τῆς βιβλιοθηκῆς τοῦ Βατικανοῦ, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, περιέχεται ἐν φ. 10^α - 13^β ἡ κατωτέρω παρατιθεμένη περιγραφή ἀγαλμάτων. Ἐκδίδων δ' αὐτὴν ὑποσημειόνῳ κάτωθι ἐκάστου τεμαχίου τὸ τε ἀντίστοιχον χωρίον ἐκδομένων συγγραφῶν, ἐν αἷς εὐρίσκειται τοῦτο, καὶ τὰς διαφορὰς ἐν ταῖς ἐκδόσεσι ταύταις πλὴν τοῦ Κωδικοῦ, οὗ τὸ κείμενον ἀπέρρευσε ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Treu ἐκδοθέντων ἀποσπασμάτων τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος Suppl. Gr. 607 A.

Εἶνε δ' ἐν δλω αἱ ἐκδομέναι συγγραφαί, ἐν αἷς εὐρίσκομεν τεμάχια τῆς ὑπ' ὄψιν ἡμῶν περιγραφῆς, αἱ ἐξῆς:

Σ = Σουίδα

D = Σχόλια Ἰλιάδος ἐκδ. Dindorf.

K = Κωδικὸς Παρεκβολαὶ περὶ τῶν Πατρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Bekker ἐν τῇ Βυζαντίδι Βόννης παραλειφθέντι μέρει τῷ ἐκδομένῳ ὑπὸ τοῦ Lambecius ἐν Παρισίαις τῷ 1655 καὶ κατ' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Migne ἐν Ἑλλ. Πατρολογίᾳς Τόμ. PNZ'.

E = Excerpta Anonymi Byzantini ex codice Parisino Suppl. Gr. 607 A edidit Max. Treu (T). Ohlau. 1880. Progr. Nr. 167.

Διὰ δὲ τοῦ V ἐδήλωσα τὸν κώδικα τοῦ Βατικανοῦ. Περιττὸν δὲ καὶ νὰ λεχθῆ, ὅτι αἱ ἐπιγραφαί, αἵτινες ἄλλως φέρονται καὶ παρὰ τῷ Κωδινῷ καὶ ἐν τοῖς Excerpta. δὲν εὐρίσκονται παρὰ τῷ Σουίδα καὶ ἐν τοῖς Σχολίοις τοῦ Ὀμήρου.

I.

Περὶ ἀγάλματος τοῦ Ἑρμοῦ.

Τὸν Ἑρμῆν οἱ Ἕλληνας καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχαίων κατὰ τὴν αὐτῶν πεπλανημένην θεολογίαν υἱὸν Διὸς λέγουσι καὶ Μαίας· Διὸς μὲν οὖν τοῦ νοῦ, Μαίας δὲ τῆς φρονήσεως· ἐκ νοῦ γὰρ καὶ φρονήσεως ὁ λόγος γεννᾶται. Διὰ τοῦτο καὶ πτερωτὸν αὐτὸν ποιοῦσιν ὡς ταχύν· οὐδὲν γὰρ λόγου ταχύτερον. Ὅθεν καὶ Ὅμηρος ἔφη ἔπεα πτερόεντα καὶ ὡσεὶ πτερόν || ἢ ἐ νόημα. Πάντων δὲ νεώτατον αὐτὸν ἐργάζονται διὰ τὸ μὴ γηράσκειν τὸν λόγον· ἀλλὰ [καὶ] τετράγωνον αὐτὸν ποιοῦσι διὰ τὴν στερότητα τοῦ ἀληθοῦς λόγου.

Σ ἐν λ. Ἑρμῆν. D Τόμ. Δ' σ. 229 μετὰ Ἰλ. Y 33 : In B ex Suida. K (Lamb. σ. 15. Migne σ. 480). 1. τὸν Ἑρμῆν V : Ἑρμῆν τοῦτον Σ τοῦτον D 1-2. οἱ Ἕλληνας - υἱὸν V : λείπεται Σ 2-3. διὸς μὲν - μαίας δὲ V : οἶον τοῦ νοῦ καὶ τῆς ΣD 3. οὖν V : οἶον ΣD 5. ὅθεν V : λείπεται ΣD 6. καὶ - νόημα V : λείπεται ΣD 7. καὶ ΣD : λείπεται V

2.

Περὶ ἀγάλματος Εὐγνωμοσύνης τῆ δεξιᾶ σκῆπτρον κατεχούσης, τῆ δὲ ἀριστερᾶ βιβλίον.

Ἄγαλμα τῆς Εὐγνωμοσύνης τῆ δεξιᾶ σκῆπτρον κατέχει ὡς ἰσχυροῦσης τῆς Εὐγνωμοσύνης καὶ τῆ ἀριστερᾶ βιβλίον διὰ τὸ τὸν εὐγνώμονα δεῖσθαι ἀναμνήσεως, ἧτις διὰ βιβλίων γίνεται.

Ε σ. 6, 29-32. K (Lamb. σ. 15. Migne σ. 481). Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εὐγνωμοσύνης V : τῆς εὐγνωμοσύνης E τῆ δεξιᾶ - βιβλίον V : λείπεται E 1. σκῆπτρον E : σκῆπτρον V 2. τὸ E : λείπεται V 3. δεῖσθαι E : δεῖσθαι V

3.

|| Περὶ ἀγάλματος κρατούντος δόρυ.

Τῆς δὲ Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα δόρυ κρατεῖ παρά τὸ σταθερὸν καὶ ἀνδρείον· ὁμοίως καὶ ἀσπίδα, παρεστῶς πᾶσαν ἐπιβουλήν διὰ τῆς σο-

φίας ἀπωθεῖσθαι. Ἡ αὐτὴ γὰρ ἐστὶ τῷ νῷ. Καὶ περικεφαλαίαν διδῶσιν αὐτῇ διὰ τὸ εἶναι τῆς σοφίας τὸ ἀκρότατον ἀθέατον· καὶ ἔλαιαν, ὡς καθαρωτάτης οὐσίας οὕσης· φωτὸς γὰρ ὕλη ἡ ἔλαια. Καὶ Γοργόνα διδῶσιν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῇ διὰ τὸ ταχὺ τοῦ νοῦ.

Σ ἐν λ. Ἀθηνᾶς. D Τόμ. Γ' σ. 100 Ἰλ. B 156. K (Lamb. σ. 13. Migne σ. 476). E σ. 4, 20-27. 1. τῆς δὲ VE : λείπεται Σ : τὸ τῆς D τὸ V : λείπει ED σταθερὸν VES : σταθερὸν D 2. παρεστῶς ἔγραψα : παρεστὸς V : παρά τὸ ED : δια το Σ 3. γὰρ ἐστὶ ΣED : γὰρ ἐστὶ V 5. καθαρωτάτης ΣE : καθαρωτάτης V

4.

|| Περὶ ἀγάλματος κρατούντος κιθάραν.

φ. 11β

Κιθάραν ἐπὶ χειρῶν πλάττουσι τοῦ Ἀπόλλωνος, οἰοῦντι τὸν ἥλιον, τὴν τοῦ παντὸς ἀρμονίαν· κινῶμενος γὰρ τοῖς λοιποῖς ἀστράσι καὶ τίκτει καὶ ζωογονεῖ.

Σ ἐν λ. Ἀπόλλωνος ἄγαλμα. E σ. 4, 29-31. K (Lamb. σ. 14. Migne σ. 477). 1. πλάττουσι τοῦ ἀπόλλωνος VE : ἔχον πλάττουσι τὸ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα Σ 2. ἀστράσι V : ἀστράσι E : ἀστράσι ΣT

5.

Περὶ ἀγάλματος ἔχοντος ψαλίδα χαλκῆν.

Τὴν Ἥραν λέγουσιν εἶναι τὸν ἀέρα, [καὶ] ἐπεὶ ὁ ἀήρ καθαίρει, ποιοῦσι τῆς Ἥρας τὸ ἄγαλμα βαστάζον ψαλίδα χαλκῆν ἀπὸ μεταφορᾶς ψαλίδος τῆς ἀποκειρούσης τὰς τρίχας καὶ καθαρόν ἀποδεικνυούσης τὸ σῶμα.

Σ ἐν λ. Ἥρα. E σ. 5, 15-19. K (Lamb. σ. 14. Migne σ. 477). Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ψαλίδα VE : ψαλίδα T χαλκῆν E : χαλκῆν V 1. τὴν Ἥραν - ἀέρα VE : Ἥρα ὁ ἀήρ Σ καὶ ES : λείπει V 1-2. ποιοῦσι - βαστάζον VE : τὸ εἶδωλον αὐτῆς βαστάζει Σ 2. τὸ VΣ : λείπει E ψαλίδα VES : ψαλίδα T χαλκῆν ES : χαλκῆν V 3. ψαλίδος τῆς ἀποκειρούσης VE : τῆς κειρούσης ψαλίδος Σ καθαρὸν ἀποδεικνυούσης VΣ : ἀποδεικνυούσης καθαρὸν E

6.

Περὶ ἀγάλματος βασιτάζοντος πύργους.

Τὴν Δήμητρα οἱ παλαιοὶ τὴν γῆν λέγουσιν οἰονεὶ Γῆμητρα· καὶ ἐπεὶ ἔδρα πάσης πόλεως ἡ γῆ ἐστίν, ὡς βασιτάζουσα τὰς πόλεις, πλάττεται πυργοφόρος.

Σ ἐν λ. Δημήτηρ. Ε σ. 5, 25-6, 3. Κ (Lamb. σ. 14. Migne σ. 477).

1. τὴν δῆμητρα - γῆμητρα VE: Δημήτηρ ἐστὶν ἡ γῆ, οἰονεὶ γῆμητηρ τις οὕσα Σ 1-2. καὶ ἐπεὶ VE: ἐπεὶ δὲ Σ 2. ἐστὶν VE: ἐστὶν Σ

7.

Περὶ ἀγάλματος κτένα φέροντος, πολλάκις ἦε καὶ γένειον ἔχοντος.

Τῆς Ἀφροδίτης τὸ ἄγαλμα πλάττουσι κτένα φέρον, ἐπειδὴ συνέβη ο. 12^β ποτὲ ταῖς τῶν Ῥωμαίων γυναιξὶ || κνήφην λοιμώδη γενέσθαι, καὶ ξουρουμένων πασῶν, γεγονάσιν αὐταῖς οἱ κτένες ἀχρεῖοι. Εὐξάμενας δὲ τῇ Ἀφροδίτῃ ἀνατριχωθῆναι, τιμῆσαι τε αὐτὴν ἀγάλματι κτένα φέρουσαν. Πλάττουσι δὲ αὐτὴν καὶ γένειον ἔχουσαν, ὅτι καὶ ἄρρενα καὶ θήλεα ἔχει ὄργανα. Αὐτὴν γὰρ λέγουσι τὴν ἔφορον-γενέσεως [τοῦ] παντός, καὶ ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ ἄνω λέγουσιν αὐτὴν ἄρρενα, τὰ δὲ κάτω φ. 13^α θήλεα. Πλάττουσι δὲ αὐτὴν καὶ ἐπιππον, ὅτι || ὁ Αἰνείας ὁ υἱὸς αὐτῆς πλεύσας μέχρι τῆς δύσεως μετὰ τοῦτο ἵππῳ ἐπέβη καὶ τὴν μη- 10 τέρα ἐτίμησε τοιοῦτῳ ἀγάλματι.

Σ ἐν λ. Ἀφροδίτη. D Τόμ. Γ' σ. 152 ἴλ. B 820. Ε σ. 5, 25-6, 3. Κ (Lamb. σ. 14. Migne σ. 477). Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ φέροντος VT: φέροντα Ε πολλάκις - ἔχοντος V: λείπουσι Ε 1. τῆς Ἀφροδίτης VE: Ἀφροδίτης. Ταύτης ΣD πλάττουσι VΣD: λείπει Ε 2. κνήφην VΣDΓ: κνήφην Ε λοιμώδη ΣED: λιμώδη V 4. τιμῆσαι τε ΕΣD: τιμῆσαι V αὐτὴν VE: ταύτην ΣD 6. λέγουσι τὴν VE: λέγουσιν ΣD τοῦ παντός Ε: παντός V: πάσης ΣD 8. θήλεα VE: θήλειαν Σ ὅτι ὁ VE: ὅτι Σ ὁ ΣED: προστίθεται ἄνωθεν διὰ σημείου παραπομπῆς V

8.

Περὶ ἀγάλματος τοῦ Ἡρακλέους βασιτάζοντος ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ μῆλα τρία.

Τὸν Ἡρακλῆα τὸν χρόνον λέγουσιν, ὅς ἐστι τριμερῆς, ἔαρ, θέρος καὶ χειμῶν.

Πρόλ. Σ ἐν λ. Ἡρακλέους ἄγαλμα καὶ λ. Ἡρακλῆς. Ε σ. 6, 4-7. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Ἡρακλέους Ε: αἱ λέξεις μετατεθειμέναι μετὰ τὰς λέξεις μῆλα τρία V

9.

Περὶ ἀγάλματος τοῦ Διὸς καθημένου, γυμνὰ ἔχοντος τὰ ἄνω, τὰ δὲ κάτω ἐσκεπασμένα, κρατοῦντος ἐν || τῇ εὐωνύμῳ σκῆπτρον, τῇ δὲ δεξιᾷ ἄετόν. φ. 13^β

* Ἄγαλμα πλάττουσι τοῦ Διὸς καθημένον γυμνὰ ἔχον τὰ ἄνω, τὰ δὲ κάτω ἐσκεπασμένα. Κρατεῖ δὲ τῇ μὲν εὐωνύμῳ σκῆπτρον, τῇ δὲ δεξιᾷ ἄετόν προτείνει. Καὶ τὸ μὲν καθῆσθαι τὸ ἐδραῖον τῆς δυνάμεως αἰνίττεται· τὸ δὲ τὰ ἄνω γυμνὰ ἔχειν, ὅτι φανερός τοῖς νοετοῖς καὶ τοῖς οὐρανίαις τοῦ κόσμου μέρσει, τὰ δὲ λοιπὰ σκέπεται, ὅτι τοῖς χα- 5 μαιζήλοισι ὁ θεὸς ἄγνωστος· τὸ δὲ τῇ λαιᾷ σκῆπτρον κατέχειν σημαίνει τὸ ἐξουσιαστικόν· τὸ δὲ τῇ ἐτέρᾳ προτείνειν ἄετόν ὑποδηλοῖ ὡς φ. 14^α τῶν ἀεροφόρων πνευμάτων κρατεῖ, ὡς ὁ ἄετός τῶν μεταρσίων ὄρνέων.

Σ ἐν λ. Ζεὺς. Ε σ. 6, 8-17. Κ (Lamb. σ. 14. Migne σ. 477). Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καθημένου - ἄετόν V: λείπουσι Ε 1. ἄγαλμα - διός VE: τοῦτου τὸ ἄγαλμα ἰστοροῦσι Σ ἔχον ΣE: ἔχων V 2. κρατεῖ δὲ VE: κρατοῦν Σ 2-3. δὲ δεξιᾷ VE: δεξιᾷ δὲ Σ 3. προτείνει Ε: προτείνει V: προτείνων Σ 4. φανερός ΣE: φανερώς V 5. σκέπεται ΣE: σκέπτεται V ὅτι VE: διότι Σ 6. ὁ ΣE: λείπει V

ΤΡΙΓΩΝΑ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἐν τῷ κώδικι τῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης Νεαπόλεως III, AA 6, ὃν ἀτελῶς εὐρίσκομεν περιγεγραμμένον παρὰ τῷ Cyrillus (Codices Graeci manuscripti R. bibliothecae Borbonicae Τόμ. Β' σ. 199, ἐνθ' ἀναγράφεται ὁ κώδιξ ὑπ' ἀρ. III A 6), γεγραμμένῳ ἐπὶ βομβυκίνου χάρτου τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, περιέχεται ἐν φ. 59⁶ - 72^a ἡ Εἰσαγωγή εἰς τὰς τοῦ Πορφυρίου κατηγορίας Ἀριστοτέλους ἢ περὶ πέντε φωνῶν τοῦ Ἰωάννου Τζέτζη ἢ γραφεῖσα χάριν τοῦ νεωτάτου τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Ἀνδρονίκου. Ἡ συγγραφή αὕτη, ἀνέκδοτος οὖσα, εἶνε γνωστὴ μέχρι τοῦδε μόνον ἐξ ἀποσπασμάτων τινῶν ἀνακοινωθέντων ὑπὸ τοῦ Harder ἐκ τοῦ Βιενναίου κώδικος Phil. 300 ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Δ' (1895) σ. 314 κ. ἐ. Ταύτης ἐν τῷ κώδικι τῆς Νεαπόλεως ἡ μὲν εἰσαγωγή περιλαμβάνεται ἐν φ. 59⁶ - 60⁶ καὶ εἶνε γεγραμμένη ἐν πεζῷ λόγῳ, τὸ δ' ἔμμετρον κείμενον γεγραπται ἐφεξῆς μέχρι φ. 72⁶ διὰ πυκνοτάτων γραμμάτων κατὰ δύο σελίδας, ὧν ἑκατέρα περιλαμβάνει κατὰ μέσον ὄρον τριάκοντα καὶ δύο στίχους. Ἡ δ' ἐπιγραφή, γεγραμμένη δι' ἐρυθρᾶς βαφῆς, ἔχει ὡδε: Ἐμῶν ὀμαίμων Ἀνδρονίκῳ λουσθίῳ | εἰς πέντε φωνὰς τόνδ' ἐγραψάμην πόνον | ὁ γραμματικὸς ὁ Τζέτζης Ἰωάννης. Ἔπονται δὲ οἱ στίχοι οἷδε:

Ἐπιγραφῆς τρίγωνον ἐστὶ (<Δ> τὸ σχῆμα· αἴου γὰρ ἂν ἀρξοίτο τίς τούτων στίχου βλάψοι κατ' οὐδὲν τὴν ἀνάγνωσιν φίλος.

Οἱ τρεῖς οὗτοι στίχοι ἀναφέρονται εἰς τὴν προηγουμένην αὐτῶν ἐπιγραφὴν, ἣτις, καίπερ ἐν τῷδε τῷ κώδικι καταλογάδην γεγραμμένη, σύγκειται καὶ αὕτη ἐκ τριῶν τριμέτρων. Τοιαύτη δὲ πράγματι καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Harder (ἐνθ' ἀν. σ. 314), παρ' ᾧ κακῶς φέρεται ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τῶν κατόπιν τριμέτρων ἐπιγραφαῖς ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι τῆς Νεαπόλεως ὀρθῶς ἔχοντος ἐπιγραφῆς. Δέον κατὰ ταῦτα νὰ φαντασθῶμεν τοὺς τρεῖς πρώτους στίχους, ἐν οἷς περιέχεται ἡ ἐπιγραφή τοῦ βιβλίου τοῦ Τζέτζη, γεγραμμένους ἐν τῷ ἀρχετύπῳ τριγωνικῶς ὡδε:

Ἐμῶν ὀμαίμων Ἀνδρονίκῳ λουσθίῳ
εἰς πέντε φωνὰς τόνδ' ἐγραψάμην πόνον
ὁ γραμματικὸς ὁ Τζέτζης Ἰωάννης

Ἐνεκα δὲ τῆς τοιαύτης διαθέσεως τῆς ἐπιγραφῆς πράγματι δυνάμεθα νὰρχίσωμεν τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς ἐξ οἰαςδήποτε πλευρᾶς τοῦ τριγώνου χωρὶς νὰ δυσχεράνωμεν τὴν κατανόησιν αὐτῆς ἢ προσκρούσωμεν γραμματικῶς.

Δὲν ὑπῆρξε δὲ ἡ τοιαύτη τριγωνικὴ διάθεσις τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐπινοήσις τοῦ Τζέτζη. Τοιαῦτα τρίγωνα ἐπιγράμματα δὲν ἦσαν σπάνια καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, καθ' ἃ διδασκόμεθα ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἑρμείου περὶ τοῦ χω-

ρίου ἐκείνου τοῦ Φαίδρου τοῦ Πλάτωνος, ἐν ᾧ παρεδόθη το
 περόμενον ἐπὶ τῷ Μίδα ἐπιγράμμα. "Ἐξεστι γὰρ — λέγει ὁ
 Ἑρμείας — τῶν τριῶν στοίχων¹ τῶν ἐν τῷ ἐπιγράμματι ἴν
 ἂν ἐθέλης προτάξαι ἄπερ οὐκ ἔστιν εἰρμοῦ οὐδὲ τάξεως·
 ὅθεν τινὲς τὰ τοιαῦτα ἐπιγράμματα τρίγωνα καλοῦσιν, ἐπει-
 δὴ ὅθεν ἂν ἐθέλης δύνασαι ἀρξασθαι". Ἴσως δὲ μάλιστα
 θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ἐν τοῖς στίχοις τοῦ Ἰζέ-
 τζη οἴου γὰρ ἂν ἀρξοιό τις τούτων στίχου βλίψοι κατ' οὐ-
 δὲν τὴν ἀνάγνωσιν, φίλος ὑπάρχει ἀμυδρὰ ἀπήχησις τοῦ χω-
 ρίου τοῦ Ἑρμείου. Ἄλλ' οὐχ ἦττον ἀνάλογον ἔκφρασιν ἔχο-
 μεν καὶ ἐν τοῖς σχολίοις τῆς Ἰλιάδος, ἐν οἷς εὐρίσκεται τὸ ἐξῆς
 χωρίον· Τρίγωνον δὲ ἐπιγράμμα πρῶτος Ὀμηρος γέγραφε
 τὸ Οὐ νέμεσις Τρῶας· ἀφ' οἴου γὰρ τῶν τριῶν ἀρξώμεθα
 ἀδιάφορον³.

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΥ ΚΑΙ Η ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΕΔΟΥΑΡΔΟΥ KURTZ.

Μέχρι πρό ὀλίγων ἐτῶν Χριστόφορος ὁ Μυτιληναῖος ἦτο
 ἥκιστα γνωστός. Κυρίως δ' ἐγινώσκετο ἐκ τῶν στιχηρῶν, ἧται
 λαμβικῶν διστίχων εἰς τοὺς ἀγίους τῶν 15' μηνῶν τῶν φερόν-
 των τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἀλλὰ μάλιστα ἐγνώσθη ἀπὸ τοῦ 1887,
 ὅτε ὁ Ἀντώνιος Roschi, ποιησάμενος χρῆσιν καὶ τοῦ Βατικα-
 νικοῦ κώδικος 1357, ἐξέδωκε τὰ ποιήματα τοῦ Χριστοφόρου,
 καταγομένου μὲν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, φέροντος δὲ ὡς οἰκο-
 γενειακὸν ἐπώνυμον τὸ Μυτιληναῖος, τὰ περιλαμβανόμενα ἐν
 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τῆς παρὰ τὴν Ῥώμην μονῆς τῆς Κρυ-
 πτοφέρρης φέροντι τὸν ἀριθμὸν Ζ. α. XXIX¹. Ἐκτοτε δ' ὁ
 Χριστόφορος ἐτάχθη δικαίως εἰς τοὺς ἀρίστους τῶν ποιητῶν
 τοῦ Βυζαντίου². Ἐνεκα δὲ τῆς κακῆς καταστάσεως τοῦ κώδικος
 τῆς Κρυπτοφέρρης, διαβεβρωμένου ὑπὸ μυῶν καὶ μοιραίως ἐν-
 θυμίζοντος αὐτοὺς τοὺς στίχους τοῦ Βυζαντινοῦ ποιητοῦ

οἱ πᾶν φαγόντες βρώσιμον τῆς οἰκίας
 τὰ χαρτῖα τρώγουσι καὶ τὰ βιβλία,

¹ Ὁρθῶς διώρθωσεν εἰς στίχων ὁ Preger Inscriptiones Graecae metricae ex
 scriptoribus praeter Anthologiam collectae. Ἐν Λειψία. 1891 σ. 190.

² Πλάτωνος Φαίδρος ἐκδ. Ast σ. 188.

³ Σχόλια Βενετικὰ εἰς Ἰλιάδος Γ' 456. ἐκδ. Dindorf Τόμ. Α' σ. 147. Πρὸς
 Σχόλια Townl. ἐκδ. Maass Τόμ. β' σ. 107.

¹ Antonio Roschi Versi di Cristoforo Patrizio oltti da un codice della
 monumentale Badia di Grollaferrata. Ἐν Ῥώμῃ. 1887.

² Πρὸς. Krumbacher Geschichte der Byzantinischen Litteratur σ. 737
 κ. ἐ. Ἑλλην. μεταφρ. Σιωτηριάδου Τόμ. Β' σ. 675 κ. ἐ. — Achille Cosattiti Le
 «Poesie varie» di un Bisantino in τῇ περιοδικῇ Atene e Roma. Ἔτ. Ζ' (1904)
 ἀρ. 69 σ. 257 κ. ἐ.

εὐλογος παρίστατο ἢ ἀνάγκη νέας ἐκδόσεως τῶν ποιημάτων αὐτοῦ. Τοιαύτην δ' ἐπεχείρησεν ὁ κ. Ἐδουάρδος Kurtz¹.

Ἀναλαβὼν δὲ ταύτην τὴν ἐκδοσιν ὁ κ. Kurtz εἶχεν ἐνώπιον αὐτοῦ πλήν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Roschi καὶ βραχείας, ἀλλ' ἀξίας λόγου ἐξετάσεις τῶν κατὰ τὸν ποιητὴν καὶ ἐνίους τῶν κωδίκων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Krumbacher² καὶ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ δημοσιευθείσας ὑπὸ τῶν κ. κ. Kuhn³, Lundström⁴ καὶ Sternbach⁵ συμπληρώσεις, διορθώσεις καὶ προσθήκας εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Χριστοφόρου. Καθῆκον δ' ἑαυτοῦ ἐθεώρησε τὴν μελέτην καὶ ἀντιβολὴν ἀπάντων τῶν γνωστῶν κωδίκων τῶν περιεχόντων τὰ ποιητικὰ ἔργα τοῦ Μυτιληναίου. Καὶ εἶπε μὲν ἀληθές, ὅτι μόνος ὁ κώδιξ τῆς Κρυπτοφέρρης περιέχει πληρεστέραν συλλογὴν τῶν ἔργων τοῦ Χριστοφόρου, οἱ δὲ ἄλλοι σωζόμενοι μόνον τινὰ αὐτῶν σποραδικὰ ἢ ὁμάδας τινὰς αὐτῶν, καὶ δὴ ὡς τὸ πλεῖστον ἀνωνύμως ἢ ψευδεπιγράφως. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχοντες οἱ κώδικες ἐχρησίμευσαν μεγάλως εἰς ἐπανόρθωσιν ἢ συμπλήρωσιν τοῦ ἐφθαρμένου κώδικος τῆς Κρυπτοφέρρης, καί-τοι αὕτη δὲν ἀπέβη πανταχοῦ τελεία. Εἶπε δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Kurtz ὑπ' ὄψιν ληφθέντα χειρόγραφα πλήν τοῦ τῆς Κρυπτοφέρρης δεκατέσσαρα ἐν ὄψι.

Τῶν δὲ δεκατεσσάρων ὑπὸ τοῦ κ. Kurtz ὑπ' ὄψιν ληφθέντων χειρογράφων δύο μὲν εἶχον ἤδη πρότερον ἀντιβληθῆ ὑπὸ τοῦ κ. Sternbach, τέσσαρα δ' ἀντέβαλεν αὐτὸς ἐκ φωτογραφιῶν, τὰ

¹ Die Gedichte des Christophoros Mitylennaeos. Herausgegeben von Edward Kurtz. Ἐν Λειψία. 1903. August Neumanns Verlag. Fr. Lucas in Leipzig). Τιμᾶται μάρκων 2.20.

² "Enθ' ἄν.

³ Symbolae ad doctrinae per diachronon historiam pertinens. Ἐν Βερολίαι. 1892 σ. 67 κ. ἑ., 75 κ. ἑ., 125 κ. ἑ.

⁴ Ramenta Byzantina ἐν τῷ περιοδικῷ Eranos. Ἐν Οὐψάλη. Τόμ. Γ' (1889) κ. 149 κ. ἑ. Τόμ. Δ' (1902) σ. 136 κ. ἑ.

⁵ Christophorea ἐν τῷ περιοδικῷ Eos. Ἐν Λεμερίγγη. Τόμ. Β' (1899) σ. 7 κ. ἑ. Observations in Georgium Coroyraemio αὐτόθι σ. 113 κ. ἑ. - Appendix Christophorea αὐτόθι Τόμ. 5' (1900) σ. 53 κ. ἑ. - Spiellegium Laurentianum Τόμ. Η' (1902) σ. 66 κ. ἑ.

δὲ λοιπὰ ἀντεβλήθησαν χάριν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Horna. Αἱ δὲ πλούσιαι αὗται ἀντιβολαὶ τῶν κωδίκων κατέστησαν δυνατὴν εἰς τὸν ἐκδότην τὴν συμπλήρωσιν πολλῶν τῶν χασμάτων τοῦ κώδικος τῆς Κρυπτοφέρρης, καθ' ὃν εἶχε γείνει ἡ ἐκδοσις τοῦ κ. Roschi. μὴ συμπληρώσαντος τὰ κενά. Τὴν δ' ἐν τούτῳ διαφορὰν τῶν δύο ἐκδόσεων καταδεικνύουσιν οἱ ἐξῆς ἀριθμοί. Καὶ δὴ, ἐν ᾧ τῶν ἐν τῷ κώδικι τῆς Κρυπτοφέρρης περιλαμβανομένων 2855 στίχων οἱ 1612 περιῆλθον εἰς ἡμᾶς ἀσυμπλήρωτοι ἢ οὐδαμῶς περιεσώθησαν, διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ κ. Kurtz συνεπληρώθησαν τούτων οἱ 552, ὥστε κεκολοβωμένοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ὑπολείπονται μόνον 1060. Εἰς ἐπίτευξιν δὲ τοῦ ἀγαθοῦ τούτου ἀποτελέσματος συνετέλεσαν, ὡς εἶκός, κυρίως πλήν τῶν εὐστόχων πολλαχοῦ συμπληρώσεων αὐτοῦ τοῦ ἐκδότη οἱ ἄλλοι κώδικες οἱ περιέχοντες ἄρτια τὰ ἐν τῷ Κρυπτοφερρικῷ ἔνεκα τῆς διαβρώσεως τοῦ ἐτέρου ἡμίσεος τῶν φύλλων ἐλλιπῶς ἔχοντα ποιήματα. Ἀλλὰ κατὰ τὰλλα δὲν ἀπέστη ὁ κ. Kurtz τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ κώδικος ὡς βίας τῆς νέας ἐκδόσεως, διότι παρὰ τὴν φθορὰν αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε ὁ περιέχων μονοῦ πλήρη τὴν συλλογὴν τῶν λοιπῶν ποιημάτων τοῦ Χριστοφόρου πλήν τῶν στιχηρῶν.

Προέβη δ' ὁ κ. Kurtz εἰς τὴν ἐκδοσιν μετὰ περισσῆς ἐπιμελείας, οὐ μόνον μετὰ πολλῆς κριτικῆς ἐπιστάσεως ἐργασθεῖς, ἀλλὰ καὶ τυπογραφικῶς παρασχὼν τὸ κείμενον τοιοῦτον, ὥστε παρὰ τὰ χάσματα, ἅτινα ἐξακολουθοῦσιν ὄντα μεγάλα ἐν πολλοῖς τῶν ποιημάτων, ἢ ἀνάγνωσις δὲν προσκόπτει. Αἱ δὲ διαφοροὶ γραφαὶ τῶν κωδίκων πρὸς ἀποφυγὴν περιττοῦ φόρτου ἐτέθησαν ἐν ταῖς ὑποσελιδίαις σημειώσεσι κατ' ἐπιλογὴν συμφώνως πρὸς τὰ ἐν σ. XXIII ἐκτιθέμενα μόνον δὲ τῶν ἀσυμπληρωτῶν στίχων αἱ γραφαὶ καὶ αἱ κατ' εἰκασίαν συμπληρώσεις ἀνεγράφησαν πᾶσαι ἄνευ ἐξαιρέσεως.

Ἀξιόλογος δὲ εἶνε καὶ ἡ εἰσαγωγή τοῦ κ. Kurtz, ἐν ᾗ συμπληρῶναι μὲν τὰ ἐκ τοῦ Roschi καὶ τοῦ Krumbacher γνωστὰ

περὶ τοῦ ὀνόματος, τῶν ἀξιωματίων καὶ τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ, πραγματεύεται δὲ τὰ κατὰ τὰ ποιήματα αὐτοῦ καὶ τὰ μέτρα. Ἀναγράφει δ' ἐν αὐτῇ καὶ τοὺς σωζομένους κώδικας, καὶ ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φερομένων ἀνωδύμως ποιημάτων τοῦ Χριστοφόρου καὶ περὶ ἐκείνων, ἅτινα, εἰς ἄλλους ποιητὰς ἐν ἄλλοις κώδιξι προσγραφόμενα, διαγινώσκονται ὡς ἔργ' αὐτοῦ ἐκ τῆς συμπεριλήψεως εἰς τὸν Κρυπτοφερρικὸν κώδικα· τέλος δὲ διαλαμβάνει περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν παρεσκευάσθη ἡ ἔκδοσις καὶ κατεγράφησαν αἱ διάφοροι γραφαὶ ἐν τοῖς ὑποσελιδίοις σημειώμασιν.

Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ταύτῃ ὁ κ. Kurtz ὀρθῶς ἀνασκευάζει τὴν γνώμην τοῦ κ. Krumbacher ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Χριστόφορος Μυτιληναῖος εἶνε καὶ συνθέτης λειτουργικῶν μελῶν, προελθούσαν ἐκ παραναγνώσεως τῆς ἐπιγραφῆς Χριστοφόρου τοῦ Μυστάκοτος ἐν τῷ Βιενναίῳ κώδιξι Theol. Gr. 185. Καὶ τἄλλα δὲ αὐτοῦ παρατηρήματα ἔχουσιν ὀρθῶς. Ἀλλὰ περὶ δύο τινὰ δὲν συμφωνῶ μετ' αὐτοῦ.

Καὶ πρῶτον νομίζω, ὅτι ὁ κ. Kurtz ὀρθῶς μὲν ὑπέλαβεν, ὅτι ὁ Βιενναῖος κώδιξ Phil. Gr. 216 κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τοῦ Nessel, γεγραμμένος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα τελευτῶντα, εἶνε ἀπλοῦν ἀπόγραφον τοῦ Βατικανικοῦ 1357 μετὰ πλειόνων ἀμαρτάδων. Ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ παραλίπη πᾶσαν μνησίαν τῶν ἐν αὐτῷ γραφῶν, ὅπως ἀφροντιστῶν αὐτοῦ ἐν τῇ παρασκευῇ τῆς ἐκδόσεως. Μελετήσας τὰ ἐν τῷ Βιενναίῳ ποιήματα τοῦ Χριστοφόρου καὶ ἀντιγράψας αὐτὰ ἤδη τῷ 1875, καθ' ὃν χρόνον ἦσαν ἀνέκδοτα, ἀναγκάζομαι νὰ μὴ συμμερισθῶ τὴν τοιαύτην παντελεῆ παραμέλησιν τοῦ κώδικος ὑπὸ τοῦ κ. Kurtz. Καὶ ὀρθὸν μὲν ἦτο συμφώνως πρὸς τὴν καθ' ὅλου ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τηρηθεῖσαν ἀρχὴν νὰ παραλειφθῶσιν ἐν ταῖς κριτικαῖς σημειώσεσι καὶ τούτου τοῦ κώδικος αἱ διάφοροι γραφαὶ ἐκεῖναί ὅσαι ἀνάγονται εἰς ἀπλᾶ ὀρθογραφικὰ πταίσματα. Ἐχομεν δ' ἐν τῷ κώδιξι τοιαῦτα εἴτε περὶ τὸν το-

νισμόν (θαῦματος, προῦκειτο, τοῦτων, εὐθὺς, κλήσιν, σιγάς, τοῦς καὶ ἄλλα πλείστα ὅσα τοιαῦτα), εἴτε περὶ τὰ πνεύματα (ἦν, ἠνωτισμένοι, ὅσσε, ἠέλιου καὶ ἄλλα τοιαῦτα), εἴτε περὶ τὴν ἐσφαλμένην συνένωσιν χωριστῶν λέξεων (ἀμφιθύρας, προχρυσῶν, ἐνιλαμπροῖς, ἐναγῶσιν, οὐκέρρα) ἢ τοῦναντίον περὶ τὸν λελαθημένον χωρισμόν ἢ διπλοῦν τονισμόν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως (περίσκοπούντων, πρόσπταίει, σὴντριβεῖς, νοῖτῶς, ἠγερόθοντὸ, ἠδυνέπη, εἶδ' ἐπραγοῦσαι). Ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπος, μᾶλλον δ' ἀναγκαία ἡ μνησία γραφῶν τινῶν εἴτε διαφόρων τῶν ἐν τῷ Βατικανικῷ κώδιξι (V) 1357, ἐξ οὗ ἀπέρρευεν ὁ Βιενναῖος (B), εἴτε ἄλλως συντελουσῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παραδόσεως. Τοιαύτας δὲ παραθέτω ἐνταῦθα τὰς ἐξῆς, συμπληρόνων τὰς κριτικὰς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεως τοῦ κ. Kurtz.

Ποίημα 1, στ. 14. Τὸ κηροσταλακτόμαντος φέρεται γεγραμμένον ἀπ' εὐθείας οὕτως ἐν τῷ B, ἐν ᾧ ὁ V ἔχει τὴν συλλαβὴν *λα* γεγραμμένην ἀνωθεν ὑπὸ δευτέρας χειρός.

Ποίημα 6, στ. 1. Ἐν τῷ B *Τὸν ἄρμαχάρμα* ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ V *Τὸν ἄρμα χάρμα*. — Αὐτόθι, στ. 3 ἐν τῷ B *θαυμάσαιμ'* ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ V *θαυμάσαι μ'*. — Αὐτόθι, στ. 12 ὁ B ἔχει ὀρθῶς τοῖς, καθ' ἃ καὶ ὁ Κρυπτοφερρικὸς, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ V *τῆς*. — Αὐτόθι, στ. 13 ἐν τῷ B *τέχνη*. — Αὐτόθι, στ. 14 ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ B τὴν ἀξίαν λόγου γραφὴν *ἰππικῆ* ἀντὶ τοῦ *ἰππικῶ* τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ καὶ τοῦ V. — Αὐτόθι, στ. 16 *βελεροφόντου B: βέλεροφόντου V*. — Αὐτόθι, στ. 18 γὰρ *ἄρμα B: παρ' ἄμα V*.

Ποίημα 7, στ. 4 *ἀνέλκυσαι B: ἀνεγκύσαι V*.

Ποίημα 8, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀντὶ τοῦ ἐν V *ιγ εν τῷ B μῖ*. — Αὐτόθι, στ. 13 *ἐπάθει B: ἐπάσθει V*. — Αὐτόθι, στ. 19 *τάσης B: στάς V*.

Ποίημα 9, στ. 8 *θαρρῶν B: θαρρών V*.

Ποίημα 10, στ. 11 *λι' εὐφρων* B : *λιεύφρων* V —
 Αὐτόθι, στ. 12 *βλάφας* B : *βάφας*.

Ποίημα 11, στ. 17. *χέων* B : *χένων* V.

Ποίημα 13. Μετὰ τὸν στίχον 20 ὁ B ἔχει τὸ ληκτικὸν σημεῖον ∴ ὁ δ' ἐπόμενος 21 στίχος ἔχει τὸ ἀρχικὸν γράμμα *κ* τῆς λέξεως *κατατροφῶσιν* γεγραμμένον κεφαλαῖον καὶ κόκκινον. Ἄρα ὑποδεικνύεται, ὅτι περατοῦται μὲν σὺν τῷ 20 στίχῳ τὸ ποίημα, ἀπὸ δὲ τοῦ 21 ἄρχεται τὸ ἄλλο ἀνεπίγραφον. Καὶ ταῦτα, διότι ἐν τῷ B, ἐν ᾧ οἱ στίχοι εἶνε πάντοτε γεγραμμένοι καταλογάδην οὐδὲ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων, μόνον τὰρχικὰ γράμματα τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τοῦ πρώτου στίχου ἐκάστου ποιήματος εἶνε γεγραμμένα διὰ κινναβάρεως.

Ποίημα 17. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δ' B : *τέσσαρας* V. — Αὐτόθι, στ. 2 *ἀγλαόβοτρος* B : *ἀγλαοβότρος* V. — Αὐτόθι, στ. 3 *ὀκτώβριος ἔστιν* B : *ὀκτώβριός ἐστιν* V. — Αὐτόθι, στ. 6 *ἔστιν* B : *ἐστὶ* V. Τὸ ποίημα τοῦτο, τελευταῖον ὃν τῶν ἐν τῷ B περιλαμβανομένων ποιημάτων τοῦ Χριστοφόρου, μένει ἀτελὲς ἐν στ. 8 ἐν τῇ λέξει *φεβρουάριος*. Φέρει δὲ τὸ ποίημα ἐν τῷ B πρὸ μὲν τοῦ στίχου 1 τὴν λέξιν *Φθινόπωρον*, πρὸ δὲ τοῦ στίχου 5 *Χειμῶν*.

Τέλος δὲ σημειόνω, ὅτι τὰ δεκαεπτὰ ἐν τῷ B ἀντιγεγραμμένα ποιήματα τοῦ Χριστοφόρου, 1 - 17 τῆς ἐκδόσεως Kuriz, καταλαμβάνουσι τὰ φ. 149^b - 157^b τοῦ κώδικος, ἐν δ' ἀρχῇ αὐτῶν εὐρίσκεται ἡ ἐπιγραφὴ ἥδε· *Χριστοφόρου πατριῶλου ἀνθυπίτου γεροτότου κριτοῦ τῆς παφλαγωνίας καὶ τῶν ἰρμενικῶν τοῦ μυτιληναίου στίχοι διάφοροι ἐκλεγέντες καὶ τεθέντες ἐνταῦθα*. Εἶνε δὲ καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ ἀντιγεγραμμένη μετὰ τινῶν ὀλίγων πταισμάτων ἐκ τοῦ V.

Τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ κ. Kuriz παρατήρημά μου εἶνε τὸ ἐξῆς. Ἐν αὐτῇ ὑποστηρίζει, ὅτι πλὴν τινῶν στιχηρῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ ἔμμετρον συναξάριον τοῦ Χριστοφόρου καὶ ἐν ἄλλοις κώδιξι περιλαμβανομένων, ἀποχρῶν λόγος, ὅπως

θεωρήσωμεν μὴ γραφέν ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου πᾶν ποίημα φέρον μὲν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μὴ περιλαμβανόμενον δ' ἐν τῷ Κρυπτοφερρικῷ κώδιξι εἶνε ἢ μὴ συμπερίληψις αὐτοῦ εἰς αὐτόν. Ἔχουσι δὲ τὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λεγόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Kuriz ὡδε· « Εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι τὰ ἐν διαφόροις χειρογράφοις σποραδικῶς παρουσιαζόμενα ποιήματα τοῦ Χριστοφόρου μόνον ἐν σπανίαις περιστάσεσιν εἶνε παραδεδομένα ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τὰ δὲ πλεῖστα φέρονται ἀνωνύμως, ἀλλ' ἐνίοτε ὅμως προσγράφονται ῥητῶς εἰς ἄλλους ποιητὰς, τὸν Ψελλὸν, τὸν Πρόδρομον, τὸν Ἰωάννην Εὐχαίτων, τὸν Γεώργιον Κερκύρας, τὸν Φιλῆν κτλ. Θέλοντες δὲ νάπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα, εἰς τίνα κώδικα ἐν περιπτώσει τοιούτων μαρτυριῶν διαφερουσῶν ἀπὸ τῆς τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ πρέπει νὰ δώσωμεν πίστιν καὶ τίνας τὴν μαρτυρίαν ὠρισμένως νὰ ἐπικυρώσωμεν, ἀδιστακτικῶς ἀναγνωρίζομεν τὴν προτίμησιν τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ. Καὶ δὴ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν κώδικα τοῦτον, ὅστις συνωδὰ τῇ ἐπιγραφῇ αὐτοῦ ἀποτελεῖ τελείαν συλλογὴν, ἀπαρτισθεῖσαν ἀναγκαίως ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ ἢ τοῦλάχιστον ὑπ' ἀνδρὸς μὴ ἀπέχοντος χρονικῶς πολὺ ἀπ' αὐτοῦ, δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσι σπουδαίως ὑπ' ὄψιν τὰ διάφορα ἄλλα χειρόγραφα τὰ ἐμπεριλαμβάνοντα μόνον μικρὰ διεσπασμένα λείψανα τῆς ἀρχῆθεν ὀφισταμένης συλλογῆς συναναμειγμένα μετ' ἄλλων ποιημάτων καὶ πρὸς τοῖς ὡς τὸ πλεῖστον ἀνωνύμως ἀντιγεγραμμένοις ποιήμασι μόνον ποῦ καὶ ποῦ παρέχοντα τὴν μνεῖαν ῥητῶν συγγραφέων. Καὶ ἀδυνατοῦμεν μὲν νὰ παρᾶσχωμεν ἀναμφήριστον ἀπόδειξιν πρὸς στήριξιν τῆς ἡμετέρας γνώμης· ἀλλὰ καὶ δὲν παρίσταται ἀνάγκη νὰ φέρωμεν τὴν τοιαύτην ἀπόδειξιν ἡμεῖς, τοῦναντίον δὲ δυνάμεθα, ὡς ἔχουσι τὰ πράγματα, δικαίως νάπαιτήσωμεν παρὰ τῶν ἀντιφερομένων πρὸς τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὅπως προσαγάγωσι τὴν ἀντ' ἀπόδειξιν περὶ ἐκάστης ἰδίας περιστάσεως. Ἄλλως δὲ περὶ μιᾶς περιστάσεως τὸ ἀξιοπίστον τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ κώδικος

στηρίζεται καὶ δι' ἄλλου τινὸς ἀξιωματικοῦ κώδικος. Εὐτυχοῦμεν δὴλα δὴ, ὡς γνωστὸν, νὰ ἔχωμεν καὶ τῶν ποιημάτων Ἰωάννου τοῦ Εὐχαίτων κώδικα περιέχοντα τελείαν συλλογὴν, ἐνενηκόντα καὶ ἐννέα ὄντων τὸν ἀριθμὸν· εἶνε δὲ οὗτος ὁ Βατικανικὸς 676. Ἄλλ' ἢ αὐτὴ συλλογὴ περιλαμβάνεται καὶ ἐν τῷ Βιενναίῳ κώδικι 103 κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τοῦ Nessel, κατὰ δὲ τὴν τοῦ Lambecius 211· εἶνε δ' ὁμοίως αὕτη πλουσιωτέρα ἐν τέλει κατὰ τέσσαρα ποιήματα λείποντα ἐκ τοῦ Βατικανικοῦ, ὧν τὰ δύο τελευταῖα εἶνε ταῦτα καὶ ἐν τῷ Κρυπτοφερρικῷ κώδικι περιεχόμενα ποιήματα τοῦ Χριστοφόρου ὑπ' ἀρ. 3 καὶ 4. Ἡ περίπτωση δὲ αὕτη, καθ' ἣν δύο ποιήματα, ἅτινα ὁ ἀξιὸς πάσης πίστεως Κρυπτοφερρικὸς κώδιξ διεκδικεῖ ὑπὲρ τοῦ Χριστοφόρου, συγχρόνως δὲ ὁ ἐπ' ἴσης ἀξιόπιστος Βατικανικὸς δὲν ἀναγνωρίζει ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν Ἰωάννην Εὐχαίτων, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διδακτικὸν παράδειγμα τῆς μικρᾶς ἀποδεικτικῆς δυνάμεως ἣν ἔχουσιν αἱ περὶ συγγραφέων μαρτυρίαι ἐν ἐκείνοις ταῖς κώδιξιν ἐν οἷς εὐρίσκομεν ποιητικὰ δημιουργήματα διαφορωτάτων ποιητῶν συνηγμένα ἄνευ ὠρισμένου σχεδίου εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε».

Καὶ τὸ μὲν φερόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Kurtz παράδειγμα εἶνε ἀναμφιλέκτως ὀρθόν. Ἄλλὰ δυνάμεθα νὰ προσαγάγωμεν παράδειγμα καὶ τοῦ ἐναντίου. Δὲν ἐδικαιούμεθα νὰ ὑπολάβωμεν μέχρι τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Μιχαὴλ Ἀχομινάτου καὶ ἱκανὸν ἔτι χρόνον μετ' αὐτὴν, ὅτι ὁ Λαυρεντιακὸς κώδιξ LIX, 12 περιεῖχε πλήρη συλλογὴν τῶν πεζῶν καὶ ποιητικῶν ἔργων τοῦ πολλοῦ ἱεράρχου τῶν Ἀθηνῶν, γενομένην ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἢ βραχὺ μετ' αὐτόν; Καὶ ὁμοίως ἔλειπον ἐξ αὐτοῦ δύο γνησιώτατα αὐτοῦ ὁμιλίας, ἡ Κατήχησις πρώτη¹ καὶ ἡ Ὀμιλία περὶ τοῦ τίς ὁ σκοπὸς τοῦ σύνθετον πλασθῆναι τὸν ἄνθρωπον, ἃς ἐξέδωκα ἐκ τοῦ μόνου περιέχοντος αὐτὰς

¹ Σπυρ. Π. Δάμπρου Μιχαὴλ Ἀχομινάτου τὰ σωζόμενα Τόμ. Α' σ. 107 κ. ἑ.

² Αὐτόθι σ. 187 κ. ἑ.

τᾶλλα πολὺ πτωχοτέρου Βαροκκικοῦ 131 καὶ οἱ Στίχοι ἐπὶ τῇ ἀρχετύπῳ ἀνιστορήσει τῶν Ἀθηνῶν¹. Δὲν ἀνευρέθησαν δ' ἔπειτα δύο ὅλοι κώδικες ἀνεκδότων κατηχήσεων ἐν Μόσχᾳ, ὧν μέχρι τοῦδε τέσσαρας μὲν ἐξέδωκεν ὁ Ῥώσος ἐπίσκοπος Ἀρσένιος², δύο δ' ἐγὼ³, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἐκδώσω προσεχῶς καὶ τὰς λοιπὰς πάσας; Καὶ δὲν εὐρομεν, ὁ κ. Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεὺς καὶ ἐγὼ, ἐν ἄλλοις κώδιξι σποράδην νέα ποιήματα τοῦ Ἀχομινάτου⁴; Ἡ μὴ καὶ τὸ ἐναντίον δὲν ἔχομεν; Δὲν περιλαμβάνει δὴλα δὴ ὁ Λαυρεντιακὸς κώδιξ μετὰ τὸ τέλος τῶν γνησίων ἐπιστολῶν τοῦ Ἀχομινάτου τρεῖς ἐπιστολάς καὶ μίαν Προθεωρίαν, ἃς ἀπέδειξα μὴ γεγραμμένας ὑπ' αὐτοῦ⁵;

Ταῦτα λέγω ἀπλῶς πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι καὶ κώδικες δυνάμενοι νὰ χρησιμεύσωσι καὶ χρησιμεύοντες ὡς βάσις τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων συγγραφέως τινὸς δὲν παρέχουσι πάντοτε ἀσφαλῆ τεκμήρια γνησιότητος ἀπάντων τῶν ἐν αὐτοῖς περιλαμβανομένων ὡς ἔργων τοῦ συγγραφέως ἐκείνου, οὐδ' ἀπ' ἐτέρου δύνανται νὰ ὑποληφθῶσι πάντοτε περιέχοντες τελείαν τὴν συλλογὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἄλλως δὲ ὁ Κρυπτοφερρικὸς δὲν ἀξιοῖ, ὅτι παρέχει πλήρη τὴν συλλογὴν τῶν στίχων τοῦ Χριστοφόρου. Ἡ ἐπιγραφή δ' αὐτοῦ Στίχοι διάφοροι Χριστοφόρου πατριῶλου κτλ. μᾶλλον ἐπιλογὴν στιχουργημάτων τοῦ ποιητοῦ φαίνεται ἐνδεικνύουσα ἢ τελείαν συλλογὴν, καθ' ἣν διατείνεται ὁ κ. Kurtz.

Οὕτω δ' ἐχόντων τῶν πραγμάτων, δυνάμεθα νὰ ἀναθεωρήσωμεν τὴν γνώμην τοῦ κ. Lundström⁶, καθ' ἣν τὸ ἀνώνυμον

¹ Αὐτόθι Τόμ. Β' σ. 397 κ. ἑ. Πρὸς Τόμ. Α' σ. νε', ἔνθα ἐκφράζεται ἡ εἰκασία, ὅτι οἱ Στίχοι οὗτοι ὑπῆρχον τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ κώδικι, ἀλλὰ συνεξέπεσον μετὰ τινῶν φύλλων ἐκρυέντων.

² Τέσσαρες ἀνεκδοτοὶ κατηχήσεις Μιχαὴλ τοῦ Ἀχομινάτου ἐλληνιστί καὶ Ῥωσιστί. Ἐν Νοβορόδ. 1901.

³ Φερδινάνδου Γρηγοροβίου Ἱστορία τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, μετάφρ. Σπυρ. Π. Δάμπρου. Ἐν Ἀθήναις, 1904 Τόμ. Β' σ. 677-725.

⁴ Αὐτόθι σ. 728-729.

⁵ Σπυρ. Π. Δάμπρου Μιχαὴλ Ἀχομινάτου τὰ σωζόμενα Τόμ. Α' σ. νε' κ. ἑ.

⁶ Hamenta Byzantina ἐν τῷ περιοδικῷ Eranos Τόμ. Γ' (1899) σ. 160.

ποίημα *Εἰς τὸν Μανιάκην* περὶ τοῦ μούλτου, ὅπερ πρῶτος ἐξέδωκα ἐκ τοῦ Βιενναίου Phil. Gr. 216 καὶ τοῦ Βατικανικοῦ 1357¹ πρέπει νὰ προσγραφῆ εἰς τὸν Χριστόφορον. Ὁμολογῶ, ὅτι οὐδένα λόγον βλέπω ἰσχυρὸν, ὅπως μὴ πιστευθῆ τὸ τοιοῦτο. Τὸ ποίημα τοῦτο ἐν τε τῷ Βατικανικῷ κώδικι καὶ τῷ Βιενναίῳ προηγείται ἀμέσως τοῦ ἐν ἡρωικῷ μέτρῳ ἐπιγράμματος *Εἰς τὸν τάφον τοῦ Μανιάκου* τοῦ ἀρχομένου διὰ τοῦ στίχου

Μανιάκης λαλέω ἀπὸ τύμβου ἀνδράσι πᾶσιν

Τοῦτο δὲ ῥητῶς περιλαμβάνεται ἐν τῷ Κρυπτοφερρικῷ κώδικι εἰς τὰ τοῦ Χριστοφόρου. Εἶνε λοιπὸν λίαν πιθανὸν, σχεδὸν βέβαιον, ὅτι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς εἶνε ὁ ποιητὴς καὶ τῶν δύο ποιημάτων, ἐν οἷς ἀποθαυμαστοῦται ἡ ἀνδρεία τοῦ τολμηροῦ στρατηγοῦ τοῦ φιλοδοξήσαντος τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου. Ἡ δὲ ἦτο ἀληθῶς ἄτοπον καὶ ἀδικαιολόγητον νὰ χωρίσωμεν ἀπ' ἀλλήλων τὰ δύο ταῦτα συνανήκοντα ποιήματα καὶ ἀποζεύξωμεν μόνον τὸ εἰς τὴν στάσιν τοῦ Μανιάκη ἀναφερόμενον ἀπὸ τε τῶν λοιπῶν ἐν τῷ Βατικανικῷ κώδικι ποιημάτων τῶν φερόντων ῥητῶς τὴν ἐπιγραφὴν Χριστοφόρου πατρικίου, ἀνθυπίτου, γεγονότος κριτοῦ τῆς Παφλαγονίας καὶ τῶν Ἀρμενιακῶν, τοῦ Μιτυληναίου *στίχοι διάφοροι ἐκλεγέντες καὶ τεθέντες ἐνταῦθα*, εὑρισκομένων δ' ἄλλως καὶ ἐν τῷ Κρυπτοφερρικῷ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου ποιήματος τοῦ τῶν στίχων τούτων προηγουμένου, ἀνεπιγράφως ὡς καὶ τὸ εἰς τὸν Μανιάκην, *εἰς τὸν ἀποβασιλέα Μιχαὴλ τὸν Καλαφάτην*, ὅπερ ἐπ' ἴσης εἶνε γνήσιον ἔργον τοῦ Χριστοφόρου, περιεχόμενον καὶ ἐν τῷ Κρυπτοφερρικῷ.

Ἄλλως δὲ, νομίζω, δὲν πρέπει νὰ παρερμηνεύσωμεν τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Βατικανικοῦ κώδικος ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ. Λέγει μὲν ὁ Βατικανικὸς ἐκλεγέντες,

ἀλλὰ λέγει πρὸ αὐτοῦ καὶ *στίχοι διάφοροι*, ἐπαναλαμβάνει δὴλα δὴ τὰς αὐτὰς ἐκεῖνας λέξεις, ἃς βλέπομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ. Τί τρέχει λοιπὸν; Τὸ ἀντιβόλαιον τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ, ὅστις ἐγράφη μὲν τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, ἀλλ' εἶνε πάντως ἀπόγραφον ἀρχαιότερου κώδικος, λέγον στίχοι διάφοροι ἐννοεῖ ἄρα πλήρη συλλογὴν, ὃ δὲ Βατικανικὸς τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ἢ τὸ ἀρχαιότερον ἀντιβόλαιον αὐτοῦ, διὰ τῆς προσθήκης τῆς λέξεως ἐκλεγέντες θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὰ ἐν αὐτῷ ποιήματα τοῦ Χριστοφόρου εἶνε κατ' ἐκλογὴν συνηγμένα ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τῶν διαφόρων στίχων πλήρους συλλογῆς τῆς περιλαμβανομένης ἐν τῷ ἀντιβόλαιῳ τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ; Ὁμολογῶ, ὅτι δὲν πιστεύω τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ὑπολαμβάνω μᾶλλον, ὅτι καὶ τὸ ἀντιβόλαιον τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ, λέγον στίχοι διάφοροι, ἐννοεῖ εἴτε κατ' ἐκπτώσιν τοῦ ἐκλεγέντες εἴτε μὴ, ὅτι ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν ἀπλήν ἐπιλογὴν τῶν ποιητικῶν ἔργων τοῦ Χριστοφόρου. Ἄλλως δὲ καὶ πλήρης ἂν ὑποτεθῆ ἡ συλλογὴ τοῦ Κρυπτοφερρικοῦ, διὰ τί νὰ μὴ ὑποθέσωμεν, ὅτι μετὰ τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆς ἐποίησεν ὁ Χριστόφορος τὸ εἰς τὴν στάσιν τοῦ Μανιάκη ποίημα, ὅπερ οὕτως ἐκτὸς αὐτῆς μείναν περιῆλθεν ἔπειτα εἰς τινὰ τῶν ἀντιβόλαιων τῶν ἐχόντων τὸ ἐπίγραμμα εἰς τὸν τάφον τοῦ Μανιάκη καὶ συναντεγράφῃ ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν Βιενναῖον καὶ τὸν Βατικανικὸν κώδικα; Διὰ πάντας τούτους τοὺς λόγους ἀδιστακτικῶς φρονῶ, ὅτι καὶ τὸ εἰς τὴν στάσιν τοῦ Μανιάκη ποίημα ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Μιτυληναίου.

¹ Σπυρ. II. Δάμπρον Ἱστορικά μελετήματα. Ἐν Ἀθήναις. 1881 σ. 162 κ. ἑ.

ΤΟ ΕΘΟΣ ΤΟΥ ΜΑΣΧΑΛΙΣΜΟΥ

ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΜΑΝΙΑΤΑΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Γνωστὴ εἶνε ἐκ τῆς ἱστορίας ἢ ἐν ἔτει 1415 ἐπίσκεψις τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ Παλαιολόγου εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣς ἤρχεν ὡς δεσπότης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώρου Α' Παλαιολόγου ὁ υἱὸς τοῦ Μανουήλ Θεόδωρος Β'. Διαμείνας δὲ ὁ Μανουήλ ἐν ὅλον ἔτος ἐν Πελοποννήσῳ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1416 συνετέλεσε πολλαχῶς εἰς τὴν βελτίονα διαρρύθμισιν τῶν ἐν τῇ χερσονήσῳ πραγμάτων, οὐ μόνον τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου ἐκ νέου τειχίσας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν πολλαχῶς διὰ διαφόρων διατάξεων συντελέσας.

Ὅσα δὲ ἤδη ἐγινώσκομεν περὶ τῶν εὐεργετημάτων τῆς βασιλικῆς ταύτης ἐπισκέψεως τοῦ Μανουήλ Παλαιολόγου ἐπικυροῦνται καὶ πλουτίζονται διὰ δύο νέων πηγῶν, ἅς ἀνεῦρον τῷ 1903. Εἶνε δὲ αὗται πρῶτον μὲν ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη Ἰσιδώρου ἱερομονάχου τοῦ ἔπειτα Μονεμβασίας, ἣς ἐξέδωκα ἤδη μικρὸν ἀπόσπασμ' ἀναφερόμενον εἰς τὰς ἐν Οἰτύλῳ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας σωζομένας ἐπιγραφάς¹, δεύτερον δὲ ἀνέκδοτος λόγος Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου ἐπιγραφόμενος « Σύγκρισις παλαιῶν ἀρχόντων καὶ νέου, τοῦ νῦν αὐτοκράτορος » καὶ ὑποκείμενον ἔχων τὸ ἐγκώμιον τοῦ Μανουήλ.

Καὶ ἡ μὲν ἐπιστολὴ τοῦ Ἰσιδώρου ἐπιγράφεται « Τῷ βασιλεῖ

κῆρ Μανουήλ » καὶ περιέχεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 914 Vaticanus Graecus, ἐξ οὗ ἀντέγραψ' αὐτὴν τε καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστολάς τοῦ αὐτοῦ. Ἐν ταύτῃ δὲ ὁ Ἰσιδῶρος διηγεῖται μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς περὶ τῶν κατοίκων τοῦ Οἰτύλου.

Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν εὐθὺς μετὰ κρότων καὶ ἐπαίνων καὶ λαμπρᾶς τῆς εὐφημίας τὸ σὸν ἐβόων ὄνομα, εὐεργέτην δὲ σε καὶ πολιούχον καὶ σωτῆρα τοῦ σφῶν ὠνόμαζον γένους. Ἐξ ὅτου γὰρ, Ἰφασκον, κατῆρες παρὰ τὴν Πέλοπος, τὸ τούτων ἐστόρεσας φρόνημα, λέλυται δὲ ἐκεῖνα τὰ πρῶην δεινὰ, καὶ οὐθ' υἱὸς ἔτι ξίφος ἐγύμνωσε κατὰ πατρός, οὐτ' αὖ πατὴρ κατὰ παιδὸς τὴν χεῖρα ἐμόλυνεν, ἀλλ' οὐδὲ ἀδελφὸς ἐπ' ἀδελφῷ, οὐδ' ὄρμησεν ἔτι γείτων κατὰ γείτονος, οὐδ' ἔτι μετὰ τὴν σφαγὴν δάκτυλον ἢ μέλος ἕτερον ἀποκόψας τοῦ κειμένου, τοῦτο παρὰ τὸν πότον τῇ κύλικι βάπτων προπίνει τοῖς φίλοις, τοῦτο δὲ το ἐκείνοις πάλαι φίλον καὶ σύνηθες.

Ἐν δὲ τῷ ἐγκωμίῳ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου, ἀντιγραφέντι ὑπ' ἐμοῦ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 817 κώδικος τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, γεγραμμένου τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, ὑμνολογουμένου τοῦ Μανουήλ Παλαιολόγου ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς προγενεστέρους αὐτοκράτορας, λέγονται πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τάδε περὶ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπισκέψεως αὐτοῦ.

Ἐπειτα μετὰ βραχὺν τινα χρόνον τοῦ καλοῦ δεσπότη καὶ φίλου καὶ ἀδελφοῦ τῇ γῇ τὸ αἰεὶ ἀποδιδόντος, αὐτὸς ἐπισκεπτόμενος παρ' ἐγένετο τῇ¹ νήσῳ, καὶ τα εἰκότα πάντα πεποιημένος τῷ ἀδελφῷ ὅσα περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα τίμια πάντως ἦν, καὶ τῷ τόπῳ βουλευέται χαρίσασθαι κάλλιστα, ἐν ᾧ γένος οὐ μικρὸν οὐδ' ὀλίγον² Ἑλλήνων οὐκ ἀσφαλεῖ³ γλώπτη χρώμενον, λόγῳ μὲν εὐσεβεῖς, ἔργῳ δὲ πᾶν ἄθεοι⁴ καὶ θηρίων ἀπάντων ὠμότεροι, μήτε θεῶ μήτε φύσει ὄροις πειθόμενοι, ἀλλὰ πλεονεξία καὶ ἀρπαγῇ⁵ καὶ τοῖς τῶν ὁμοφύλων αἵμασι χαιρόντες, ἀνδραποδιστὰς περὶ κακίας ἄθλων μιμούμενοι, στεφανηφο-

¹ Τὸ ἄρθρον λείπει ἐν τῷ κώδικι

² ὀλίγον

³ ἀσφαλῆ

⁴ ἄθεον

⁵ ἄρπαγῇ

ροῦσιν ἀσέβειαν αὐτοὺς προσυπερβάλλοντες ¹. Κάκεινοι μὲν ἴσως ² κατ' ἄλλοτριῶν συντίθενται, οὗτοι δὲ κατὰ τῶν ὁμοφύλων οὐ μόνον, ἀλλὰ συγγενῶν, φίλων, γνησίων καὶ τέλος αὐτῶν, ὧ τοῦ θαύματος, τῶν φιλτάτων, οὐ ³ τί ἂν ἀτοπώτερον ⁴ εἴη, ὡς ταχύτατοι μὲν εἰς ὄργην ἀμείλικτον, ἀπαραίτητοι δὲ [εἰς] κακίαν· πνεῖ γὰρ ὁ ἐν ἐκάστῳ θυμὸς ἄχρις ἂν τελεσθῆ, καὶ τῷ πάθει λυττῶντες ⁵ ἀκαθέκτως ἤδη τοὺς φόνους προσφέρουσιν ⁶ ἢ μόνον ὀνομασμένοις ⁷ ἀντίμερον (;) ζωπυροῦντες καὶ ἀναφλέγοντες τὴν ἐκθυμον ἐπιθυμίαν ἢ θυμὸν ἄλογον, αἰεὶ μὲν ἀπειρωδῶντο, αἰεὶ δὲ τῶν βουλευμάτων ἐτύγγανον καὶ εἰ μὴ βίᾳ καὶ φανερῶς γένοιτο, ἐξ ἐπιβολῆς ἀνάγκη ταῦτα γενέσθαι. Τὸ δὲ ἦν ὡς ὁμνύει μὲν ἀρχὴν ἐβουλεύοντο οὐ κλοπᾶς, οὐχ ⁸ ἱεροσυλίας οὐδὲν ἕτερον ὁμοιότροπον, ἀλλὰ σφαγᾶς, ὃ τῶν ⁹ ἄλλων οἰκτρότερον, εὐορκίας ¹⁰ δὲ πρόφασιν τὸ πρᾶγμα πεποιημένοι ¹¹. Ὁ δ' ὄρκος ἀπλοῦς ¹² μὲν ὁμόφροσι καὶ ὁμοφύλοις, βεβαιῶν ὡς ἢ ¹³ μέρη τάναντία ἢ σφᾶς ¹⁴ αὐτοὺς ἀνάγκη θανεῖν, πολλαπλοῦς δὲ καθ' ὧν ἢ ἐπιβουλή. Τὸ δ' αἴτιον, ὡς τῇ συνεχείᾳ ¹⁵ τῶν ὄρκων καὶ τῇ πυκνότητι τὸν ἄθλιον ἀπαιτήσωσι καὶ στερήσωσι τῆς ζωῆς, καίτοι γε τὰ πολυορκίας τεκμήριον ἀπιστίας, οὐ πίστεως τῷ γε νοῦν ἔχοντι· θεῶ δὲ τούναντιον ἄμφειν ἢ ¹⁶ τῶν ὄρκων ¹⁷ ἐν τοῖς τοιοῦτοις παράθεσις. Ἰστω ¹⁸ γὰρ πᾶς ἐνομότως ¹⁹ ἄδικα δρᾶν, ὡς οὐκ εὐορκεῖ, τὸν δὲ πολλῆς φυλακῆς καὶ ἐπιμελείας ἄξιον ὄρκον ἀνατρέπει, ὃ τὰ καλὰ τε καὶ δίκαια πάντως ἐπισφραγίζεται· ὁ δὲ ταῖς ἐλπίσι τῶν ὄρκων θαρρῶν ἀφύλακτος ²⁰ μένει καὶ ἢ ²¹ τούτων εἰς αὐτὸν ἠκόντων οὐ φεύγει ἢ καὶ χαίρων εἰς αὐτοὺς εἰσίοι (;) οἱ δὲ μακρόθεν αὐτὸν ὀρῶντες ἄλλος ἄλλῳ διαλαλεῖ, μηδὲν εὐφημον οὐδ' ὀνομαστί ²² προσαγορεύοντες, ἀλλ' ἄπιστον, ἄδικον, ὑβριστήν, ἐχθρόν, ἄθεον, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ θάνατον ἅμα τοῖς ῥήμασι ἐπένευον καὶ τέλος, ὅσον εἰς ἐπιθυμίαν ἐτελείτο, τὸ μέγιστον ἄγος, ἀνθρωποκτονίαν, ἐργαζόμενοι, διαφοροῖς τρόποις ²³ ἤδη γεγεννημένον, ξίφεσι ἢ ῥοπάλοις

πρὸς ὑπερβάλλοντες ² ἴσως ³ οὐ ⁴ ἀτοπώτερον
⁵ λυττῶντες ⁶ ἠδικοκκόθεν ⁷ ὀνομασμένους ⁸ οὐχ'
⁹ τῶν ¹⁰ εὐορκίας ¹¹ πεποιημένοι ¹² ὄρκως, ἀπλοῦς
¹³ ἢς ¹⁴ σφᾶς ¹⁵ συνεχεία ¹⁶ ἢ ¹⁷ ὄρκων
¹⁸ ἰστω ¹⁹ ἐνομοτως ²⁰ ἀφύλακτος ²¹ ἢ ²² εὐφημον οὐδονομαστί ²³ τρόπων

ἢ λίθοις ἢ βέλεσιν ἢ τοῖς προστυχοῦσιν ἑτέροις. Ὁ δὲ χεῖρον, ὡς οὐδὲ νεκροῖς τοῖς σώμασιν ἐπέτρεπον ὅσα τὰ νομιζόμενα δίκαια, οὐδ' ἠλείουν. ὥστε ἐπαμήσασθαι ¹ κόνιν καὶ τὰ σώματα αὐτὰ συγκροῦψαι ², οὐδὲ ταφῆς ἀξιοῦσι, λαβόντες οἶκτον τῆς κοινῆς φύσεως, ἀλλ' ἐμπαίζουσι μὲν χυτοῖς πρότερον ὡς ἀθίνατοι, εἶτα ῥίψαντες ἄταφα χαίροντες ἀπαλλάττονται, ἀτιθήσοις καὶ σαρκόδροις ³ θηρσὶν εὐωχίαν ⁴ γίγνεσθαι πεποιημένοι. Φθάνει ἐν ὑστέρω τὸ ξίφος ἄχρι γυναικῶν ἐγκύων ⁵ καὶ τῶν νηπίων· τὸ δ' αἴτιον, ὡς φασί, φόβος ⁶ τῶν γεννηθησομένων ⁷, μήποτ' ἂν ἄρρενα ⁸ ἦ, καὶ τὸν πατρικὸν φόνον ἐπεκδικήσειεν ἀνδρωθέντα· τὸν αὐτὸν δὲ καὶ περὶ τῶν σφόδρα νηπίων ἔλαγον λόγον. Τὸ δὲ μεῖζον καὶ ὃ μηδὲ παραβάλλεσθαι τοῖς προτέροις ἂν δύναίτο, ὡς βραχύτατα μέρη τετελευτηκότων ἀνατεμόντες σωματῶν ⁹, καὶ ταριχεύσαντες, ἔφερον καὶ ποτοῖς ἢ ὄψοις βέπτοντες πρότερον, περὶ τὰ συμπόσια καὶ τὰς εὐωχίας ἠδέως πραγματευόμενοι διατελοῦσιν. Ἀριστον μὲν τῶν ἐκείσε ταύρων ἢ κριῶν σφάξαντες εὐωχοῦντο, οἶνον ¹⁰ δ' ἐκφορήσαντες ¹¹ ἄθρουν, εὖ μάλα κατακριθέντες ἠκρατίζοντο ¹². Τοιοῦτοις ἤθεσιν ἐξαιρέταις προσέχοντες ἀργαλεωτάτων δεινῶν καὶ ἀπεχθεστάτων αἴτιοι γίνονται, ἀναλαβόντες ἀνωθεν ἐκ προγόνων κατὰ τινα συγγενείας διαδοχὴν καὶ εὐφροσύνην ἀνόσιον ἅμα καὶ ἀπαραίτητον, σεμνυόμενοι μᾶλλον αὐτοῖς ἢ τῇ σφενδόνη Γύγης καὶ πλατάνῳ Κῦρος ¹³ χρυσῆ. Εἰ δέ τι συνέβαινε καὶ τὴν φύσιν ἀγαθὸν εἶναι ¹⁴ ποτε, ἀλλ' οὐκ ἐφείτα δρᾶν ὅσον εἶπετο ¹⁵ γνώμη. Νόμος γὰρ αὐτοῖς ἕτερος οὐδὲν ὑπεριζεῖν ὅσων ¹⁶ ἐξ ἔθους ἦν, οὐδ' ἀμιάντους ¹⁷ διατελεῖν πώποτε ¹⁸, ἀλλὰ προσαπτομένους ¹⁹ αἰεὶ τῶν φόνων, ὅπως τὰς ὑπὲρ τῶν ὄρκων εὐχὰς ὧσιν ἔτοιμοι καιροῖς τοῖς προσήκουσιν ἀκωλύτως ἐπιτελεῖν· καὶ τέλος ὡς νικηφόροι στεφάνων ἀξιοῦσιν αὐτοὺς ²⁰ καὶ κληρονόμους εἶναι τῶν παρ' αὐτῶν γε πεφονευμένων οἱς βέβηλα μὲν καὶ τὰ χρήματα, εἰ καὶ τοῖς χαρακτῆρσι δόκιμα, παράσημα ²¹ δὲ καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰ ζῶα, εἰ καὶ τὰς προσόδους μεγάλα καὶ τίμια. Ταῦτα διαστρόφοις ταῖς ψυχαῖς συνεχόμενοι καὶ ῥαδίως ²²

¹ ἐπαμίσασθαι ² συγκροῦψαι ³ σαρκόδροις ⁴ εὐωχία
⁵ ἐγκύων ⁶ φόβος ⁷ γεννησομένων ⁸ ἄρρεν
⁹ σωματῶν ¹⁰ οἶνον ¹¹ ἐκφορήσαντες ¹² ἠκρατίζοντι
¹³ κύρος ¹⁴ ἀγαθὸν εἶναι ποτε ¹⁵ ἠπτετο ¹⁶ ὅσον
¹⁷ ἀμιάντους ¹⁸ πώποτε ¹⁹ προσαπτομένους ²⁰ αὐτοὺς
²¹ παράσημα ²² ῥαδίως

τοὺς τρόπους διαπλάττοντες καὶ τὰ ἦθη, οἱ¹ μὲν ἀθέοις ἐχρῶντο καὶ ἀνοσίσοις, οἱ δ' ἐπασχον ἐλσεινῶς, ἢ μᾶλλον, εἰ χρὴ τ' ἀληθῆς² εἰπεῖν, οἱ αὐτοὶ ποτὲ μὲν δρῶντες, ποτὲ δὲ καὶ πάσχοντες, κακὸν ὁμοῖον ὧν διέθεντο παθόντες, οὐδενὸς αὐτὰ κωλύσαι³ τῶν ἀρχόντων⁴ ἰσχύσαντος πώποτε, καὶ ταῦτα πολλῶν καὶ μεγάλων ἐκεῖσε γεγενημένων, ἕως ἂν ὁ θαυμάσιος βασιλεὺς οὗτος αὐτοῖς ἀνατείλας ἄφνω εὐδαιμόνας τε καὶ μακαρίους τοὺς πρὶν ἀπέφηνε κακοδαιμόνας καὶ τὸν εἰς ἀλλήλους διέλυσε πόλεμον, καὶ μάχην ἔρρηξε τὴν αὐτῶν καὶ τὸ γένος ἅπαν αὐτοῖς ἡμέρωσε γενναίως καὶ θαυμαστῶς, τοῖς μὲν ὑγιεινὰ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς ἐρρωμένως⁵ ἔχειν, πᾶσι δὲ τὰ κάλλιστα πεποιημένος καὶ δέοντα ποιεῖ δ' οὖν αὐτὰ γνώσει καὶ δυνάμει ξένη χρησάμενος, τῇ μὲν αὐτοὺς παραινέσας ὅσον εἰκός, τῇ δὲ τὰ φρούρια λύσας αὐτῶν, οἷς θαρροῦντες ἂ μὴ θέμις δρᾶν ἐβουλεύοντο. Τρόποις τοιούτοις τὸ χρηστὸν αὐτοῖς ἦθος ἐχαρίσατο. Αὐτὸ βασιλείως ἔργον τῶν πάλαι δοξαζομένων θαυμασιώτερον.

Τὰ δύο ταῦτα χωρία, διεξοδικώτερον δὲ τὸ τοῦ Ἀργυροπούλου, διεκτραγωδοῦσι τὴν ἀναρχίαν τὴν κρατοῦσαν ἐν Μάνη πρὸ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον καθόδου τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου, δεστικ παρ' ἀμφοτέρων τῶν συγγραφέων μαρτυρεῖται παύσας τὴν κρατοῦσαν κακοδαιμονίαν. Οὐχ ἦττον ἢ περιγραφή τοῦ Ἀργυροπούλου γνωρίζει ἡμῖν κατάσχεσιν πραγμάτων οὐ πόρρω ἀπέχουσιν τῶν μεταγενεστέρων ἐθίμων τῶν Μανιατῶν καὶ ἐνθυμιζοῦσαν ἰδίως τὰς παρ' αὐτοῖς περὶ τοῦ λεγομένου αἵματος μέχρι καὶ τῆς σήμερον κρατούσας συνηθείας. Προφανὲς λοιπὸν εἶνε ἢ ὅτι ὁ Ἰσίδωρος καὶ ὁ Ἀργυρόπουλος κολακικώτερον τοῦ δέοντος ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Μανουὴλ Παλαιολόγον τὴν τελείαν κατάπαυσιν τῶν δεινῶν ἢ μᾶλλον ὅτι ἐπανῆλθον τὰ πράγματα εἰς τὸ πρότερον καθεστῶς καὶ ἐπέστρεψαν οἱ Μανιαῖται εἰς τὰ πάτρια ἔθη κατὰ τὰς κατόπιν ἐπελθούσας ἐν Πελοποννήσῳ ἀνωμαλίας, ἰδίως δ' ἐν τοῖς χρόνοις τῆς τουρκο-

¹ οἱ ² τ' ἀληθῆς ³ κωλύσαι ⁴ ἀρχόντων κατὰ διόρθωσιν τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀρχόντων ⁵ ἐρρωμένως

κρατίας. Διὰ τοῦτο δὲ βλέπομεν, ὅτι παροδικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ λύσις τῶν φρουρίων ἧς ποιεῖται μνεῖαν ὁ Ἀργυρόπουλος, ἅτινα εἶνε πάντως οἱ γνωστοὶ πύργοι τῶν Μανιατῶν οἱ καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν ὑφιστάμενοι.

Ἐν δὲ καὶ μόνον βαρβαρικὸν ἔθιμον φαίνεται πράγματι τελείως ἐκλιπὸν μετὰ τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπίσκεψιν τοῦ αὐτοκράτορος, οὐ δὲν γίνεται ἔκτοτε πλέον μνεῖα, ἔθιμον, οὐ καὶ τὴν προτέραν ὑπαρξίν ἠγνοοῦμεν μέχρι τοῦδε. Εἶνε δὲ τὸ ὑπὸ τε τοῦ Ἰσιδώρου καὶ τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις ἀναγραφόμενον, καθ' ὃ οἱ Μανιαῖται τῶν μέσων αἰώνων μετὰ τὸν φόνον ἐχθροῦ τινος ἀποκόπτοντες δάκτυλον ἢ μέλος ἔτερον τοῦ νεκροῦ ἐνέβαπτον αὐτὸ παρὰ τὸν πότον εἰς τὴν κύλικα καὶ προέπινον εἰς τοὺς φίλους. Καὶ ταῦτα μὲν εἶδομεν μαρτυροῦντα τὸν Ἰσίδωρον κατὰ δὲ τὸν Ἀργυρόπουλον, ὀλίγον διαφόρως διατυποῦντα τὸ αὐτὸ ἔθος, ἀπέτεμνον βραχύτατα μέρη τετελευτηκότων, καὶ ταριχεύοντες αὐτὰ ἐνέβαπτον εἰς ποτὰ ἢ ὄψα, παιοῦμενοι χρῆσιν αὐτῶν κατὰ τὰς εὐωχίας.

Τὸ μεσαιωνικὸν τοῦτο ἔθος τῶν Μανιατῶν δὲν ἦτο μεμαρτυρημένον μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος. Εἶνε δὲ ὁ λεγόμενος μασχαλισμὸς τῶν ἀρχαίων. Τούτου μνημονεύουσιν ὁ τε Αἰσχύλος¹ καὶ ὁ Σοφοκλῆς² καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος³, σαφῶς δ' ἐκθέτουσιν ὑποῖός τις ἦτο οἱ σχολιασταὶ αὐτῶν καὶ οἱ λεξικογράφοι⁴.

¹ Χοηφόροι στ. 499.

² Ἡλέκτρα στ. 445. Ἐν Ἑρωίῳ (Σουίδα ἐν λ. ἐμασχαλισμοῖ).

³ III, 377. IV, 478.

⁴ Ἴδε ἰδίως τὰ ταῦτόσημα χωρία τοῦ Σουίδα καὶ Φωτίου ἐν λ. Μασχαλισματα· Ἀριστοφάνης παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἡλέκτρῳ κείσθαι τὴν λέξιν ἔθος σημαίνουσαν· οἱ γὰρ φονεύσαντες ἐξ ἐπιβουλῆς τινὰ (Φωτίως· τινὰς) ὑπερ τοῦ τὴν (ἢ λέξις τὴν λείπει παρὰ Φωτίῳ) μῆτιν ἐκκλίειν ἀκριωτηριάζοντες μύθια τοῦτον καὶ ὁρμαθίσαντες ἐξεκρέμασαν (Φωτίως· ὁρμύσαντες ἐξεκρέμασαν) τοῦ τραχίλου διὰ τῶν μασχαλῶν διείραντες. καὶ μασχαλισματα προσηγήθησαν. Ἠρδλ. Σουίδα ἐν λ. Μασχαλισθηναί· Εἰώθασι τῶν ἀναιρουμένων εἰς τὰς κεφαλὰς ἀπομίμειν τὴ ξίφη ὡσπερ ἀποτροπιαζόμενοι τὸ μύθος τὸ ἐν τῇ φόνῳ ἢ ὅτι ἐπὶ ταῖς κυθίαις τοῦ φονευθέντος τὰ ἄκρα ἔτεμνον καὶ περὶ τὴν μασχάλην αὐτοῦ ἐκρέμαζον αὐτὰ, ἔνα, φασίν, ἀσθενῆς

Ἐκτενῶς δὲ περὶ τῶν χωρίων αὐτῶν καὶ τῆς σημασίας τοῦ μασχαλισμοῦ ἐπραγματεύθη ὁ Erwin Rohde¹.

Καὶ δὲν γίνεται μὲν παρὰ τῷ Ἰσιδώρῳ καὶ τῷ Ἀργυροπούλῳ μνεῖα τῆς διὰ τῶν μασχαλῶν διαπεράσεως τῶν ἠκρωτηριασμένων μελῶν τοῦ φονευθέντος, ἀλλ' εἶνε προφανές, ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐταρίχευον ταῦτα καὶ ἐφύλασσαν, καθ' ἃ μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ Ἀργυρόπουλος περὶ τῶν Μανιατῶν τῶν μέσων αἰώνων. Μόνον δὲ δὲν εὐρίσκομεν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ἔθος τῆς εἰς τὰ ποτὰ καὶ τὰ ὄψα ἐμβάψεως τῶν τεταριχευμένων τούτων δακτύλων ἢ ἄλλων μικρῶν μελῶν τοῦ νεκροῦ. Ἄλλ' οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι τοῦ πάντως παναρχαίου μανιατικοῦ ἔθους ἢ γένεσις εἶνε ἢ αὐτὴ καὶ τῶν μασχαλισμάτων ἢ ὑπὸ τῶν προμνησθέντων σχολιάστῶν καὶ λεξικογράφων ἀναγραφομένη, ἥτοι ὁ σκοπὸς ἀποφυγῆς τῆς μήνιος τοῦ φονευθέντος.

ῖνεται πρὸς τὸ ἀντιτίσασθαι τὸν φονέα καὶ Ἀπολλώνιος « Ἐξάργματα τέμνε θανόντος » περὶ τοῦ Ἰάσονος. Ἡ δὲ οἱ θρῶντες ἐμφύλιον φόνον ἠκρωτηρίαζον τοὺς ἀναιρεθέντας, ἐκ παντὸς μέρος τοῦ σώματος ἀποτεμνόμενοι, καὶ περιήπτον ἑαυτοῖς τὰ ἄκρα συνείροντες, διὰ τούτων ὡς περὶ τὴν δύναμιν ἐκείνων ἀφαιρούμενοι, διὰ τὸ μὴ παθεῖν ἐς ὑστερόν τι δεινὸν παρ' ἐκείνων. Ἐφόρουν δὲ εἰς τὰς μασχάλας τὰ ἄκρα ὃ μασχालισθῆναι ἔλεγον. Σοφοκλῆς « Σκέψαι γὰρ εἴ σοι προσφιλῶς αὐτῆ δοκεῖ γέγρα τὰδ' ὄν τάφοισι δέξασθαι νέκυσ, ὑφ' ἧς θανῶν ἀτιμος ὡς τε δυσμενῆς ἐμασχάλισθη, κατὰ λουτροῖσιν κάρα κηλίδας ἐξέμαξε » περὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος,

¹ Psyche εκδ. β' Freiburg i. B. 1898 Τόμ. Α' σ. 322-326.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ
ΑΛΕΞΙΟΥ Γ' ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ

Σπανιώτατα εἶνε τὰ περιωθέντα χρυσόβουλλα αὐτοκρατόρων τῆς Τραπεζούντος¹. Τὸ δὲ κατωτέρω ἐκδιδόμενον εὔρον τῷ 1876 ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 49 (B. 56) Σελδενιανῷ κώδικι τῆς Βοδληιανῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ὁξωνίου. Γέγραπται δὲ τοῦτο μεταξὺ τῶν ἐκ περγαμηνῆς φύλλων τοῦ χειρογράφου ἐκείνου Εὐαγγελίου ἐπὶ τριῶν ξένων φύλλων χαρτῶν συνεσταχωμένων καὶ νεωτέρα χειρὶ συνηριθμημένων, τῶν ὑπ' ἀρ. 12, 13 καὶ 14. Τὰ φύλλα ταῦτα εἶχε μὲν παρατηρήσει καὶ σημειώσει ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης ὁ Coxe, ἀλλὰ δὲν εἶχε διαγνώσει τὴν σημασίαν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, περιγράψας διὰ τῶν ἐξῆς Inter ff. 11 et 15 insertae sunt chartae aliquot ad Imperii Orientalis historiam spectantes, dat. Sept. Indict. an. 6880 [A. D. 1372] cui succedit notitia, caractere cryptographico fere scripta, Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ πάσης ἀνατολῆς Ἰβήρων καὶ περατείας (?) ὁ μέγας Κομνηνός².

Τὸ χρυσόβουλλον ἀρχεται δυστυχῶς ἀκέφαλον ἐν τῷ κώδικι. Καὶ ἢ μὲν ἀρχὴ αὐτοῦ μέχρι τῆς λέξεως Δωρανότου, ἣν ἴδε

¹ Ἴδε Paul Marc Plan zum Corpus der griechischen Urkunden. Ἐν Μονάχῳ. 1903 σ. 27.

² Coxe Catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae pars prima. Ἐν Ὁξωνίῳ. 1853 σ. 613. Ἐν τῇ ἀναγραφῇ ταύτῃ εἶνε σὺν τοῖς ἄλλοις λελασθασμένον καὶ τὸ ἔτος 1372. Ὁ Σεπτέμβριος τῆς Ἰνδικτιῶνος δεκάτης τοῦ τοῦ ἔτους ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 1371.

κατωτέρω ἐν σ. 197,4, εἶνε γεγραμμένη διὰ μέλανος, τὰ δὲ κατόπιν δι' ἐρυθρᾶς βαφῆς. Καὶ ἐν μὲν τῷ μέλανι μέρει εἶνε γεγραμμένα κόκκινα ὅσα κατωτέρω τυποῦνται διὰ παχέων γραμμᾶτων, δι' ὁμοίων δὲ γραμμᾶτων φέρονται ἔπειτα ὅσα εὑρηνταὶ ἐν τῷ κώδικι γεγραμμένα μέλανα ἐν μέσῳ τῆς ἄλλης κοκκίνης γραφῆς. Εἶνε δὲ γεγραμμένον τὸ κείμενον τοῦ χρυσοβούλλου μετὰ πολλῶν κομφειῶν κατὰ μίμησιν ἀρχαιοπρεπεστέρως γραφῆς. Ἄλλ' ἀδυνατῶ νὰ πιστεύσω, ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὸ πρωτότυπον τοῦ χρυσοβούλλου. Καὶ ἔχουσι μὲν τὰ χρυσοβούλλα τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Τραπεζούντος τυπικὰς διαφορὰς ἀπὸ τῶν τοῦ Βυζαντίου, περὶ ὧν ἄλλοτε, ἀλλὰ τοῦλάχιστον τοῦτο ἐδικαιούμεθα νὰ ναναμένωμεν ἐν πρωτοτύπῳ χρυσοβούλλῳ, τὸ νὰ εἶνε τοῦτο γεγραμμένον ἐπὶ περγαμηνῆς. Διὸ καὶ αὐτὴν τὴν ὑπογραφήν τοῦ αὐτοκράτορος, ἧς παρέχω ἐνταῦθα πανομοιότυπον μεθ' ὀλοκλήρου τῆς πρὸ αὐτῆς σελίδος ὡς καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς ἐν τῷ παρενθέτῳ Πίνακι Α' ὑπολαμβάνω γεγραμμένην ὡς καὶ τὸ κείμενον ἀπλῶς κατὰ μίμησιν ἢ πιστὴν ἀντιγραφὴν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου.

Τίς δὲ τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζούντος τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Ἀλέξιος εἶνε ὁ ἐκδοὺς τὸ χρυσοβούλλον τοῦτο εὐκόλως καὶ ἀσφαλῶς ἐξάγομεν ἐκ τῆς ἐν τέλει αὐτοῦ χρονολογίας Σεπτεμβρίου 5ῶπ', ἀντιστοιχοῦσης πρὸς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1371. Ἦρχε δὲ τότε τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζούντος Ἀλέξιος Γ' Κομνηνός ὁ υἱὸς Βασιλείου. Οὗτος δὲ ὁ Βασίλειος εἶνε ὁ μνημονευόμενος κατωτέρω ἐν σ. 197,1 ὡς δωρήσας τὸ χωρίον τὴν Χωροβὴν εἰς τὸν πατέρα τοῦ Γεωργίου Δωρανίου τοῦ ἐκείνου, ὑπὲρ οὗ ἀπέλυσεν ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός τὸν ὑπ' ἑμῶν ἐκδιδόμενον χρυσοβούλλον λόγον.

Οἱ δὲ Δωρανῖται καθ' ὅσα μέχρι τοῦδ' ἐγινώσκομεν δὲν παρουσιάζονται ἤδη ἐπὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ Κομνηνοῦ. Τοῦλάχιστον οὐδεμίαν γίνεται ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ χρονογράφου τῆς Τραπεζούντος Παναρέτου μνεῖα στάσεων τοῦ οἴκου τούτου κατὰ

τῆς δυναστείας τῶν μεγάλων Κομνηνῶν. Αἱ μεγάλαι στάσεις, ἐν αἷς ἐμφανίζεται καὶ τὸ ὄνομα τῶν Δωραγιτῶν, ἀρχονται ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Βασιλείου, ὅτε κατέλαβε τὴν ἀρχὴν ἢ χήρα τοῦ αὐτοκράτορος Εἰρήνη¹. Ταύτην, νόθον οὖσαν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου Β', ἄπαιδα μείνασαν, εἶχε διαζευχθῆ ὁ Βασίλειος, λαβὼν ἀντ' αὐτῆς τὴν Τραπεζουντίαν παλλακὴν Εἰρήνην, ἣν ἠύλογήθη τῇ 8 Ἰουλίου 1339 κατὰ τὸν Τραπεζούντιον χρονογράφον Πανάρετον². Θανόντος δὲ τοῦ Βασιλείου καταλαβοῦσα τὸν θρόνον αὐτοῦ ἢ πρώτη σύζυγος Εἰρήνη ἢ Παλαιολογίνα ἀπέπεμψε μὲν τὴν Τραπεζουντίαν Εἰρήνην μετὰ τῶν δύο ἐξ' αὐτῆς υἱῶν τοῦ Βασιλείου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, αὐτὴ δὲ, πρεσβεύσασα πρὸς τὸν πατέρα, ἐζήτηε τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀποστολὴν συζύγου μέλλοντος καὶ νὰ διαδεχθῆ τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν τῆς Τραπεζούντος. Ἐντεῦθεν δὲ προῆλθεν ἡ διχοστασία ἢ ἀγαθοῦσα εἰς ἐμφύλιον πόλεμον ἐν Τραπεζούντι. Καὶ ἐξ' ἐνὸς μὲν ἐτάσσοντο ὡς ἐναντιοὶ τῆς βασιλίσσης οἱ ἐπιχώριοι ἀρχόντες, ἐξ' ἐτέρου δὲ ἢ περὶ τὴν Παλαιολογίναν στρατιωτικὴ πατρία τῶν ἐκ Βυζαντίου ἐπηλύδων, ἣν ὑπεστήριζον οἱ σχολάριοι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν βασιλικὴν φρουρὰν καὶ οἱ στρατιῶται οἱ ἐπιλεγόμενοι μειζομάται. Μεταξὺ δὲ τῶν ὑποστηρικτῶν τούτων τῆς βασιλίσσης ἦτο καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Δωρανίτης.

Ἡ ἐναντίον τῆς Παλαιολογίνης ἀποστασία κατεπνίχθη μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ αἶμα διὰ νέας βοηθείας σταλείσης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ἡ Τραπεζοῦς δὲν ἠσύχασεν. Ὁ ἀγὼν μετα-

¹ Πανάρετος παρὰ Tafel (Eustathii Opuscula σ. 363, 9) καὶ Fallmerayer (Original-Fragmente, Chroniken, Inschriften und anderes Material zur Geschichte des Kaiserthums Trapezunt. Zweite Abtheilung in Abhandlungen der III Classe der Akad. der Wissenschaften Τόμ. Γ' μέρ. γ' σ. 18. Ἴδε περὶ τῆς στάσεως ταύτης καὶ Δάξαρρον παρὰ Fallmerayer ἐνθ' ἀν. Erste Abtheilung σ. 85 κ. ἑ., Ἀνδρέαν Λιβαδηγὸν Ἐκδ. Μ. Παράνικα ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1874 σ. 25 κ. ἑ. καὶ Νικηφόρον Γρηγορᾶν Ἐκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ' 548 κ. ἑ. Οἱ τρεῖς οὗτοι τελευταῖοι συγγραφεῖς δὲν ποιοῦνται ὀνομαστὴ μνεῖαν τῶν Δωρανιτῶν.

ξὺ τῶν ἐπιχωρίων, ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν Λαζῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν ἐκ Βυζαντίου εὐπατριδῶν ἐξ ἑτέρου ἐξηκολούθησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ μετὰ τὴν τὸ ἐπόμενον ἔτος 1341 καταλυθεῖσαν Βιρῆνην τὴν Παλαιολογίναν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἄννης Κομνηνῆς τῆς Ἀναχουτλοῦ (1341-1342), Ἰωάννου Γ' τοῦ Κομνηνοῦ (1342-1344) καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μιχαήλ (1344-1349). Ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς μακρᾶς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Γ' (1349-1390), τοῦ υἱοῦ τοῦ Βασιλείου καὶ Βιρῆνης τῆς Τραπεζουντίας, τὰ δεκαπέντε πρῶτα ἔτη μέχρι τοῦ 1365 διαταράχθησαν πολλάκις ὑπὸ στάσεων μεταξὺ τῆς ἐγχωρίου πατρίας καὶ τῶν Βυζαντιῶν.

Καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον εἶνε φανερὰ ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο τούτων στοιχείων. Ἀμυτζαράνται¹ ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς σχολαράντας² κατὰ τὸν σκευοφύλακα Λάζαρον³, δι' ἐκείνου μὲν τοῦ ὀνόματος δηλοῦντα τοὺς Ἰθαγενεῖς ἄρχοντας, διὰ τούτου δὲ τοὺς περὶ τοὺς σχολαρίους καὶ τὴν βυζαντιακὴν στρατιωτικὴν πατρίαν. Τὴν αὐτὴν δ' ἀντίθεσιν δηλοῖ Ἀνδρέας ὁ Διβαδηνὸς ἀντιτάσων ἀστικοὺς καὶ ἐπηλύδας⁴. Μεταξὺ δὲ τῶν σχολαρίων ἢ ἐπηλύδων ἐν τοῖς πρώτοις πάντοτε τάσσονται οἱ Δωρανῖται. Καὶ ὁ μὲν Κωνσταντῖνος, ὃν συνηντήσαμεν ἤδη ἐπὶ Βιρῆνης τῆς Παλαιολογίνης, ἐξακολουθῶν νὰ μετέχη τῆς βυζαντινίζουσης πατρίας, ἀπέρχεται τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1342 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ σχολαρίου Νικήτα, τοῦ ἰδίου

¹ Οἱ ἐνταῦθα καλούμενοι Ἀμυτζαράνται ὀνομάζονται Ἀμυτζανταραῦται παρὰ τῷ Παναρέτω ἐκδ. *Tafel* σ. 363, 72 καὶ ὀρθότερον Ἀμυτζανταράνται ἐν ἐκδ. *Fallmerayer* ἐνθ' ἀν. *Zweite Abtheilung* σ. 18. Οἱ αὐτοὶ δὲ πάντως εἶνε καὶ οἱ παρὰ *Tafel* σ. 364, 41 οἱ ἄρχοντες οἱ Ἀβυζαντάραιοι, ὁρθῶς δὲ Ἀμυτζαντάραιοι παρὰ *Fallmerayer* σ. 21. Οὐχ ἥττον ὁ κ. Καρολίδης φρονεῖ, ὅτι καὶ τὸ Ἀβυζαντάραιο ἠδύνατο νὰ ἔρμηνευθῇ ἐκ τοῦ Περσικοῦ ἀβιθζαντάρ, σημαίνοντος τὸν τοξότην.

² Τὴν κατάληξιν ἀνταὶ εὐρίσκομεν καὶ ὡς πατριωτικὴν ἐν Τραπεζοῦντι. "Ἴδε τὰ Ἀλεξάντων, Μοχλάντων καὶ τὸ ὄνομα τῶν παροίκων Ζουλάνται ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ Ἀλεξίου Γ' Κομνηνοῦ ἐν ἔτει 1354 παρὰ *Fallmerayer* ἐνθ' ἀν. *Erste Abtheilung* σ. 95 καὶ 98.

³ Παρὰ *Fallmerayer* ἐνθ' ἀν. *Erste Abtheilung* σ. 85.

⁴ Ἀνδρέου Διβαδηνοῦ Περιήγησις... Ἐξέδωκε Μ. Παπανίκας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1874 σ. 26. Τίς τοίνυν ἑώρακε τῶν ἀστικῶν καὶ ἐπηλύδων τότε τὸν ἐμφύλιον πόλεμον;

υἱοῦ Ἰωάννου καὶ ἄλλων ὁμοφρόνων, ὅπως πείσῃ τὸν Ἰωάννην Β' νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Τραπεζοῦντα χάριν καταλύσεως Ἄννης τῆς Ἀναχουτλοῦ¹. Καὶ μετὰ τρία δ' ἔτη, ὅτε τὸν Ἰωάννην Β' καταβιβάσθέντα τοῦ θρόνου διεδέχθη ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μιχαήλ, ἀπολυθεὶς τῆς εἰρικτῆς, εἰς ἣν εἶχεν ἐγκλείσει αὐτὸν ὁ ἄστοργος υἱὸς, βλέπομεν τὸν Κωνσταντῖνον Δωρανίτην περιβαλλόμενον τὴν ἀρχὴν βεσπιαρίτου².

Ἐν δὲ ταῖς στάσεσι τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας Ἀλεξίου Γ' οἱ Δωρανῖται μετὰ τῶν ὁμοφρόνων καταδιώκονται ἐναλλάξ καὶ ἀμείβονται. Ἴδου πῶς ὁ σύγχρονος Τραπεζοῦντιος χρονογράφος Πανάρετος διηγεῖται τὰ συμβῆντα κατὰ τὴν στάσιν τοῦ 1350. Τῷ αὐτῷ γοῦν ἔτει ἔγενετο σύγχυσις καὶ ταραχὴ μέσοι τῶν ἀρχόντων³ καὶ Ἰουνίου μηνὸς ἐπιείσθη ὁ μέγας στρατοπέδαρχος κῦρ Θεόδωρος ὁ Δωρανίτης, ὁ λεγόμενος Πιλέλης καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κατὰ βεσπιαρία, Κωνσταντῖνος ὁ Δωρανίτης, καὶ πᾶσα ἡ γενεὰ αὐτοῦ, καὶ περιορίσθησαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς τὰ τῶν ἀρχόντων ὀσπίτια. Μετὰ δὲ ζ' τοῦ μηνὸς πάλιν ἀνεκλήθησαν⁴.

Ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1351 ἔχομεν νέαν πάλιν στάσιν τοῦ Θεοδώρου Δωρανίτου. Τῷ αὐτῷ γοῦν ἔτει Μαΐου μηνὶ, ἡμέρα β', λέγει ὁ Πανάρετος, ἐπιείσθη ὁ Κουλάς ἀπὸ τοῦ Πιλέλη καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐζωγγρήθη ὁ μέγας δοῦξ, ὁ σχολάρις. Ἀναταχθεὶς δὲ ὁ λαὸς, πάλιν ἐλευθερώθη, καὶ ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Τρίπολιν. Ὁ δὲ Πιλέλης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ καὶ οἱ ξενίτου (γρ. Ξενίτου) παῖδες συλληφθέντες ἐστάλθησαν καὶ περιορίσθησαν εἰς τὸν Κερχρῖναν⁴. Τῆς στάσεως δὲ ταύτης συμμετέσχε πάντως καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Δωρανίτης, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου, ὅστις καὶ κατέ-

¹ Πανάρετος παρὰ *Tafel* ἐνθ' ἀν. σ. 364, 28. Παρὰ *Fallmerayer* ἐνθ' ἀν. *Zweite Abtheilung* σ. 21.

² Αὐτόθι ἐκδ. *Tafel* σ. 36, 68, *Fallmerayer* σ. 21.

³ Ἐκδ. *Tafel* σ. 361, 21-29. *Fallmerayer* σ. 23-24.

⁴ *Tafel* σ. 365, 34-42. *Fallmerayer* σ. 24.

λαβεν ἀμέσως τότε, ὡς φαίνεται, τὰ Λιμνία τῆς Τραπεζουντίας, ἰδίαν ἐν αὐτοῖς πῆξας ἀρχήν. Διὸ βλέπομεν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1351 τὴν μητέρα τοῦ βασιλέως, Εἰρήνην τὴν Τραπεζουντίαν, οἰοεὶ ἀναλαμβάνουσιν καὶ πάλιν τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐν Τραπεζοῦντι ἀντιβυζαντιακῆς φατρίας καὶ ἐπιχειροῦσαν κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου Δωρανίτου στρατείαν, ἧς συμμετέσχε καὶ ὁ χρονογράφος Πανάρετος. Τῷ αὐτῷ γοῦν ἔτει, ὡς, Σεπτεμβρίου κβ', ἀπήλθαμεν μὲ τὴν δέσπουαν, τοῦ βασιλέως τὴν μητέρα, εἰς τὰ Λιμνία κατὰ τοῦ κεφαλατικέοντος ἐκεῖσε Κωνσταντίνου Δωρανίτου ἀδελφοῦ τοῦ κατὰ βεστιάριον, τοῦ Πιλέλη· καὶ λείψαντες μῆνες γ' πάλιν ἤλθαμεν¹.

Τίς δὲ ἡ ἔκβασις τῆς ἐναντίου τοῦ Κωνσταντίνου Δωρανίτου στρατείας ταύτης δὲν μανθάνομεν. Ἀλλὰ βεβαίως ἡ στάσις τῶν Δωρανιτῶν ἐξηκολούθησεν, ὡς συνάγομεν ἐκ τοῦ ἐπελθόντος τὸν Ἰούλιον τοῦ 1352 ἀπαγχονισμοῦ τοῦ Θεοδώρου Δωρανίτου, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ γαμβροῦ ἐν τῷ κάστρῳ Κεγχρίνα².

Ἐκτοτε δὲ δὲν ἔπαυσε μὲν ἡ στασιαστικὴ σύγχυσις, ἣν βλέπομεν ἀναγεννωμένην τῷ 1354 καὶ μόλις τῷ 1355 καταπαύσασαν ὀριστικῶς, συντελεσάντων πιθανῶς εἰς τοῦτο καὶ τῶν ἀρξάμενων κατὰ τῶν Τούρκων πολέμων. Ἀλλ' ὅπωςδὴποτε οὔτε κατὰ ταύτην τὴν στάσιν οὔτε μετ' αὐτὴν οὔτε καθ' ὅλου ἀπὸ τοῦ 1352 γίνεται λόγος περὶ τῶν Δωρανιτῶν παρὰ τῷ χρονογράφῳ.

Τὴν σιγὴν δὲ ταύτην ἀναπληροῖ καὶ φαίνεται μοι ἐξηγοῦν τὸ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν χρυσόβουλλον τοῦ ἔτους 1371. Δι' αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Γ' ὁ Κομνηνός ἐπικυρόνει εἰς τὸν Γεώργιον Δωρανίτην τὴν κτῆσιν τῆς Χωροβῆς, ἣν πρὸ τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν εἶχε δωρήσει εἰς αὐτὸν ὁ πατὴρ τοῦ αὐτοκράτορος Βασίλειος ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας αὐτοῦ (1332-1339), καὶ

¹ *Tafel* σ. 365,49-54. *Fallmerayer* σ. 24.

² *Tafel* σ. 365,60-63. *Fallmerayer* σ. 25.

Handwritten text in Greek, likely a liturgical or historical document. The script is a cursive hand with many flourishes and some crossing lines.

Handwritten text in Greek, continuing the cursive style from the previous block, showing more fluid connections between letters.

Large, highly decorative handwritten text in Greek. This section is characterized by extreme flourishes, loops, and overlapping lines, making it difficult to read as a continuous text.

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ

ΑΛΕΞΙΟΥ Γ' ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΣΕΛΙΔΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΘΕΩΝΙΩ. ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΥ ΑΥΤΟΥ

ἐπιστηρίζει εἰς τὴν δικφιλονεικουμένην κατοχὴν τοῦ κτήματος. Καὶ γεννᾷ μὲν τινὰς ἀπορίας καὶ ἀσαφείας ἢ ἀπώλεια τῆς ἀρχῆς τοῦ χρυσοβούλλου, ἐξ ἧς σωζομένης ἠθέλομεν διδαχθῆ τὸ ἱστορικὸν τῆς δωρεᾶς τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἡ κακὴ παράδοσις τοῦ εἰς ἡμᾶς παραδοθέντος ἀντιγράφου. Ἀλλ' ἡ ὅλη ἔννοια εἶνε σαφής. Ὅτι ὁ Γεώργιος Δωρανίτης ἀνῆκεν εἰς τὸν αὐτὸν οἶκον, ἐξ οὗ ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Θεόδωρος, δὲν δύναται βεβαίως νὰ διαμφισβητηθῆ. Ἡ δὲ δωρεὰ τῆς Χωροβῆς εἶχε γείνει ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου εἰς τὸν πατέρ' αὐτοῦ, ἰσως ἀδελφὸν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Θεοδώρου Δωρανίτου, ἐγγυὲς τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν πρὸ τοῦ 1371, ἦτοι περὶ τὸ 1332. Μετενάστευσαν δὲ ἰσως οἱ Δωρανῖται ἐκ τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Τραπεζοῦντα τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Κομνηνοῦ, ὃν βλέπομεν αὐτὸν ἐρχόμενον ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐφ' οὗ ἐπερρώσθη ἢ ἐν Τραπεζοῦντι βυζαντιακὴ φατρία ὡς στήριγμα τῆς δυναστείας. Εἰς δὲ τὰς παροχὰς καὶ ἀμοιβὰς, δι' ὧν ὁ Βασίλειος Κομνηνὸς ἐζήτησε νὰ προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν φατρίαν τῶν σχολαρίων, τάσσεται πάντως καὶ ἡ εἰς τὸν πατέρα τοῦ Γεωργίου Δωρανίτου πρώτη παραχώρησις τῆς Χωροβῆς, κτήματος μεγάλης ἐκτάσεως, περιέχοντος ἐσωχώραφα, ἐξωχώραφα, ὄρφανοὺς τόπους καὶ ὕδατοβρύτους, πεδινούς καὶ ποταμιαίους, λιβαδοτόπους καὶ νομαδιαίους, συμφώνως πρὸς τὴν γενομένην ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ τοῦ Ἀλεξίου Γ' γενικὴν περιγραφὴν. Εἶνε δὲ λυπηρὸν, ὅτι ἀπωλέσθη τὸ χρυσοβούλλον τοῦ Βασιλείου, ἐν ᾧ πάντως περιεγράφετο λεπτομερῶς τὸ παραχωρούμενον χωρίον. Τοιαύτη δὲ ἀκριβὴς περιγραφή δὲν εἶνε πιθανόν, ὅτι ἐπανελαμβάνετο, κατὰ τᾶλλως ἐπιζόμενα ἐν νέοις χρυσοβούλλοις ἐπικυρωτικοῖς προγενεστέρων παραχωρήσεων, ἐν τῇ λειπούσῃ ἀρχῇ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Ἀλεξίου ἔνεκα τοῦ εἰδικοῦ λόγου, δι' ὃν τοῦτο συνετάχθη καὶ ἐξεδόθη. Καὶ δὴ, καθ' ἃ συνάγεται ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον μὲν ἔζη ὁ

Βασιλείος, ὁ πατήρ τοῦ Γεωργίου Δωρανίτου ἐνέμετο ἀνενοχλήτως καὶ ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως ἢ ἐγκλήσεως τὸ εἰς αὐτὸν δωρηθὲν χωρίον. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ δωρήσαντος αὐτοκράτορος καὶ τοῦ τὴν δωρεὰν λαβόντος ἤρχισαν σαλευόμενα τὰ ἐπὶ τῆς Χωροβῆς δικαιώματα τοῦ κληροδόχου Γεωργίου Δωρανίτου. Ἀλλὰ πᾶσαν ἀξίωσιν τῶν καταλαβόντων τὸ χωρίον ἢ μέρη αὐτοῦ καταλύει τὸ νέον χρυσοβούλλον τοῦ Ἀλεξίου, στηριζόμενον τοῦτο μὲν εἰς τὴν διὰ τοῦ προγενεστέρου χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου δωρεάν, τοῦτο δ' εἰς τὰ περὶ παραγραφῆς τεθεσπισμένα.

Καὶ αὕτη μὲν εἶνε ἡ νομικὴ ἄποψις τοῦ ζητήματος. Ἀλλὰ τίς ὁ λόγος τῆς ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ παρασαλεύσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ Γεωργίου Δωρανίτου καὶ τῆς μὴ ἐγκαιροτέρας παρὰ τούτου μὲν ἐπιδιώξεως τῆς ἀποκαταστάσεως εἰς τὴν πατρῴαν κτῆσιν, παρὰ δὲ τῶν μεταξύ τοῦ Βασιλείου καὶ Ἀλεξίου Γ' αὐτοκρατόρων διὰ νέου χρυσοβούλλου ὑποστηρίξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ Δωρανίτου; Τοὺς λόγους τούτους πρέπει νὰ ἐπιζητήσωμεν πάντως ἐν τῇ κατὰ τὸ μεταξύ τῶν ἐτῶν 1339 καὶ 1355 μεσάσαν χρονικὸν διάστημα ὡς τὸ πλεῖστον ἀντιβασιλικῇ στάσει τοῦ οἴκου τῶν Δωρανιτῶν. Ἰδίως δὲ φαίνεται μοι πιθανόν, ὅτι δυνάμεθα ὠρισμένως νὰ ὑπολάβωμεν ὡς ἔτος τῆς ἀπὸ τῆς βασιλικῆς εὐνοίας ἐκπτώσεως τοῦ Γεωργίου Δωρανίτου τὸ 1350, καθ' ὃ εἶδομεν, ὅτι ἐπιᾶσθη οὐ μόνον ὁ Θεόδωρος Δωρανίτης, ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος καὶ πᾶσα ἡ γενεὰ αὐτοῦ, καὶ περιωρίσθησαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς τὰ τῶν ἀρχόντων ὀσπίτια. Εἰς τὰς λέξεις πᾶσα ἡ γενεὰ αὐτοῦ εὐλογώτατα πρέπει νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὸν ἴσως ἀνεψιὸν αὐτοῦ Γεώργιον Δωρανίτην.

Ἄλλ' ἐν ἔτει 1355 εἶδομεν παυούσας τὰς στάσεις ἐκείνας, καὶ οὐδεμίαν πλέον γίνεται μνεῖα τῶν Δωρανιτῶν. Εἶνε προφανές, ὅτι ἡ καταδίωξις τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου μετέβαλε τὰ πράγματα. Οἱ πρότεροι στασιασταὶ μετ-

εβλήθησαν εἰς πιστοὺς ὑπηκόους τῆς τραπεζουντιακῆς βασιλείας, εὐνοουμένους τοῦ Ἀλεξίου, οἳ ἦσαν καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Βασιλείου. Διὰ τοῦτο ἐπαναδίδονται εἰς αὐτοὺς ὡς καὶ πρότερον ἀρχαί, κτήματα καὶ δωρεαὶ πρὸς ἀμοιβὴν τῆς νέας αὐτῶν πίστεως εἰς τὸν θρόνον. Ὁ Γεώργιος Δωρανίτης εἶνε ἤδη οἰκεῖος τῇ βασιλείᾳ τοῦ Ἀλεξίου καὶ εἶνε ἤδη ἀμνηρτζάντης· εἰς ἐπίμετρον δ' ἐπιχορηγεῖται αὐτῷ ἢ ἐπιβεβαίωσις τῶν πρότερον κεκτημένων, ἅτινα εἶχον συνδέσει ἄλλοτε τὸν πατέρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Βασιλείου. Ὅτι δὲ συνέβη εἰς τὸν πατέρα τοῦ Γεωργίου Δωρανίτου καὶ αὐτὸν τοῦτον περὶ τὸ 1332 καὶ τῷ 1371 καὶ μεταξύ τῶν ἐτῶν τούτων, ἡ διὰ μεγάλων κτημάτων ἀμοιβὴ τῆς εἰς τὸν θρόνον πίστεως καὶ ἔνεκα τῶν τεκταινομένων στάσεων ἀπόπτωσις τῆς βασιλικῆς προστασίας ἐπὶ τῶν κτηματικῶν τούτων προνοιῶν, τοῦτ' αὐτὸ πρέπει βεβαίως νὰ ὑπολάβωμεν συμβάν καὶ εἰς τὸν Θεόδωρον Δωρανίτην καὶ τοὺς λοιποὺς μεγαλοδυνάμους εὐπατρίδας τῆς πατρῴας τῶν σχολαρίων. Εἶνε δὲ ἔλωσ τυχαία ἢ μὴ διάσωσις σχετικῶν χρυσοβούλλων τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Τραπεζουντίας.

Εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Γεώργιος Δωρανίτης ἠμείφθη διὰ τὴν καθομολόγησιν τῆς νέας πίστεως πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Ἀλεξίου οὐ μόνον διὰ τῆς ἐπικυρώσεως τῶν ἐπὶ τῆς Χωροβῆς δικαίων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀρχῆς ἀμνηρτζάντου. Πάντως δὲ ἀρχὴν σημαίνει ἡ λέξις αὕτη. Οὐ μόνον τάνωτέρω¹ λεχθέντα περὶ ἀμνηρτζανταραντῶν ἀποδεικνύουσιν, ὅτι οὗτοι ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τύπος ἀμνηρτζάντης; ὡς ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ γράφεται, ἢ ἀμνηρτζαύτζης, ὡς εὐρίσκομεν γραφομένην τὴν λέξιν παρὰ τῷ Παναρέτω², εἶνε δηλωτικὸς ἀρχῆς. Καὶ κεφαλαιογραφοῦσι μὲν τὴν λέξιν τοῦ Παναρέτου ἀμφότεροι οἱ ἐκδόται αὐτοῦ, ἐκλαμβά-

¹ Σ. 190, σημ. 1.

² Tafel σ. 364, 61. Fallmerayer σ. 21.

νοντες αὐτὴν ἀντὶ κυρίου ὀνόματος, ἀλλ' οὐκ ὀρθῶς. Ἀπλῆ ἀνάγνωσις καὶ ὀρθῆ στίξις τοῦ περὶ οὗ πρόκειται χωρίου δεικνύει καταδήλως τὴν ἔννοιαν ταύτην τῆς ἀρχῆς. Ἐτιμῆθη, λέγει ὁ Πανάρετος, ὁ σχολάρι[ο]ς ὁ κῦρ Νικῆτας μέγας δοῦξ, Γρηγόριος ὁ Μειζομάτης μέγας στρατοπεδάρχης, Λέων ὁ Καβασίτης μέγας δομέστικος, Κωνσταντῖνος ὁ Δωρανίτης τὰ βεστιάρια καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπικέρνις, Ἰωάννης ὁ Καβασίτης μέγας λογαριαστής, ὁ υἱὸς [αὐ]τοῦ σχολάριος¹, Μιχαήλ ὁ Μειζομάτης ἀμυρτζαύτζης, Τζανιχίτης ὁ Στέφανος μέγας κοντοσταῦλος (γρ. κοντόσταυλος). Ὁ φίλος συναδελφος κ. Παῦλος Καρολίδης, ἐρωτηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀνεκοίνωσέ μοι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καθ' ἣν ἀμυρτζαύτζης θὰ ἐσήμαινεν ἀμυρτσαούσης, ἥτοι ἀρχηγὸς τσαούσων, τὸ δὲ ἀμυρτζανταράντης εἶνε πάντως τὸ ἀραβοπερσικὸν ἀμυρδιαντάρ, ἥτοι ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων. Παρέπεμψε δέ με καὶ εἰς τὸ Περσικὸν λεξικὸν τοῦ Vulliers, ἐν ᾧ ἡ λέξις ἐρμηνεύεται διὰ τοῦ custos animi, armiger μετὰ παραδειγμάτων ἀπὸ Περσῶν ποιητῶν. Αὐτὰς τε δὲ καὶ πολλὰς ἄλλας τουρκοπερσικὰς καὶ περσοαραβικὰς λέξεις εὕρισκομεν ἀπὸ παλαιοῦ εἰσηγμένας εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν γλῶσσαν τῆς Τραπεζοῦντος.

Πολλὰ καὶ ἄλλα ἠδυνάμην νὰ προσθέσω περὶ τοῦ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, οὐχ ἥττον δὲ ὑπὸ νομικὴν, ἀξιολογωτάτου τούτου χρυσοβούλλου. Ἄλλ' ἀρκούμενος εἰς τὰ εἰρημένα, προβαίνω εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου.

... καὶ πάντοθεν καὶ ἀνεπιφωνήτως ὁ δὴ χωρίον κατὰ τὴν ἐκείνου κατοχὴν τε καὶ νομὴν περιῆλθεν ἐξ ὀλοκλήρου τῷ υἱῷ αὐτοῦ, οἰκείῳ τῇ βασιλείᾳ μου. Ἀρχεται καὶ ἀμυρτζάντης κύριος Γεωργίῳ τῷ Δωρανίτῃ καὶ ἐνέμετα καὶ αὐτὸς τοῦτο μέχρι καὶ τοῖς παρ-

¹ Tafel σ. 364,61 κ. i. Fallmerayer σ. 21.

2. περιῆλθεν ἐξολοκλήρου 5. τεθνᾶναι

δωρήσαντι βασιλεῖ καὶ τῷ λαβόντι Δωρανίτῃ καὶ ἐγγύς που τῶν τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν παρελθόντων καὶ τοῦ βασιλικοῦ χρυσοβούλλου καὶ ἄλλων τινῶν δικαιωμάτων ἀλωθέντων ἐν τῇ κατασχέσει τοῦ Δωρανίτου, ἐγερθέντες τινὲς μερικῆς τινος ἀνεκάλουν τῆς νομῆς ἐκ τοῦ τοιοῦτου χωρίου, καὶ ἦν ἐπὶ τούτοις ἡ ζήτησις καὶ ἡ ἀγωγή δῆλη 5 τοῖς πᾶσιν καὶ φανερά· οὗς καὶ διὰ θαύματος ἠγοῦντο πολλοὶ διὰ τὸ μὴ ἐπιφανηκέναι τούτους ἐπὶ τοσοῦτοις καιροῖς ἢ τῷ δωρήσαντι αἰτιᾶσθαι καὶ ἀναφέρειν βασιλεῖ ἢ τῷ λαβόντι διεγκαλεῖν Δωρανίτῃ· οἵτινες ἦσαν τότε ζῶντες· καὶ τὰ δικαιώματα σὺν τῷ χρυσοβούλλῳ ἔμεινον καὶ ἐγίνωσκον τὰ τῆς ὑποθέσεως ἀπολογεῖσθαι ὡς ἐπίστανται. 10 Ἡ βασιλεία μου δὲ || εἰς τὸν νομικὸν ἀποβλέψασα θεσμὸν τὸν φ. 12^α ἐπὶ τοῖς παροῦσιν τὸν δεκαετῆ χρόνον ἐν ταῖς προσφωνήσεσι θεσπίζοντα, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀποῦσι τὸν εἰκοσαετῆ διορίζοντα καὶ ἐπὶ τοῖς ἀποδήμοις τὴν τριακονταετίαν κατασφαλίζοντα, ἐπεὶ καὶ ἐγγύς τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν ἡ χρυσοβούλλειος γέγονε δωρεὰ, αὐτοὺς μὲν κατη- 15 σφαλισμένους ὄντας ἐννόμως ἐκείθεν παρηγκωνίσασατο καὶ ἀπέπεμψεν ὡς μὴ ἔχοντας τοιοῦτόν τι περὶ τούτου κινεῖν, ἐπεὶ πρό πολλῶν χρόνων παρεσιωπήθησαν, πρὸς δὲ τὸν εἰρημένον ἀμυρτζάντην κῦρ Γεωργίον τὸν Δωρανίτην τὸν παρόντα ἀπαλύει λόγον χρυσοβούλλον, οὐ τῇ δυνάμει καὶ ἐμφανείᾳ ὀφείλει ὁ τοιοῦτος ἀμυρτζάντης ἀναλαβέσθαι 20 καὶ διακρατεῖν τὸ τοιοῦτον ὅλον χωρίον τὴν Χωροβὴν τῶν τεσσαράκοντα καὶ δύο δηλονότι νομισμάτων τὴν κατοχὴν καὶ νομὴν ἐξ ὀλοκλήρου μετὰ πάντων τῶν διαφερόντων αὐτῶν δικαίων καὶ προνομίων ἀπὸ τε καθουσιῶν, αὐλαίων, ἐσωχωράφων, ἐξωχωράφων, ὄρεινῶν τόπων καὶ ὕδατοβρύτων πεδινῶν τε καὶ ποταμιαίων, λιβα||δοτόπων φ. 13^α ὁμοῦ καὶ νομαδιαίων καὶ πάσης ἄλλης νομῆς αὐτοῦ καὶ διακρατή- 26

1. δωρανίτη βασιλεῖ 3. ἐαλωθέντων 4. κενὸν πρὸ τοῦ ἐγερθέντες τινός 5. ἀγωγή 7-8. δωρεῖσαντι αἰτιᾶσθαι διωρθωμένον διὰ μέλανες αἰτιᾶσθαι 10. ὑποθέσεως 11. ἀποβλέψας 13-14 ἀποδήμοις τριακονταετίαν 14. ἐγγύς 15. χρυσοβούλλιος 16. παρηγκωνίσασατο ἀπέπεμψεν 17. ἐπὶ προπολλῶν χρόνων 20. ἐμφανία 21. τοιοῦτον 22. Ἡ λέξις νομισμάτων γέγραπται ἐν τῷ κώδικι βραχυγραφικῶς . Ἴδε καὶ Σπυρ. Π. Δάμπερου Μιχαήλ Ἀχομινάτου τοῦ Χωινιάτου τὰ σωζόμενα Τόμ. Α' σ. 308 ἐν σημ. 22-23. ἐξολοκλήρου 23. διαφερόντων προνομίων 24. τὸ ἀπὸ γέγραπται ἐν τῷ κώδικι.

σεως καὶ νέμεισθαι αὐτὸ εἰς τοὺς ἐξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους
κατὰ τὴν νομὴν καὶ διακράτησιν ἣν ἐκέκτητο ἐκεῖσε ὁ πατὴρ αὐτοῦ,
ἔτι ζῶντος τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου
καὶ ταύτου καὶ ἔξει ἐπ' αὐτοῦ ἐπ' ἀδείας ποιεῖν καὶ πράττειν ὅσα οἱ
5 φιλευσεθεῖς νόμοι τοῖς κυρίοις καὶ ἀληθείσιν δεσπότης ἐπὶ τοῖς ἀνή-
κουσιν αὐτοῖς κτήμασιν ἀριδῆλως ἐπεγκαλέσονται· κατέχειν δὲ καὶ
τοὺς ἐκεῖσε προκαθημένους ἀνθρώπους αὐτοῦ καὶ ἐφημενίους, τὸν
Ἰζακᾶν, τὸν Ξανθὸν καὶ τὸν Μιουγουόλην, ἐξκουσάτους
πάντη καὶ ἀκαταζητήτους ἀπὸ πάσας καὶ παντοίας ἀπαιτήσεις καὶ
10 συζητήσεις τὰς ἐν τῇ τοιαύτῃ χώρᾳ γινωσκομένας, ἐξερχομένας καὶ
διενεργουμένας, μεγάλας ὁμοῦ καὶ μικρὰς κατὰ τὸ καθόλου τῆς ἐξκου-
σεως κεφάλαιον. Ὅς δὲ πρὸς ἀνατροπὴν καὶ μετακίνησιν χωρῆσιν
φ. 13β ποτὲ τῶν ἐνταῦθα διορισθέντων || μερικῶς ἢ τὸ καθόλου καὶ εἴτε δια-
σεισμὸν εἴτ' ἀγωγὴν ἐπάγει αὐτῷ ἐπὶ τούτοις ἅπασιν ὁποῖος ἂν καὶ
15 ἐστὶ, μὴ εἰσακουσθήσεται ὁ τοιοῦτος τὸ σύνολον, ἀλλ' ἐντεῦθεν μετὰ
ἀερικοῦ καὶ ἀρῶν ἀφορήτων καὶ ἀγανακτήσεων ἐκεῖθεν ἀποπεμφθήσε-
ται. Τὸ παρὸν δὲ χρυσόβουλλον τῆς βασιλείας μου ἔσται πρὸς αὐ-
τὸν δὴ τὸν ἀμηρτζάντην κύρ Γεώργιον τὸν Δωρανίτην καὶ τοὺς παῖ-
δας καὶ κληρονόμους αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ τοιούτου ὄλου χωρίου τῆς Χω-
20 ροβῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ εἰς νομὴν διηνεκῆ καὶ κατοχὴν κα-
κυριότητα αἰωνίζουσαν, ἐν ᾧ καὶ τὸ ταύτης εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλη-
τον κράτος τὰ συνήθη συνήθως ὑπεσήμενα μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδι-
κτιῶνος δεκάτης τοῦ ἑωπ' ἔτους.

φ. 14α + Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ
25 πάσης Ἀνατολῆς Ἰβήρων καὶ Περσείας ὁ μέγας Κομνηνός.

1. ἐξεῖς	4. τ' αὐτοῦ	ἐξ	ἀδίας	6. ἐπεγκτελέ-
δονται	7. προκαθημένους	8. ἐξκουσάτας	9. ἀκατα-	
ζητήτους	10. γινωσκόμενας	12. ἀνατοπὴν	χωρεῖσιν	
13. διορισθέντων	14. ἐπάγει	ὁποῖος	16 17. ἀπὸ-	
πεμφθήσεται	19-20. χωροβῆς	21. ὧ	22. ὑπεσήμενα	

ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΝ

ΠΕΡΙ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

EN ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ Τῶ 1551.

Ἐν τῷ δημοσίῳ ἀρχεῖῳ τῆς Φλωρεντίας (Archivio di Stato)
ἐν τῷ τμήματι τῶν ἀρχείων del Bigallo ἀρ. 618 (N° interno 19)
εὑρον τὸ ἔαρ 1903 τὸ ἐξῆς ἰταλιστὶ συντεταγμένον ἔγγραφον·

Sia noto et manifesto a chi vedrà la presente scritta come
havendo el Magnifico M. Giovanni di M. Piero Vergetio di
Candia portato in Firenze un saggio et mostra di belle lettere
greche non più viste per stampare libri et volendo le infra-
scritte parti per comune utilità et per servizio delle stampe dello
Illmo et Excellmo Sor Duca di Fiorenza exercitate al presente
per maestro Lorenzo Torrentino fare ridurre le dette lettere in
perfettione di polzoni et matre da poterne formare di mano in
mano le stampe opportune. Per questo il detto M. Giovanni
è convenuto et conviene con il Magnifico M. Lelio Torelli Au-
ditore et primo secretario del prefato Illmo et Excellmo Sor
Duca et convenendo li promette di fare et curare con effetto
che M. Giovanni Honorio da Otranto scrittore greco et maestro
Natale Venetiano intagliatore habitanti in Roma in termine
di mesi XV da chalende di Aprile proximo fabbricheranno et
haveranno fabricato a tutte loro spese et fatiche Mille polzoni
di acciaio et mille matre di rame aiustate di dette lettere se-
condo il detto saggio et mostra ovvero campione che ne lascia
appresso a detto M. Lelio promettendo che saranno più tosto

migliori che peggiori di detto campione et che cominceranno a lavorare il detto mese di Aprile proximo continuando di mano in mano et durante detto tempo non lavoreranno di lettere greeche per alcuna altra persona nè faranno lavorare finchè non sieno finiti detti mille polzoni et mille matre et secundo che ne verranno facendo le consegneranno in mano a detto M. Giovanni Vergetio a suo piacimento et satisfatione. Il quale le verrà mandando di mano in mano a detto Magnifico M. Lelio insino al numero sopradetto. Il quale Magnifico M. Lelio promette a detto M. Giovanni Vergetio per principio di pagamento et parto di prezzo di detti polzoni et matre dare et pagare al presente in Roma a detti M. Giovanni Honorio et M. Natale Venetiano 300 scudi di iuli X l'uno et poi mese per mese cominciato che havranno a lavorare scudi cinquanta simili al fine di ogni mese fino alla somma di scudi Mille simili computati detti scudi 300. Dichiarando d'accordo il prezzo del tutto et di tutti detti polzoni et matre ridotti a perfettione ad arbitrio et piacimento di detto M. Giovanni Vergetio et mandati in mano del detto Magnifico M. Lelio dovere essere scudi duomilia simili in tutto. El resto de quali cioè altri mille scudi simili detto M. Giovanni promette che detti maestri di Roma si contenteranno et obliheranno mettere o lasciare nella compagnia che si haverà a creare per stampare libri greci con dette lettere in detta città di Firenze, nella qual compagnia habbino a essere ricevuti per partecipare a lira et soldo con haltri compagni di essa compagnia.

Item convennero che detti M. Giovanni Honorio et Natale o alcuni di loro mai per tempo alcuno non possino o debbino lavorare o far lavorare o contrattare dette lettere o simili o migliori o più belle senza licentia o consenso di detto M. Lelio o di detta compagnia o cessionarii di essa nè fare in alcun modo che pervenghino in mano di altri dette lettere o simili o migliori senza detta licenzia o consenso et d'altra banda che detta compagnia o cessionarii di essa non possino fare partito alcuno di dette lettere senza consenso di detti M.

Giovanni Honorio et M. Natale o loro cessionarii mediante il qual partito le dette lettere havessero a uscire di detta città di Firenze o della detta compagnia da farsi et che così detti M. Giovanni Honorio et M. Natale et ciascuno di loro in tutto si habbino a obligare per instrumento in forma camere all' osservanza del contenuto della presente scritta. Il detto M. Giovanni Vergetio per loro fideiussore in simile forma et per ciò osservare dette parti obligono se et loro heredi et beni presenti et futuri alla pena di scudi mille simili da applicarsi alla parte osservante et rifacimento di ogni danno et interesse che seguire ne potesse et sotto la medesima pena habbia a farsi l'obbligo sopradetto in Roma sottomettendosi in ogni luogo dove ragione si tenessi renuntiando ad ogni privilegio et legge che per loro facesse. Et io Piero di Soldo notaio Fiorentino non come notaio ma come privata persona a prieghi delle dette parti ho fatto la presente scritta di mia propria mano questo dì X di Marzo M. D. LI in Firenze, alla quale le detti parti si sottoscriveranno di loro mano.

Io Lelio Torelli affermo et prometto quanto di sopra et in fede ho sotto scritto di mia mano questo dì sopra detto. Io Giovanni Vergetio di M. Piero di Candia affermo et prometto quanto di sopra et in fede ho sotto scritto di mia mano questo dì sopra detto.

Τὸ συμφωνητικὸν τοῦτο ἐγράφη τῇ 10 Μαρτίου 1551 ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Πέτρου δι Soldo, συμβολαιογράφου Φλωρεντίας, ἐνεργοῦντος οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην, ἀλλὰ κατὰ παράκλησιν τῶν συμβαλλομένων, οἵτινες καὶ συνυπέγραψαν αὐτό. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἐξ ἐνὸς μὲν ὁ Ἰωάννης Vergetio υἱὸς Πέτρου ἐκ Κρήτης, ἐξ ἑτέρου δὲ ὁ Λαίλιος Τορέλλης, πρῶτος γραμματεὺς τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης, ὅστις ἦτο τότε Κοσμάς Α' ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μεδίκων. Συνεφωνήθησαν δὲ μεταξὺ αὐτῶν τὰ ἐξῆς. Ὁ Vergetio εἶχε φέρει εἰς Φλωρεντίαν δείγματα ἑλληνικῶν γραμμάτων ὠραιότητος πρωτοφανούς. Ὁ

δὲ Λαίλιος χάριν εἰσαγωγῆς τῶν στοιχείων τούτων εἰς τὸ δουκικὸν τυπογραφεῖον τὸ διευθυνόμενον ἐν τῷ τότε χρόνῳ ὑπὸ τοῦ Λαυρεντίου Τορρεντίνου ἀνέλαβεν, ὅπως οἱ ἐν Ῥώμῃ διαμένοντες Ἰωάννης Ὀνώριος da Oiranio καὶ ὁ χαράκτης Νατάλις Βενετσιᾶνος κατασκευάσωσιν ἐντὸς δεκαπέντε μηνῶν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1551 χιλίους χαλυβδίνους χαρακτῆρας (rolzoni) καὶ χιλίας μήτρας χαλκᾶς τῶν στοιχείων ἐκείνων κατὰ τὰ δείγματα τοῦ Vergetio. Ὑπεχρεοῦντο δὲ οἱ χαρακταὶ ἐκεῖνοι κατὰ τὸν δεκαπεντάμηνον ἐκείνον χρόνον καὶ πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῆς παραδόσεως νὰ μὴ παρασκευάσωσι δι' οἰονδήποτε ἄλλον στοιχεῖα ἑλληνικά. Τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὰ ὑποδείγματα τοῦ Vergetio κατασκευαζόμενα ἔμελλον καθ' ὅσον κατεσκευάζοντο νὰ παραδίδωνται εἰς αὐτὸν καὶ μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν καὶ ἐξέλεγχιν αὐτῶν νὰ μεταβιδάζωνται εἰς τὸν Λαίλιον μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ὅλου ποσοῦ. Ὁ δὲ Λαίλιος ὑπισχνεῖται εἰς τὸν Vergetio πρὸς ἑναρξιν τοῦ ἔργου καὶ ὡς μέρος τοῦ τιμήματος τῶν χαρακτῆρων καὶ τῶν μητρῶν νὰ πληρώσῃ ἐν Ῥώμῃ εἰς τοὺς δύο χαρακτας τριακόσια σκούδα, ἔπειτα δὲ ἀνά πεντήκοντα κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς μέχρι συμπληρώσεως χιλίων σκούδων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν τελείαν παράδοσιν θὰ παρείχοντο εἰς τοὺς κατασκευαστὰς ἕτερα χίλια σκούδα, ἅτινα οὗτοι ὑπισχνοῦντο εἰς τὸν Vergetio νὰ καταθέσωσιν εἰς ἑταιρείαν ἰδρυθησομένην πρὸς ἐκτύπωσιν ἑλληνικῶν βιβλίων ἐν Φλωρεντία διὰ τῶν τυπογραφικῶν ἐκείνων στοιχείων. Τῆς δ' ἑταιρείας ταύτης ἤθελον μετέχει καὶ οἱ κατασκευασταὶ ἐπὶ μισθῷ μετ' ἄλλων συντρόφων. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης Ὀνώριος καὶ ὁ Νατάλις ὑπεχρεοῦντο ἐπὶ ποινικῇ ῥήτρᾳ χιλίων σκούδων εἰς μηδεμίαν νὰ προδώσῃ κατασκευὴν ἄλλων ὁμοίων, καλλιτέρων ἢ ὠραιότερων ἑλληνικῶν στοιχείων καὶ εἰς μηδεμίαν μεσολάβησιν πρὸς ἀπόκτησιν τοιαύτων ὑπ' ἄλλων ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ Λαίλιου ἢ τῆς ἑταιρείας· ἀλλὰ καὶ ἡ ἑταιρεία ἀνελάμβανεν ἐπὶ τῇ αὐτῇ ποινικῇ ῥήτρᾳ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ μεταδώσῃ εἰς τινὰ

τοιαῦτα στοιχεῖα ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ Ὀνωρίου καὶ τοῦ Νατάλι.

Καὶ τοιοῦτο μὲν ἐν ὀλίγοις τὸ συμβόλαιον. Ἀλλ' ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερον τὰ κατ' αὐτό. Καὶ πρῶτον τίς ἦτο ὁ ἐκ Κρήτης Ἰωάννης Vergetio; Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν αὐτοῦ ὄνομα ἦτο Βεργίτζης, ἐξευγενισθὲν εἰς Βεργίκιος ἢ Βεργήκιος. Γνωστότατος δὲ εἶνε ὁ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρων κρητικὸς οἶκος, ὃν ὁ Κρῆς Μαρῖνος Ἰζάνης Μπουνιαλῆς ἔτασεν εἰς τοὺς πρωτεύοντας τῆς νήσου, ὧν τὴν ἀναγραφὴν ἐπεράτονε διὰ τοῦ στίχου

Βαροῦχοι καὶ Βεργίτζιδες. Λαμπάρδοι, Πατελάροι¹.

Εἰς τὸν οἶκον τοῦτον ἀνήκεν ὁ ἐπιφανὴς καλλιγράφος Ἀγγελος ὁ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α' διορισθεὶς ἐπιμελητὴς τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης, διατελέσας δὲ τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου, συμβάντος πιθανῶς βραχὺν χρόνον μετὰ τὸ 1568². Ὑπῆρξε δὲ γονιμώτατος βιβλιογράφος, καλλιγραφῆσας πλεῖστα ὄσα χειρόγραφα, ὧν ἐνενήκοντα μὲν καὶ τρία ἀπόκεινται νῦν ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, εἴκοσι τέσσαρα δὲ ἄλλα ἐν ἄλλαις βιβλιοθήκαις³.

Πλὴν δὲ τοῦ Ἀγγέλου Βεργηκίου μνημονεύονται ἀνώνυμός

¹ Φιλονεικία τοῦ Χάνδακος καὶ τοῦ Ρεθύμνου (μετὰ τὴν Διήγησιν διὰ στίχων τοῦ δεινοῦ πολέμου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ γενομένου. Ἐν Βενετία 1681) σ. 443. Πρβλ. *Legrand* Bibliographie Hellénique aux XVe et XVIe siècles. Τόμ. Α' σ. 245. - Τοῦ αὐτοῦ Bibliographie Hellénique... au dix-septième siècle, Τόμ. Β' σ. 397. Πρβλ. αὐτόθι σ. 398 καὶ *Βεργίτζη τὸν Γεώργιον*, ὁμώνυμον τοῦ παλαιότερου.

² Ἴδε περὶ τοῦ Ἀγγέλου Βεργηκίου *Σ. Κ. Οἰκονόμου* ἐν Πανδύρα. Τόμ. ΙΖ' (1867) σ. 356 κ. ἐ. - *Σάθα* Νεοελληνικὴ φιλολογία σ. 153 κ. ἐ. - *Legrand* ἐνθ' ἀν. σ. OLXLV κ. ἐ. - *Omoné* Faos-similés de manuscrits Grecs des XV et XVI siècles. Ἐν Παρισίαις. 1887 σ. 9 ἀρ. 2 καὶ 11 ἐν. 2. - *Δ[άμπτρον]* ἐν Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ ἐκδομένῳ ἐπιμελεῖα *Ν. Γ. Πολίτου* Τόμ. Β' σ. 826.

³ Ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ *Omoné* συντεταγμένην ἀναγραφὴν τῶν κωδίκων τούτων παρὰ τῷ *Legrand* ἐνθ' ἀν. Τόμ. Α' σ. OLXXV ἐν σημ. 3.

τις αὐτοῦ θυγάτηρ, διακοσμήσασα ζωγραφικῶς πολλὰ τῶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς καλλιγραφηθέντων χειρογράφων¹ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικόλαος, μεταναστεύσας εἰς Γαλλίαν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, καλλιγράφος καὶ συνθέτης γαλλικῶν ποιημάτων, οὗ ἐν καὶ μόνον φαίνεται περιωθὲν εἰς ἡμᾶς ἀπόγραφον, ὁ Ἐσκουριάλειος κώδιξ Ψ-IV-9².

Συγγενῆς δὲ τοῦ Ἀγγέλου Βεργηκίου ὑπῆρξε πιθανῶς ὁ Γεώργιος. Εἶνε δὲ οὗτος γνωστὸς ὡς βιβλιογράφος κώδικος περιέχοντος Μιχαὴλ Λυγίζου ἐξήγησιν εἰς τὸν Θουκυδίδην καὶ ἀποκειμένου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Δουβλίνου³, ἀλλὰ καὶ ἕκ τινος Θησαυροῦ⁴, περὶ οὗ δὲν γινώσκόμεν τι πλειότερον.

Πλὴν δ' αὐτῶν γνωστὸς εἶνε εἰς ἡμᾶς καὶ ὁ Πέτρος Βεργήκιος, καλλιγράφος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1544 καὶ 1559, γράψας ἐν Παρισίοις ὡς τὸ πλεῖστον, ἐν ἧ πόλει καὶ αὐτὸς διέτριψε, διάφορα ἑλληνικὰ χειρόγραφα, ὧν ἑπτὰ μὲν ἀπόκεινται νῦν ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, ἐν δ' ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ὀπλοθήκης (Arsenal), ἐν δ' ἑνατον εἶνε ὁ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου κώδιξ Burneianus 104. Ἦτο δὲ οὗτος ἀνεψιὸς τοῦ Ἀγγέλου⁵. Τέλος δ' ἔχομεν μνημονευόμενον καὶ Ἰωάννην Βεργήκιον, γράψαντα ἰταλιστὶ καθολικὴν

¹ *Legrand* ἐνθ' ἀν. σ. CLXXXIII.

² *Legrand* ἐνθ' ἀν. σ. CLXXXIII, x. ε.

³ *Bernard* Catalogi librorum manuscriptorum Angliae et Hiberniae. Ἐν Ὁξωνίῳ. 1697. Τόμ. Β' μέρ. 6' παρὰ *Fabricius* Bibliotheca Graeca ἐκδ. *Harles* Τόμ. ΙΑ' σ. 701.

⁴ Ἐν τῷ Βαροκκικῷ κώδικι 19 τῆς ἐν Ὁξωνίῳ Βοδληϊανῆς βιβλιοθήκης εἴρηται χειρὶ πιθανῶς τοῦ Ἀνδρέου Δόνου τὸ σημεῖωμα τότε καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ἔτι καὶ εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦ κυρίου Γεωργίου τοῦ Βεργηκίου κτλ. *Coxe* Catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae Μέρ. Α' σ. 28. Πρὸς *Spurr*. *P. Lambros* Byzantinische Desiderata ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. 7' (1897) σ. 567 σημ. 2.

⁵ *Omont* Fac-similés de manuscrits Grecs des XVe et XVIe siècles σ. 15 ἀρ. 46 καὶ Π ν. 46. - Τοῦ αὐτοῦ Inventaire sommaire des manuscrits Grecs de la Bibliothèque Nationale. Ἐν Παρισίοις. 1898. Τόμ. Α' Introduction σ. XLVIII ἐν λ. *Pierre Vergèce*.

ιστορίαν τῆς Κρήτης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1597 ἐν βιβλίοις δεκαεπτὰ¹.

Ὁ δὲ ἡμέτερος Ἰωάννης ὁ υἱὸς Πέτρου εἶχε πιθανώτατα πατέρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἐν Παρισίοις διατρίψαντα καλλιγράφον Πέτρον τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ἀγγέλου καὶ ἦτο κατὰ ταῦτα μικρὸς ἀνεψιὸς τούτου. Οὐκ ἀπιθάνως δὲ ἦτο αὐτὸς ὁ γράψας τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης. Ἄν δ' ἡ εἰκασία ἡμῶν αὕτη τυγχάνη τοῦ ὀρθοῦ, πρέπει ν' ἀποδεχθῶμεν, ὅτι τῷ μὲν 1551, ὅτε συνεβάλλετο ἐν Φλωρεντίᾳ μετὰ τοῦ Λαιλίου Τορέλλη, ἦτο νεαρὸς, τὴν δὲ μέχρι τοῦ 1597 καθικνουμένην ἱστορίαν τῆς Κρήτης ἔγραψεν ἐν γήρατι βαθεῖ.

Ἀνῆκε δ' ὅπωςδῆποτε ὁ Ἰωάννης Βεργήκιος εἰς τὸν περιώλυμον ἐκεῖνον ἐπὶ καλλιγραφίᾳ κρητικῶν οἶκον, οὗ ἐπιφανέστατος ἀντιπρόσωπος εἶνε ὁ Ἀγγελος. Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ δεινότης τοῦ Ἀγγέλου Βεργηκίου περὶ τὴν καλλιγραφίαν, ὥστε ὑπῆρξαν, ὡς γνωστὸν, οἱ ὑπολαβόντες, ὅτι ἡ γαλλικὴ παροιμία écrivre comme un ange προῆλθεν ἐκ τῆς καλλιγραφικῆς φήμης αὐτοῦ². Ἄλλ' ἡ παρερμηνεία αὕτη ἐξηλέγχθη πεπλανημένη³. Οὐχ ἦττον δὲ τοῦ Ἀγγέλου δεινοὶ περὶ τὴν καλλιγραφίαν ὑπῆρξαν ὁ υἱὸς Νικόλαος καὶ ὁ ἀνεψιὸς Πέτρος.

Περὶ δὲ τοῦ Ἰωάννου δὲν ἔχομεν που περιωθεισαν μαρτυρίαν, ὅτι ἦτο ἐνάμιλλος τοῦ μεγάλου θείου Ἀγγέλου, τοῦ θείου Νικολάου καὶ τοῦ πατρὸς Πέτρου περὶ τὸ καλλιγραφεῖν· ἀλλὰ δὲν εἶνε καθ' ἑαυτὸ ἀπίθανον τὸ πρᾶγμα, ἀφ' οὗ τὴν καλλιγραφικὴν εὐδοκίμησιν βλέπομεν παραδιδομένην ἐν τῷ οἴκῳ ἐκείνῳ ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν. Οὕτω δὲ τὰ ἐν τῷ συμβολαίῳ τῆς Φλωρεντίας μαρτυρούμενα περὶ τοῦ Ἰωάννου Βεργηκίου

¹ Ἀπόστολος Ζήνος παρὰ τῷ *Antonio de Torres y Riberta* Cretae peripus. Ἐν Βενετίᾳ. 1805 σ. 9. Πρὸς Σ. *Οικονόμον* ἐνθ' ἀν. σ. 357 σημ. α.

² *Magasin pittoresque* 1840 σ. 104. Πρὸς *Πανδώρας* Τόμ. ΙΖ' (1867) σ. 288 καὶ 356.

³ *Legrand* ἐνθ' ἀν. σ. CLXXXIII. *Δ[άμπρος]* ἐν Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ σ. 826.

γηκίου havendo . . . portato in Firenze un saggio et mostra di belle lettere greche non più viste per stampare libri δὲν παρέχουσι δυσκολίαν πρὸς ἐρμηνείαν. Ἦσαν δὴλον ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Βεργηκίου ἐπιδειχθέντα εἰς τὴν Τορέλλην δοκίμια ἑλληνικῶν γραμμάτων πιθανώτατα ἰδιόγραφ' αὐτοῦ, ἢ, ἂν μὴ αὐτόχρημα ἴδια αὐτοῦ, δείγματα τῆς γραφῆς τοῦ Ἀγγέλου ἢ τοῦ πατρὸς Πέτρου¹.

Ἰδὼν δὲ τὰ τοιαῦτα γράμματα ὁ Τορέλλης εἰκὸς ἦτο νὰ καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ θαυμασμοῦ, ὅστις μετὰ τρία ἔτη ἤγε τὸ ἐν Παρισίοις βασιλικὸν τυπογραφεῖον τοῦ Ἀδριανοῦ Τουρνέβου εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου Βεργηκίου ἔκδοσιν τοῦ ψευδεπιγράφου βιβλίου Ἑρμοῦ τοῦ Τριμεγίστου Ποιμάνδρα. Ἀσκληπιοῦ ὄροι πρὸς Ἀμμοῖα βασιλέα. Τοῦ βιβλίου τούτου τὸ ἑλληνικὸν μέρος ἐξετυπώθη διὰ στοιχείων χαραχθέντων ὑπὸ τοῦ Γάλλου χαρακτοῦ Κλαυδίου Garatmond κατὰ τὸ πρότυπον τῆς γραφῆς τοῦ Ἀγγέλου Βεργηκίου².

Τοῦτ' αὐτὸ δὲ τὸ ἐπιτευχθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1554, ἢ ἐκτύπωσις ἑλληνικῶν βιβλίων διὰ στοιχείων χαραχθέντων κατ' ἀπομίμησιν τῆς γραφῆς τῶν Βεργηκίων, ἐσκοπεῖτο νὰ γείνη ἤδη πρότερον ἐν Φλωρεντία, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ συμβολαίου τοῦ 1551. Τὸ δ' ἔργον τῆς χαραξέως τῶν στοιχείων τὸ ἐπιτελεσθὲν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ Garatmond ἔμελλον νὰ ἀναλάβωσιν ἐν Ῥώμῃ χάριν τῆς ἐν Φλωρεντία ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ πρώτου γραμματέως τοῦ μεγάλου δουκὸς μελετωμένης ἐπιχειρήσεως ὁ Νατάλις Βενετσιᾶνος καὶ ὁ Ἰωάννης Ὀνώριος δὲ Ὀττανιο. Καὶ περὶ ἐκείνου μὲν δὲν πρόκειται ἐνταῦθα, ὁμολογῶ δὲ ὅτι οὐδ' ἠρεύνησα, ἂν εἶνε καὶ ἄλλοθεν γνωστός. Ἄλλως δ' ἔχει τὸ πρᾶγμα περὶ τοῦ δευτέρου, ὅστις ῥητῶς ὁμολογεῖται ἐν τῷ συμβολαίῳ Ἑλληνας ἑρῖττορε, ἦτοι συγγραφεὺς ἢ καὶ ἀπλῶς

¹ Τῆς μὲν γραφῆς τοῦ Ἀγγέλου ἐκ χειρογράφου δείγμα ἴδε παρὰ τῷ *Omoné* Facsimilés κτλ. ἐν Πίνακι 2, τῆς δὲ τοῦ Πέτρου αὐτόθι ἐν Πίνακι 46.

² *Legrand* ἐνθ' ἂν. σ. CLXXIX καὶ σ. 291 κ. ἔ. Ἰδε παρὰ τῷ *Legrand* αὐτόθι σ. CLXXXII καὶ πανομοιότυπον τῶν χαρακτήρων τούτων.

βιβλιογράφος. Πράγματι δὲ γινώσκωμεν τοῦτον ὡς Ἑλληνα ἀντιγραφέα κωδίκων. Καὶ ἑλληνιστὶ μὲν ἐκαλεῖτο Ἰωάννης Ἰδρουντῖνος, λατινιστὶ δὲ φέρεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Iohannes Honorius Graecus ἢ Hydruntinus, ἰταλιστὶ δὲ Γιοναννί Ονορίο. Σώζονται δὲ χειρόγραφα ἑλληνικὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα ἐν τε Ῥώμῃ, ἐν ἣ βλέπομεν αὐτὸν διαβιούντα καὶ ἐργαζόμενον χάριν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1535 καὶ 1550, καὶ ἐν Παρισίοις, ὅπου ἡ Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη κέκτηται εἰκοσιδύο κώδικας ὑπ' αὐτοῦ γραφέντας, ἴσως δὲ καὶ ἄλλαχού¹.

Ἄλλὰ τίς ὑπῆρξεν ἢ ἑκβάσις τῶν διὰ τοῦ συμβολαίου συμφωνηθέντων; Ἐχαράχθησαν αἱ μῆτραι καὶ τὰ στοιχεῖα; Ἰδρύθη ἢ ἑταιρεία πρὸς ἐκτύπωσιν ἑλληνικῶν βιβλίων ἐν Φλωρεντία, καὶ ἐξεδόθησαν τοιαῦτα; Κατὰ φιλικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ἐν Φλωρεντία μελετητοῦ τῆς ἱστορίας τῆς τυπογραφίας ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας Γ. de Marinis δὲν παρουσιάζονται ἴχνη ἐκτελέσεως τῶν διὰ τοῦ συμβολαίου ὁμολογηθέντων. Ἄξιον δὲ λόγου εἶνε, ὅτι ὁ ἴδιαν συγγραφήν περὶ τοῦ Λαιλίου Τορέλλη γράψας Ἰταλὸς Μαννί², καίπερ ἱκανὸν ποιούμενος λόγον περὶ σχέσεων αὐτοῦ πρὸς ἐπιφανεῖς λογίους, οὐδαμοῦ μνημονεύει τοῦ Βεργηκίου καὶ ἀγνοεῖ τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Φλωρεντίας ἀνακαλυφθὲν συμβόλαιον.

Ἐκ τῶν προμνησθέντων δ' ἐξάγεται, ὅτι ἡ μελετωμένη ἐπιχειρήσις δὲν ἤχθη εἰς πέρας, ἴσως δὲ καὶ ὅλως ἀνεστάλη ἢ ἐκτέλεσις αὐτῆς δι' ἄγνωστον αἰτίαν. Δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον νὰ συνδέηται ὅπωςδῆποτε τὸ ναυάγιον τοῦτο τῶν ἐν Φλωρεντία σχεδιασθέντων πρὸς τὴν ἐν Παρισίοις μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τοῦ Garatmond χαραξίν ἑλληνικῶν στοιχείων κατὰ τὸ ὑπόδειγμα

¹ *Müntz* La Bibliothèque du Vatican au XVI siècle. Ἐν Παρισίοις. 1866 σ. 101. — *Omoné* Facsimilés σ. 12 ἀρ. 28 καὶ πανομοιότυπον τῆς γραφῆς αὐτοῦ ἐν Πίνακι 28. — Τοῦ αὐτοῦ Inventaire sommaire Tom. A'. Introduction σ. XLIII ἐν λ. *Jean Onorio*.

² *D. M. Manni* Vita del celebre senatore Lelio Torelli. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1770.

τῆς γραφῆς τοῦ Ἀγγέλου Βεργηκίου. Ἴσως δὲ δυνάμεθα νὰ προβῶμεν καὶ ἔτι περαιτέρω, βλέποντες, ὅτι κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά ὁ Ἰωάννης Ὑδρουντίνος διέτριβεν ἐν Ῥώμῃ μόνον μέχρι τοῦ 1550, ἤτοι ἐν ἔτος πρὸ τῆς συνάψεως τοῦ ἐν Φλωρεντίας συμβολαίου μεταξὺ τοῦ Ἰωάννου Βεργηκίου καὶ τοῦ Λαιλίου Τορέλλη. Ἐκτοτε ἀπόλλυνται τὰ ἴχνη αὐτοῦ. Ἴσως δ' εὐλογον εἶνε νὰ υποθέσωμεν, ὅτι μέχρι μὲν τινος διέτριψεν ἐν Φλωρεντίας, παραδοκῶν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διὰ τοῦ συμβολαίου τοῦ 1551 μελετηθέντων, ἔπειτα δὲ μετὰ τὸ ναυάγιον τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης μετέβη καὶ αὐτὸς, ἴσως μετὰ τοῦ Ἰωάννου Βεργηκίου, εἰς Παρισίους, ὅπου οἰόμενον ὁ Ἀγγελος Βεργηκίος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικόλαος καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἰωάννου Πέτρος. Ἄν δ' ἀληθεύῃ ἡ τοιαύτη εἰκασία, δυνάμεθα νὰ συναποδεχθῶμεν τοῦτο μὲν, ὅτι τὰ ἐν Παρισίοις ἀποκείμενα ἀπογραφα τοῦ Ἰωάννου Ὑδρουντίνου ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, τοῦτο δ' ὅτι ἐν Παρισίοις διατρίβων συνετέλεσε μετὰ τοῦ Ἰωάννου εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπιτυχίαν τῶν ἀτελεσφόρων προενεργηθέντων ἐν Φλωρεντίας.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Βιβλιογραφίαν

Αἰσθητότατα ἦσαν μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὰ μεγάλα κενὰ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς βιβλιογραφίᾳ. Ἡ μὲν Νεοελληνικὴ φιλολογία τοῦ Ἀνδρέου Παπαδοπούλου Βρετοῦ ἦτο ὅλως ἀνεπαρκῆς καὶ ἀτελής, αἱ δὲ μόναι πλούσιαι καὶ ἀξίαι λόγου συμπληρώσεις αὐτῆς ὑπῆρξαν μέχρι τινὸς αἱ τοῦ μακαρίτου πατρός μου Παύλου Λάμπρου¹. Νέαν δ' ὅλως συστηματικωτέραν ὁδὸν ἐτρέπη ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν μεγάλων ἔργων τοῦ Αἰμιλίου Legrand². Ἄλλ' οὐχ ἤττον μένει ἤδη πολλὴ ἐργασία, οὐδὲ δύναται νὰ λέχθῃ, ὅτι συνελέχθη ἀκόμη ἅπαν τὸ ὑλικὸν οὐδ' αὐτῶν τῶν αἰώνων, εἰς οὓς ἀναφέρονται τὰ δημοσιεύματα τοῦ Legrand. Ἡ δὲ βιβλιογραφία τοῦ λήξαντος αἰῶνος εἶνε ἔδαφος ὅλως ἀκαλλιέργητον μέχρι τοῦδε· ἀπορον δὲ εἶνε, ἂν θὰ ὑπάρξῃ δυνατόν νὰ συνταχθῇ ποτε πλήρης ὁ κατάλογος τῶν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐκ τῶν πολλαπλασιασθέντων ἐλληνικῶν τυπογραφείων ἐκδοθέντων βιβλίων. Ἡ μὲν περὶ καταθέσεως δύο ἀναγκαστικῶν ἀντιτύπων ἐκάστου ἐλληνικοῦ δημοσιεύματος ἐν τῇ Ἑθνικῇ βιβλιοθήκῃ διάταξις τοῦ

¹ Βιβλιακά ἐν Πανδιόρῳ Τόμ. Θ' (1858-59) σ. 246 κ. ἐ., 271 κ. ἐ., 314 κ. ἐ., 389 κ. ἐ., 437 κ. ἐ. — Κατάλογος Α' σπανίων βιβλίων τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας. Ἐν Ἀθήναις. 1863. — Κατάλογος Β' Ἀθήνησι. 1864. — Κατάλογος Γ' Ἐν Ἀθήναις. 1869. — Πρβλ. *Δ. Κ. Παπαζαφειροπούλου* Βιβλιακά ἐν Πανδιόρῳ Τόμ. Γ' (1859-1860) σ. 259 κ. ἐ. — Ἀνώνομα σημειώματα αὐτόθι σ. 287.

² Bibliographie Hellénique. . . . aux XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. Τόμ. Β'. 1885. Τόμ. Γ'. 1903. — Bibliographie Hellénique. . . . au dix-septième siècle. Ἐν Παρισίοις. 1894-1903 Τόμ. Α' - Ε'.

νόμου ἀτελέστατα ἐξετελέσθη, ἢ δὲ βιβλιοπωλικὴ εὐρισκομένη παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς σπαργάνοις δὲν ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς συντάξεως καὶ δημοσιεύσεως συστηματικῶν βιβλιογραφικῶν καταλόγων, αὐτὰ δὲ τὰ τυπογραφεῖα, ὧν πολλὰ ἄλλως ὑπῆρξαν βραχύβια, ἤκιστα δύνανται νὰ συντελέσωσι διὰ τῶν ἀρχείων αὐτῶν καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν εἰς συμπλήρωσιν τῶν ἀναγκαίων βιβλιακῶν ἀναγραφῶν¹.

Διὰ τούτους πάντας τοὺς λόγους παρίσταται ἀνάγκη, ὅπως πάντες οἱ δυνάμενοι συντελέσωσι κατὰ τὸ ἐνὸν εἰς συμπλήρωσιν τῆς νεοελληνικῆς βιβλιογραφίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον δημοσιεύω καὶ ἐνταῦθα ὄσους ἔτυχον ἔχων προχείρως σεσημειωμένους τίτλους ἑλληνικῶν βιβλίων τοῦ δεκάτου ἔκτου, ἐβδόμου καὶ ὀγδόου αἰῶνος ἄλλοθεν ἀγνώστων. Ἀπόκεινται δὲ τὰ πλεῖστ' αὐτῶν ἐν ἀγιορειτικαῖς βιβλιοθήκαις, ἐν αἷς καὶ ἡ τῆς μονῆς Ξηροποτάμου.

Κέκτηται δὲ αὕτη ἡ μονὴ πλὴν τῶν ἐν αὐτῇ ἀποκειμένων χειρογράφων ἀξίαν λόγου βιβλιοθήκην ἐντύπων βιβλίων, διςχιλίων περίπου ἐν ὄλῳ. Τούτων περὶ τὰ ὀκτακόσια περιῆλθον εἰς τὴν μονὴν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Εὐγενίου Δάγκου, πατριαρχικοῦ ἐξάρχου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀντιζήλου τοῦ πολλοῦ Νείλου. Εἶνε δὲ τὰ βιβλία ταῦτα παντοίας ὕλης, κείμεν' ἀρχαίων συγγραφέων, φιλολογικὰ, θεολογικὰ, ἱστορικὰ, φιλοσοφικὰ, φυσικὰ, ὡς πρὸς δὲ τὴν γλῶσσαν ἑλληνικὰ, λατινικὰ καὶ γαλλικὰ².

¹ Ὁ μακαρίτης πατήρ μου εἶχε συντάξει μέγαν ἀριθμὸν δελτίων βιβλιογραφικῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἅτινα κατέχει νῦν ὁ κ. Νικόλαος Σπανδωνῆς, εἰς ὃν εἶχον δανεισθῆναι πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀναγραφικῆς συλλογῆς.

² Μεταξὺ τούτων σημειῶν τὰ ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου ἐκδόσεως Παρισίων, τὴν Βυζαντιδα, τοῦ Κούμα τὴν Ἱστορίαν ἀνθρωπίνων πράξεων, τὴν Ἱστορίαν τοῦ Παπαρηγοπούλου, τὰ ἔργα τοῦ Σάβα, τὴν ὑπὸ τοῦ Κροκιδᾶ μετάφρασιν τῆς Ἱστορίας τῆς Ρωσίας τοῦ Καραμζίνου, τὰ ποιήματα Ζαλοκώστα, Ὀρφανίδου, Βαλαωρίτου, τὸ Dictionnaire de la Conversation, τὴν Biographie Universelle, τοῦ Hammer τὴν Histoire du Bas-Empire ἐν γαλλικῇ μεταφράσει, τὴν σειρὰν τοῦ Univers, τὰ ἱστορικὰ ἔργα τοῦ Cantù, Anquetil, Guizot, τοῦ Fleury τὴν Histoire Ecclesiastique, τοῦ Dupuis τὴν Origine de tous les cultes, τὰ ἔργα τοῦ Lamennais, Voltaire, Molière καὶ ἄλλων Γάλλων ποιητῶν καὶ τινος μυθιστορίας.

Πλὴν δὲ τούτων κέκτηται ἡ βιβλιοθήκη πολλὰ βιβλία ἑλληνικὰ, ἐν οἷς καὶ παλαιότυπα, λατινικὰ, ἑβραϊκὰ, γερμανικὰ, παντοίας ὕλης, οὐδὲ μηχανικῶν καὶ λατρικῶν ἐξαιρουμένων. Μεταξὺ δὲ τούτων εὕρηνται πολλοὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ νεώτερα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία καὶ τινὰ περιοδικὰ, οἷον ὁ Εὐαγγελικὸς Κῆρυξ, ἡ Πανδώρα, ἡ Ἐπτάλοφος. Τῶν δὲ παλαιότυπων σημειῶν τὸν Δημοσθένην τοῦ Ἄλδου (1554), τὰ παρὰ τῷ αὐτῷ Ἄλδῳ ἄνευ χρονολογίας « Ἐρωτήματα τοῦ Χρυσολωρᾶ. Περὶ ἀνωμάτων ῥημάτων. Περὶ σχηματισμοῦ τῶν χρόνων ἐκ τοῦ Χαλκονδύλου. Τὸ τέταρτον τοῦ Γαζῆ περὶ συντάξεως. Περὶ ἐγκλιτικῶν. Γνώμαι μονόστιχοι ἐκ διαφόρων ποιητῶν. Κάτων. Ἐρωτήματα τοῦ Γουαρίνου » καὶ τὴν Ὀμήρου Ὀδύσειαν μετὰ τῶν Ὑμνων καὶ τῆς Βατραχομουμαχίας ὁ τυρογραφία Ioannis Crispini (Atreballi. 1567). Κατελάμβανον δὲ τὰ βιβλία πλὴν τῶν τοῦ Δάγκου τῷ 1880, ὅτ' ἐπεσκέφθην τὸ πρῶτον τὴν μονὴν, πεντήκοντα καὶ ὀκτὼ θήκας. Ἐκειτο δὲ ἡ βιβλιοθήκη ἀνωθεν τῶν κατηγουμένων, καταλαμβάνουσα δύο μακρὰς αἰθούσας, ἐν αἷς δεκαοκτὼ ὄλα ἔρμάρια μεστὰ βιβλίων.

Τὰ δὲ μέχρι τοῦδε μὴ ἀναγεγραμμένα ἑλληνικὰ βιβλία ἐκ ταύτης τε τῆς βιβλιοθήκης καὶ ἄλλων, ὅσων ἐσημείωσα τοὺς τίτλους, εἶνε τὰ ἑξῆς:

■ Βίβλος καλουμένη Καλοκαιρινὴ ἐν ἣ εἰσὶ γεγραμμένοι μερικοὶ Βίοι Ἁγίων τινῶν οἱ ὠραιότεροι τοῦ Καλοκαιρίου ἀπὸ τὴν α'. τοῦ Μαρτίου, ἕως ταῖς ὕστεραις Λύγούστου Μεταφρασθέντες ἐκ τῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν κοινὴν ἡμετέραν διάλεκτον παρὰ Ἀγαπίου Μοναχοῦ διορθωθέντες μετὰ πλείστης ἐπιμελείας καὶ νεωστὶ μετατυπωθέντες. Con licenza ei privilegio. Ἐνετίησιν, Παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ, ἀχπβ'. Πουλιέται κοντὰ εἰς τὸ γεφύρι τοῦ Ἁγίου Φαντίνου. Εἰς 8ον, σ. 312.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὀρει μονῆς Φιλοθείου. Ἴδε καὶ κατωτέρω ἀρ. 4, 16.

2. Βιβλίον ὀνομαζόμενον Νέος Θησαυρὸς μετὰ τῶν μὴ προὔπαρχουσῶν εἰκόνων τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων ὀμιλιῶν. Νεωστὶ μετατυποθὲν καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθὲν παρὰ Νικοδήμου Βαβατσηνοῦ τοῦ ἐκ Λεβαδείας. Con licenza de' superiori. Ἑνετίησιν. 1688. Παρὰ Νικολάφ τῷ Σάρφ. αχπη'.

Εἰς μέγα 8ον, σ. 380.

3. Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξαντοπούλου συναξάρια εἰς τὰς Ἐπισήμους Ἑορτάς, τοῦ Τριωδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου Μεταφρασθέντα εἰς κοινὴν γλῶσσαν, παρὰ τοῦ ἐν Ἱερεῦσι ἐλαχίστου, Ματθαίου Κιγάλα τοῦ Κυπρίου. Con licencia de' Superiori et Privilegio. Ἐν Βενεταίαις, παρὰ Ἰωάννη Ἀντωνίφ τῷ Ἰουλιανῷ. Ἐτι ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ αχ4'.

Εἰς 8ον σ. η'.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου.

4. Βίβλος καλουμένη Καλοκαιρινὴ ἐν ἣ εἰσὶ γεγραμμένοι μερικοὶ βίοι Ἀγίων τινῶν, οἱ ὠραιότεροι τοῦ Καλοκαιρίου ἀπὸ τὴν α'. τοῦ Μαρτίου, ἕως ταῖς ὑστέραις Αὐγούστου. Μεταφρασθέντες ἐκ τῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν κοινὴν ἡμετέραν διάλεκτον παρὰ Ἀγαπίου μοναχοῦ. Νεωστὶ δὲ μετατυπωθέντες, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέντες παρὰ Γεωργίου Ἱερέως Ματώτου, τοῦ ἐκ Κυδωνίας τῆς Κρήτης. Con licenza e privilegio. Ἑνετίησιν. 1692. Παρὰ Νικολάφ τῷ Σάρφ. αχ46'

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξενοφώντος. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω ἀρ. 11, κατωτέρω ἀρ. 16.

5. Περὶ καθηκόντων βίβλος ξυγγραφείσα παρὰ τοῦ εὐσεβιστάτου, ὑψηλοτάτου καὶ σοφωτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Νικολάου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου Βοεβόδα. Lipsiae. Ex officina Thomae Peritschii. 1722.

Εἰς 4ον, σ. 211.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξηροποτάμου.

6. Ἀντωνίου Κατηφόρου τοῦ χρηματίσαντος Ἀρχιεπισβυτέρου Ζακύνθου Γραμματικὴ Ἑλληνικὴ ἀκριβεστάτη, περιέχουσα τῶν ὀκτώ τοῦ Λόγου Μέρων τὸν Σχηματισμὸν, καὶ τὴν σύνταξιν ἔτι δὲ καὶ τὴν ποιητικὴν Μίθοδον. Προσφωνηθεῖσα τῷ Ἐκλαμπροτάτῳ καὶ ἑνδοξο-

τάτῳ Ἀρχοντι Κυρίφ Κυρίφ Νικολάφ Καραγιάννη εὐπατρίδῃ Ἰωαννίγων, καὶ τῆς τῶν ἐν ταῖς κλειναῖς Ἑνεταίαις Ἑλλήνων συνάξεως ἀξιοπρεπεστάτῳ κηδεμόνι. Ἑνετίησιν. 1734. Παρὰ Ἀντωνίφ τῷ Βόρτολι. Con licenza de' Superiori, e privilegio.

Εἰς 16ον, σ. 358.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξηροποτάμου. Ἴδε καὶ κατωτέρω ἀρ. 25.

7. Αἱ θεῖαι λειτουργίαι τῶν ἐν Ἀγίοις Πατέρων ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου, ἦτοι τῶν προηγιασμένων. Ἑνετίησι, παρὰ Νικολάφ τῷ Σάρφ. 1746. Con licenza de' Superiori.

Εἰς 8ον, σ. 52.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου. Ἴδε καὶ κατωτέρω ἀρ. 11 - 13.

8. Σταχυολογία τεχνολογικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν τῆς γραμματικῆς τέχνης ἐκδοθεῖσα παρὰ Βησσαρίωνος ἱερομονάχου Μακρῆ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐτι δὲ καὶ τὸ, περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων τοῦ Ἀμμωνίου τανῦν μετατύπωθέντα, καὶ ἀκριβῶς διορθωθέντα παρὰ κυρίου Ἀλεξάνδρου Κανκελλαρίου. Ἑνετίησιν. 1747. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Con licenza de' Superiori.

Εἰς 16ον, σ. 345.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξηροποτάμου. Ἴδε καὶ κατωτέρω ἀρ. 29, 34.

9. Διάλογος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγεντίου ἀρχιεπισκόπου Κεφρωῦ μετὰ τινος Ἑβραίου, Ἑρβᾶν ὀνομαζομένου, ὠφελιμώτατος εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου ἐπιτηδεύεται νὰ καταχαλάσῃ ταῖς φλυαρίαις καὶ μάταιαις γνώμαις τῶν ἀνοήτων Ἑβραίων. Προσέτι δὲ καὶ συμμάζωξις λόγων τινῶν τοῦ τε Ἁγίου Ἐπιφανίου καὶ ἄλλων Ἀγίων, πρὸς κοινὴν σωτηρίαν. Μετὰ τοῦ ἀξιομνημονεύτου μαρτυρίου τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Μαρίνης. Προσθεθείσης εἰς τὸ τέλος τῆς Διαθήκης, καὶ διαφόρων θαυμάτων Νίκωνος Μοναχοῦ τοῦ Μετανοεῖτε. Ἑνετίησιν. 1747. Παρὰ Ἀντωνίφ τῷ Βόρτολι. αψμζ'. Con Licenza de' Superiori, e privilegio. — Εἰς 8ον, σ. 132.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξηροποτάμου.

Ἄλλης ἐκδόσεως, τῆς τοῦ 1780, ἀνεγράφῃ ὁ τίτλος παρὰ Π.

Λάμπρω (Κατάλογος Γ' σπανίων βιβλίων. Ἐν Ἀθήναις. 1869 σ. 32 ἀρ. 71).

10. Ἱερά Κατήχησις ἤτοι ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας καὶ ἐξέτασις τῶν χειροτονουμένων, μετὰ πολλῶν ἄλλων τῶν πρὸς ὠφέλειαν τῶν Πιστῶν τὰ μέγιστα συντεινόντων. Τὰ πάντα ἐκδοθέντα μὲν τὸ πρῶτον προστάξει τοῦ Παναγιωτισμοῦ κυρίου Χριστοδούλου τοῦ μεγάλου Πρωτοπνεύστου καὶ Προέδρου Κερκύρας συντεθέντα δὲ παρὰ Κυρίου Νικολάου Βούλγαρι τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ κριτοῦ τῆς Πολιτείας, Ἱατροῦ καὶ φιλοσόφου. Μετατυπωθέντα δὲ προτροπῇ τῶν ἐν τῇ κλεινῇ ταύτῃ πόλει εὐσεβῶν Ῥωμαίων, καὶ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθέντα. Ἐνετίησιν. 1750. Παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι. Con licenza de' Superiori e Privilegio.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξενοφώντος. Ἴδε καὶ κατωτέρω ἀρ. **15.**

11. Αἱ θεῖαι λειτουργίαι τῶν ἐν ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, καὶ ἡ τῶν προηγιασμένων. Ἐνετίησι. 1753. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων.

Εἰς 8^{ον} σ. 68.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω ἀρ. **7**, κατωτέρω ἀρ. **12, 13.**

12. Αἱ θεῖαι λειτουργίαι τῶν ἐν ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου, ἤτοι τῶν προηγιασμένων. Ἐνετίησι, παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ. 1754.

Εἰς 8^{ον} σ. 56.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω ἀρ. **7, 11**, κατωτέρω ἀρ. **13.**

13. Αἱ θεῖαι λειτουργίαι τῶν ἐν ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου, ἤτοι τῶν προηγιασμένων. Ἐνετίησι, παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ. 1765.

Εἰς 8^{ον} σ. 56.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω ἀρ. **7, 11, 13.**

14 Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου Κριτοῦ Θεσσαλονίκης Πρόχειρον, τὸ λεγόμενον ἢ Ἐξάβιβλος εἰς κοινὴν γλῶσσαν μεταφρασθεῖσα· προσετέθη δὲ καὶ παρὰ Ἀλεξίου Σπανοῦ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ τὸ περὶ

Συνοικείων Ἐγχειρίδιον, ὅ, τε κατ' ἀλφάβητον Πίναξ. Προτροπῇ τοῦ πανιερωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἡρακλείας κυρίου κυρίου Γερασίμου οὐ καὶ τοῖς ἀναλώμασι τὰ πρῶτα τετύπεται, νῦν δὲ μεττυπωθεῖσα τὸ δεύτερον σπουδῆ, ἐπιμελείᾳ τε, καὶ ἐπιστάσει τοῦ Αἰδεσιμωτάτου Κυρίου Σπυριδῶνος Μήλια Ἀρχιμανδρίτου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἐνετίησι 1766. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Con licenza de' Superiori, e privilegio.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξενοφώντος. Ἴδε καὶ κατωτέρω ἀρ. **33.**

15. Ἱερά Κατήχησις ἤτοι ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας καὶ ἐξέτασις τῶν χειροτονουμένων, μετὰ καὶ πολλῶν ἄλλων τῶν πρὸς ὠφέλειαν τῶν Πιστῶν τὰ μέγιστα συντεινόντων. Τὰ πάντα ἐκδοθέντα μὲν τὸ πρῶτον προστάξει τοῦ Παναγιωτισμοῦ κυρίου Χριστοδούλου τοῦ Μεγίστου Πρωτοπαπᾶ καὶ προέδρου Κερκύρας. Συντεθέντα δὲ παρὰ κυρίου Νικολάου Βούλγαρι, τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ Κριτοῦ τῆς Πολιτείας, Ἱατροῦ, καὶ φιλοσόφου. Μετατυπωθέντα δὲ προτροπῇ τῶν ἐν τῇ κλεινῇ ταύτῃ πόλει εὐσεβῶν Ῥωμαίων, καὶ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθέντα. ἀψξθ'. Ἐνετίησιν. 1769. Παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Con licenza de' Superiori.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξενοφώντος. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω ἀρ. **10.**

16. Βίβλος καλουμένη Καλοκαιρινὴ περιέχουσα βίους ἁγίων τινῶν τοὺς ὠραιότερους τοῦ Καλοκαιρίου, ἀπὸ τὴν α'. τοῦ Μαρτίου, ἕως ταῖς ὕστεραις τοῦ Αὐγούστου. Μεταφρασθέντας ἐκ τῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν κοινὴν ἡμετέραν διάλεκτον παρ' Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητὸς καὶ τανῦν δὲ μετατυπωθέντας, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Σπυριδῶνος Ἱεροδιακόνου Παπαδοπούλου. Ἐνετίησιν ἀψοβ'. 1772. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Con licenza de' Superiori e Privilegio.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξενοφώντος. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω ἀρ. **1, 4.**

17. Ἀγιασματάριον ἤγουν ἐκλογὴ ἐκ τοῦ μεγάλου Εὐχολογίου τῶν χρησιμωτέρων καὶ ἀναγκαιοτέρων τοῖς ἱερεῦσιν ἀκολουθίων καὶ εὐχῶν ἐπαυξηθεῖσα καὶ καλλωπισθεῖσα πολλαῖς εὐχαῖς τε καὶ Ἀκολουθίαις, ὡς ἐν τῷ πίνακι φαίνονται σεσημειωμένοι μετὰ μέλανος ἀστρε-

ρίσκου, καὶ εἰς κρείττονα τάξιν, ἤπερ τὴν πρώτην, διατεθείσα. Τὰ πάντα μὲν συλλεχθέντα χάριν εὐχερείας τῶν Ἱσρέων. Νῦν δὲ μετατυπωθέντα, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέντα παρὰ τοῦ Ἱεροδιακόνου Σπυρίδωνος Παπαδοπούλου, αψφς'. Ἐνετίησιν. 1776 Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Con licenza de' Superiori.

Εἰς 16^{ον}, σ. 328.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου.

18. ΛΟΓΟΙ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΙ
ΕΙΣ Αἴνον
τῆς θεομήτορος, συνθεμένοι
ἄπο τοῦ ἑυγενῆ πρόσκλητον
ἄποστολον Λάζαρη
ἐκ τῆς νήσου
Ἀγίας Μαύρης

Καὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Ὑπερασπισμὸν τοῦ
Ἐκλαμπροτάτου Κόντε Σανφέρμου, νῦν Ἐξαπαρόρητων τοῦ Ὑψίστου Συμβουλίου
τῶν δέκα τῶν Ἐνετῶν.

ΕΝΕΤΙΉΣΙΝ, 1776.

CON LICENZA DE' SUPERIORI.

Εἰς 16^{ον}, σ. 68. Ἐν σ. 3-9 προσφώνησι: ἀρχομένη μὲν διὰ τῶν λέξεων Ἐκλαμπρότατε καὶ ἐνδοξότατε Κύριε Ἰωάννη Βαπτιστὰ Κόμιτε Σανφέρμο, καὶ ἡμέτερε αὐθέντα, φέρουσα δὲ ὑπογραφὴν Ἀπόστολος Λάζαρις.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς παρὰ τὸ Ἅγιον μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν.

19. Ἐν τῷ χειρογράφῳ κώδικι Add. 8234 τῆς ἐν Λονδίῳ βιβλιοθήκης τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, περιλαμβάνονται α') α Χρηστοθήθεια συντεθείσα παρὰ τοῦ λογιωτάτου ἀρίστου τε ἐν τε γραμματικῇ καὶ φιλοσοφίᾳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ παιδείᾳ διδασκάλου τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου β) α Παράφρασις διὰ στίχων ἰάμβων τῆς Χρηστοθήθειας Ἀντωνίου Βυζαντίου τοῦ διδασκάλου, φιλοπονηθεῖσα χάριν τῶν εἰσαγωγικῶν παρὰ Δανιὴλ μοναχοῦ Πατμίου τοῦ Κεραμῆως τῆς κατὰ Πάτμον σχολῆς τῶν γραμματικῶν διδασκάλου». Ἐν δὲ φ. 1^α τοῦ κώδικος ἀναγινώσκειται περὶ τῆς Χρηστοθήθειας ἢ σημείωσις ἥδε: "Ἡ καὶ πρώτην τύποις ἐξεδόθη παρὰ Νικολάφ τῷ Γλυκεῖ. Ἐνε-

τίησι. αψφ^ω. Ἐκ τοῦ σημειώματος δὲ τούτου διδασκόμεθα, ὅτι ἡ πρώτη ἐκδοσις, ἣν δὲν εὐρίσκομεν ἀναγεγραμμένην παρὰ τῷ Βρετφ, ἐκτυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1780. Καὶ ἀρχαιοτάτη μὲν ἐκδοσις χωριστῆ τῆς Χρηστοθήθειας ἀναγεγραμμένη παρ' αὐτῷ εἶνε ἢ ἐν ἔτει 1805 ἐκτυπωθεῖσα παρὰ τῷ Γλυκεῖ¹. Πρὸ δὲ τῆς χωριστῆς ταύτης ἐκδοσεως βλέπομεν τὴν Χρηστοθήθειαν συνεκτυπωθεῖσαν τῷ 1802 παρὰ τῷ αὐτῷ Γλυκεῖ μετὰ τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Ἰωάννου Πατούσα. Λέγεται δ' ἐν τῷ τίτλῳ τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ὅτι προσετέθη τὸ ἄχρι νῦν ἀνέκδοτον φιλοπόνημα τοῦ κυρίου Ἀντωνίου Βυζαντίου, καλούμενον Χρηστοθήθεια. Περίεργον λοιπὸν εἶνε πῶς ἐνταῦθα μὲν λέγεται τὸ πρῶτον ἐκδομένη ἢ Χρηστοθήθεια τῷ 1802, ἐν δὲ τῷ κώδικι τοῦ Λονδίνου σημειοῦται ὡς ἐκδοθεῖσα ἤδη τὸ πρῶτον παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ 1780. Σῶζεται ἄρα ἀντίτυπον τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἢ μὴ εἰρήθη ἐν τῷ κώδικι ἀπλῶς τὸ σημείωμα, διότι ἐμελετάτο ἐν γνώσει τοῦ γράψαντος αὐτὸν ἢ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐκδοσις τοῦ ἔργου, ἀλλὰ τοῦτο μὴ ἐκτυπωθὲν διὰ λόγον ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς ἐξεδόθη πράγματι τὸ πρῶτον κατόπιν ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Πατούσα τῷ 1802;

20. Ἡρωδιανοῦ τῆς μετὰ Μάρκον Βασιλείας ἱστοριῶν βιβλία ὀκτώ ἤδη πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσαι καὶ ἐπιμελῶς διορθωθεῖσαι. αἰς τέτακται καὶ Ἐπικτήτου φιλοσόφου τὸ Ἐγχειρίδιον. αψφ'. Ἐνετίησι, 1780. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Con Licenza de' Superiori, e Privilegio.

Εἰς 16^{ον}, σ. 218.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ἐηροποτάμου.

21. Αἰσώπου τοῦ Φρυγὸς βίος καὶ μῦθοι, νεωστὶ μὲν τυπωθέντες ἑλληνιστὶ μετὰ καὶ ἄλλων, ὡς ἐν τῷ πίνακι φαίνεται, νῦν δὲ μεθ' ὅσης πλείστης ἐπιμελείας διορθωθέντες. Ἐνετίησιν. αψφ'. 1780. Παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι. Con licenza de' superiori.

Εἰς 16^{ον}, σ. 207.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ἐηροποτάμου.

22. Θεοτοκάριον ὠραιότατον καὶ χαρμόσυνον τὸ πρὶν ἐπιμελῶς συγγραφέν ἐκ τῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους βίβλων παρ' Ἀγαπίου Μοναχοῦ

¹ Βρετφ Νεοελληνικὴ φιλολογία Τόμ. Β' σ. 138 ἀρ. 385.

τοῦ Κρητός. Καὶ τανῦν μετατυπωθέν τε, καὶ διορθωθὲν εἰς δόξαν αὐ-
τῆς τῆς ἀειπαρθένου Κόρης καὶ Θεομήτορος. Παρὰ Ἱεροδιακόνου Ἀν-
θίμου τοῦ Βέρ. αψπ'. Ἐνετίησιν. 1780. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ
τῷ ἐξ Ἰωαννίνων, Con licenza de' Superiori e Privilegio.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξενοφώντος.

23. Γραμματικὴ Ἑλληνικορωμαϊκὴ περιέχουσα τοὺς κανόνας τῆς
γραμματικῆς καὶ τῆς ὀρθογραφίας τόσοσ τῆς Ἑλληνικῆς, ὅσον καὶ
τῆς ἀπλῆς Διαλέκτου, διὰ κοινὸν ὄφελος τῶν φιλομαθῶν νεανίσκων,
ὁποῦ χωρὶς τινὸς Διδασκάλου βοήθειαν ἐπιποθοῦσι νὰ μάθουσι τὴν
ὀρθογραφίαν. Συνθεμένη παρὰ Βενεδίκτου Κρέδω Ιερέως καὶ ἐν τῇ
νήσῳ Σαντορίνῃ διδασκάλου. αψπβ'. Βερώνη, ἔτει τοῦ Κυρίου 1782.
Ἀπὸ τὴν Τυπωγραφίαν τῶν κληρονόμων τοῦ Καραντώνου. Con Li-
cenza de' Superiori.

Εἰς 16ον, σ. 279.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξηροποτάμου.

24. Ἀκολουθία τοῦ Ἀναγνώστου ἤγουν τὰ Συλλειτουργικά. Νεω-
στὶ μετατυπωθεῖσα καὶ ἐπανορθωθεῖσα, μετὰ πολλῶν ἀναγκαίων. Ἐνε-
τίησιν. αψπβ'. 1782. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων.
Con licenza de' Superiori.

Εἰς 16ον. Τὸ μέρος ἐνθα ἡ σελίδωσις ἐφθαρμένον.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου.

25. Γραμματικὴ Ἑλληνικὴ ἀκριβεστάτη, περιέχουσα τῶν ὀκτώ
τοῦ Λόγου Μερῶν τὸν Σχηματισμὸν, καὶ τὴν Σύνταξιν, ἔτι δὲ καὶ
τὴν Ποιητικὴν Μέθοδον. Συντεθείσα παρὰ Ἀντωνίου Κατηφόρου
τοῦ χρηματίσαντος Ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου. Παρ' αὐτοῦ δὲ προς-
φωνηθεῖσα τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ ἐνδοξοτάτῳ Ἀρχοντι Κυρίῳ Κυρίῳ
Νικολάφ Καραγιάνη, εὐπατρίδῃ Ἰωαννίνων, καὶ τῆς ἐν ταῖς κλειναῖς
Ἐνεταῖς Ἑλλήνων Συνάξεως Ἀξιοπρεπεστάτῳ Κηδεμόνι. αψπδ'.
Ἐνετίησιν. 1784. Παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Con
licenza de' superiori.

Εἰς 16ον, σ. 358.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξηροποτάμου. Ἴδε
καὶ ἀνωτέρῳ ἀρ. 6.

26. Τὸ παρὸν βιβλιάριον τὸ περιέχον μερικοὺς στίχους καὶ ἄλλα
τινά, συνέχεται μετὰ τὸ πρωτυπωθέν μοι εἰς Δεῖψαν κατὰ τῆς Ἀγνοίας

τοῦ νοός μου Παίγνιον καὶ ἀνήκει εἰς ἐκεῖνο. Ἐκδοθὲν ἐν Κοσμο-
πόλει. 1792.

Εἰς 16ον, σ. 23.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου.

Ἄγνωστον ὁποῖον τὸ βιβλίον οὐ παράρτημα εἶνε τὸ ἐνταῦθ' ἀνα-
γραφόμενον φυλλάδιον.

27. Λεξικὸν Ἰταλικὸν καὶ Γραικικὸν πρόχειρον καὶ ἀναγκασιό-
τατον εἰς τοὺς ποθοῦντας μαθάνειν μετ' εὐκολίαν καὶ εἰς ὀλίγον και-
ρὸν τὴν Γραικικὴν καὶ Ἰταλικὴν γλῶσσαν περιέχον ἐν τῷ τέλει δώ-
δεκα ὠραιστάτους διαλόγους καὶ ἕτερα τινὰ χρήσιμα. Νῦν μετατυ-
πωθὲν μετὰ προσθήκης πλείστων λέξεων πρὸς περισσοτέραν διδασκα-
λίαν καὶ γύμνασιν τῶν φιλομαθῶν ἐπιμελεία καὶ διορθώσεϊ Σ. Β. Εἰς
Βενετίαν. αψδλ'. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Con
licenza de' Superiori.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξενοφώντος.

28. Ψαλτήριον Δαβὶδ τοῦ προφήτου καὶ βασιλέως Νεωστὶ με-
τατυπωθὲν, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθὲν. Ἐνετίησιν. αψλζ'. 1797. Παρὰ
Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων.

Εἰς 16ον, σ. 160.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου.

29. Σταχυολογία τεχνολογικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν τῆς γραμμα-
τικῆς τέχνης ἐκδοθεῖσα παρὰ Βησσαρίωνος Ιερομονάχου Μακρῆ τοῦ
ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐτι δὲ καὶ τὸ περὶ ὁμοίων καὶ διαφορῶν λέξεων τοῦ
Ἀμμωνίου. Νῦν μετατυπωθέντα καὶ ἐπιμελεία πλείστη διορθωθέντα.
Οἰκοδομεῖν χωρὶς θεμέθλου πόνος ἐστὶ μάταιος, νόσφι δὲ γραμματι-
κῆς ἀνεμῶλιον ἐστὶ μαθῆσαι. αψλθ'. Ἐνετίησιν. 1799. Παρὰ Νι-
κολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Con licenza de' Superiori.

Εἰς 16ον, σ. 207.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου. Ἴδε καὶ
ἀνωτέρῳ ἀρ. 2, κατωτέρῳ ἀρ. 33.

30. Ἀμμωνίου περὶ ὁμοίων καὶ διαφορῶν λέξεων. Βιβλίον ἀναγ-
καιότατον πᾶσι τοῖς περὶ τὴν Γραμματικὴν καὶ ἑλληνικὴν παιδείαν
σπουδάζουσι. Ἐνετίησιν. 1799. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαν-
νίνων. Con licenza de' Superiori.

Εἰς 16ον, σ. 94.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου. Λείπον παρὰ τῷ Βρετῶ ἀναγράφεται ἀτελῶς παρὰ Π. Λάμπρω (Κατάλογος Γ' σπανίων βιβλίων. Ἐν Ἀθήναις. 1869 σ. 52 ἀρ. 129).

31. Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ γραμματικῆς εἰσαγωγῆς βιβλία τέσσαρα, ἅπασαν μὲν γραμματικὴν θεωρίαν λίαν εὐμεθόδως τε, καὶ πολυμαθῶς περιλαμβάνοντα. Νεωστὶ μετατυπωθέντα. αῶα'. Ἐνετίησι. 1801. Παρὰ Πάνω Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. *Con licenza de' Superiori.*

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξενοφῶντος.

32. Τοῦ παναιδεσιμωτάτου καὶ ἐπιστημονικωτάτου κυρίου Πάλανου Βασιλοπούλου ἀρχιεπισκοπάρχου, καὶ διδασκάλου Ἰωαννίνων ἐκθεσις ἀκριβεστάτη τῆς ἀριθμητικῆς νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ περιβλέπτου μπεῖζαδῆ, καὶ μεγάλου διερμηνευτοῦ τῆς κραταιᾶς βασιλείας τῶν Ὀθωμανῶν, κυρίου κυρίου Σκαρλάτου Καλλιμάχη. Ἐνετίησιν. αῶγ'. 1803. Παρὰ Πάνω Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. *Con regia permissione.*

Εἰς 4ον, σ. 182.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξηροποτάμου.

33. Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου Κριτοῦ Θεσσαλονίκης Πρόχειρον, τὸ λεγόμενον ἢ Ἐξάβιβλος εἰς κοινὴν γλῶσσαν μεταφρασθεῖσα, προσετέθη δὲ καὶ παρὰ Ἀλεξίου Σπανοῦ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ τὸ περὶ συνοικεσίων ἐγχειρίδιον ὃ τε κατ' Ἀλφάβητον Πίναξ. Τὰ νῦν αὐξηθεῖσα μετὰ τινῶν Ἀποστολικῶν, Συνοδικῶν τε καὶ Πατερικῶν κανόνων, τῶν ἐν χρήσει, καὶ πλείον ὠφελήμων εἰς τὸ αὐτὸ κοινὸν ἡμέτερον ἰδίωμα μεταφρασθέντων, καὶ μετα πλείστης ἐπιμελείας διορθωθέντων, παρὰ Ν. Γ. Ι. αῶε'. Ἐνετίησιν. 1805. Παρὰ Πάνω Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. *Con sonora Approvazione.*

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξενοφῶντος.

Ἴδε καὶ ἀνωτέρω ἀρ. **14**.

34. Σταχυολογία γραμματικὴ κατὰ πάροδον διατριβῆς συντεθείσα παρὰ τοῦ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς διδασκάλου τῶν ἐπιστημῶν σοφολογιωτάτου κυρίου Σεργίου τοῦ Μακρταίου. Τὰ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἀναλώμασι Ἰωάννου Χριστοδούλου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐνετίησιν. 1810. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων.

Εἰς 16ον, σ. 111.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξηροποτάμου. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω ἀρ. **8, 29**.

35. Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου τοῦ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ ὄρει τῆς Θετταλίας ἐκλάμψαντος τοῦ νέου Ἀσκητοῦ Ψαλλομένη τῇ κγ' τοῦ Ἰανουαρίου μηνός. Τανῦν δεῦτερον τύποις Φιλοτίμῳ δαπάνῃ, τοῦ τῆς Αὐτῆς Μονῆς, Ὀσιωτάτου Ἀγίου Καθηγουμένου Κυρίου Μεθοδίου, Παλιοῦρα ἐκδοθεῖσα, χάριν τῶν εὐλαβῶν Χριστιανῶν Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἑλληνικῷ τυπογραφείῳ. Ἐν ἔτει 1816.

Εἰς μέγα 8ον, σ. 30 μεθ' ὀλοσελίδου χαλκογραφίας παριστανούσης τὸν ἅγιον ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Φιλοθέου.

36 Περιγραφή ἱερὰ τοῦ ἁγίου καὶ θεοβαδίστου ἥρους Σινᾶ περιέχουσα ἐν πρώτοις μὲν τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἀγίου καὶ ἐνδόξου Μεγάλου προφήτου Μωϋσέως τοῦ θεόπτου. Δεύτερον δὲ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Χριστονομῆς παρθένου καὶ πανσόφου Αἰκατερίνης, ἐπομένως δὲ ἐξιστοροῦσα συντόμως καὶ περιληπτικῶς τὰ τοῦ θεοβαδίστου τούτου Ὁρους, τούτέστι τὴν Θέσιν καὶ Ἀγιότητα αὐτοῦ, τὰ τῆς Βασιλικῆς λαμπρᾶς οἰκοδομῆς τοῦ ἐκεῖσε περικαλλεστάτου Μοναστηρίου, τὰ τῶν ἐρημητῶν Ἀράβων, τοὺς ἐπισυμβάντας κατὰ καιροὺς μεγάλους κινδύνους τῷ ἁγίῳ τούτῳ Μοναστηρίῳ, τὰ τε ἔνδον αὐτοῦ καὶ ἔξω περὶ Ἱερὰ Προσκυνήματα μετὰ τινῶν θαυμάτων, τοὺς ἐν αὐτῷ μέχρι τούτου Ἀρχιεπισκοπήσαντας· ἔτι δὲ καὶ τοὺς κατὰ διαφόρους χρόνους ἐπιδημήσαντας εἰς τούτο τὸ Ὄρος Ἀγίους καὶ ἄλλους ἄνδρας ἐπ' ἀρετῇ καὶ μαθήσει διαλάμψαντας, καὶ τελευταῖον τὴν Ἀκολουθίαν τῶν ἐν Σινᾶ καὶ Ραιθῷ ἀναιρεθέντων Ὀσίων Ἀββάδων. Τυπωθεῖσα νῦν πέμπτον διὰ δαπάνης τῆς ἱερᾶς καὶ Βασιλικῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου καὶ θεοβαδίστου ἥρους Σινᾶ. Ἐν Βενετίᾳ. Παρὰ τῷ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. 1817.

Εἰς 8ον, σ. 219.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Ξηροποτάμου.

37. Ἐγκυκλοπαιδεία φιλολογικὴ. . . . Ἰωάννου Πατούσα. . . . Ἐν Βενετίᾳ. Παρὰ τῷ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. 1817.

Εἰς 8 ον.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει μονῆς Ἐηροποτάμου.

Ὁ Βρετὸς (Τόμ. Β' σ. 43 κ. ἐ. ἐν σημειώσει τοῦ ἀρ. 81) ἀναγράφει πλὴν τῆς πρώτης ἐκδόσεως, τῆς τοῦ 1710, παρὰ τῷ Νικολάῳ Σάρφ, τὴν τοῦ 1741 παρὰ τῷ αὐτῷ, τὰς τοῦ 1744 καὶ 1758 παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ Βόρτολι καὶ τὴν τοῦ 1780 παρὰ τῷ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

38. Γραμματικῆς εἰσαγωγῆς βιβλία τρία ὧν τὸ πρῶτον περὶ κλίσεως, σχηματισμοῦ ἐστὶ τῶν τοῦ λόγου μερῶν. Τὸ δεύτερον περὶ τῶν αὐτῶν ἰδίᾳ κατὰ διάλεκτον. Τὸ δὲ τρίτον, περὶ προσφθίας τε καὶ ὀρθογραφίας τῶν αὐτῶν συντόμως τε καὶ λίαν εὐκρινῶς ἐκτεθέντα, πρὸς χρῆσιν εὐχερεστέραν τῶν φιλομαθῶν νέων, παρὰ Ματθαίου ταπεινοῦ μοναχοῦ τοῦ ἐκ τῆς χώρας τῶν Γανοχώρων, καὶ τὰ νῦν τέταρτον τύποις ἐκδοθὲν φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ τιμιωτάτου ἐν πραγματευταῖς κυρίου Ἰωάννου Χαψούλα. Ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ. 1819.

Εἰς 16ον, σ. 2 καὶ δ' ἄνευ σελιδώσεως καὶ σ. 292.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει μονῆς Ἐηροποτάμου.

Σημειωτέον δὲ, ὅτι δὲν ἐξηκρίβωσα ἂν τινα τῶν ἀνωτέρω ἀναγραφέντων βιβλίων κέκτηνται καὶ αἱ ἐν Ἀθήναις βιβλιοθηκαί, ἢ Ἐθνικῇ, ἢ τῆς Βουλῆς, ἢ πρώην Γεωργίου Μαυροκορδάτου νῦν παρὰ τῷ κ. Γεωργίῳ Βαλτατζῆ καὶ εἰ τις ἄλλη.

Ἐν τέλει δὲ παραθέτω ἐκ προσθηκῶν τοῦ μακαρίτου πατρός μου ἐν τῷ ἀντιτύπῳ τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Α. Παπαδοπούλου Βρετοῦ τὴν ἐν αὐτῇ λείπουσαν σημείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σελίδων διαφόρων βιβλίων τοῦ δεκάτου ὀγδόου καὶ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος καὶ ἄλλα τινα ἐνίοτε. Παραπέμπω δ' ἀπλῶς εἰς τοὺς τόμους καὶ τοὺς ἀριθμοὺς βιβλίων.

Τόμος Α' ἀρ. 92. Τὸ Ἐκλόγιον μετετυπώθη ἐν Ἐνετίᾳ παρὰ τῷ Γλυκεῖ καὶ τῷ 1764. — ἀρ. 156 σελ. 310. — ἀρ. 178 σελ. 22. — ἀρ. 179 σελ. 186. — ἀρ. 182 σελ. 119. — ἀρ. 191 σελ. 43. — ἀρ. 198 σελ. 23. — ἀρ. 201 σελ. 24. — ἀρ.

213 σελ. 74. — ἀρ. 217 σελ. 32. — Ὁ ἀρ. 221 μετετυπώθη παρὰ τῷ αὐτῷ Ἰωάννῃ Γόττλοπ Ἐμμανουήλ Πρέιτκοπφ καὶ τῷ 1785. — ἀρ. 223. Τόμος πρῶτος σελ. 280, δεύτερος σελ. 279. — ἀρ. 230 σελ. 62. — ἀρ. 232 σελ. 296. — ἀρ. 236 σελ. 79. — ἀρ. 237 σελ. 320. — ἀρ. 239 σελ. 126. — ἀρ. 247 σελ. 12. — ἀρ. 251 σελ. 136. — ἀρ. 254 σελ. 264. — ἀρ. 260 σελ. 39. — ἀρ. 267 σελ. 28. — ἀρ. 269 σελ. 390. — ἀρ. 283 σελ. 120. — ἀρ. 284 σελ. 71. — ἀρ. 286 σελ. 80. — ἀρ. 287 σελ. 16-320. — ἀρ. 295 σελ. 1206. — ἀρ. 297 σελ. 69. — ἀρ. 301 σελ. 12,204. — ἀρ. 307 σελ. 60. — ἀρ. 310 σελ. 40. — ἀρ. 313 σελ. 128. — ἀρ. 315 σελ. 19. — ἀρ. 320 σελ. 67. — ἀρ. 323 σελ. 40. — ἀρ. 329 σελ. 42. — ἀρ. 332 σελ. 125. — ἀρ. 341 σελ. 223. — ἀρ. 343 σελ. 198, ἑτέρας δὲ σελ. 18 κατέχουσιν ἢ προσφωνητικὴ ἐπιστολή, τὰ προλεγόμενα καὶ ὁ πίναξ. — ἀρ. 344 σελ. 703. — ἀρ. 355 σελ. 355. — ἀρ. 363 σελ. ιη', 412. — ἀρ. 378 σελ. 72. — ἀρ. 402 σελ. 148. — ἀρ. 404 σελ. 246. — ἀρ. 405 σελ. 84. — ἀρ. 413 σελ. 19. — ἀρ. 416 σελ. 40. — ἀρ. 430 σελ. 100. — ἀρ. 441 σελ. ις', 232. — ἀρ. 442 σελ. 94. — ἀρ. 448 σελ. 14. — ἀρ. 458 σελ. 458.

Τόμος Β' ἀρ. 104 σελ. 176. — ἀρ. 117. Τόμος πρῶτος σελ. οβ', 360, δεύτερος σελ. 448, τρίτος σελ. 476. — ἀρ. 129 Τόμος πρῶτος σελ. 326 καὶ πίνακες 20, δεύτερος, ἐκτυπωθεὶς τῷ 1767 καὶ οὐχὶ τῷ 1769, σελ. 247 καὶ πίνακες 19. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν Στοιχείων φυσικῆς τούτων τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη γράψον σπουδῆ τε ἀντὶ σπουδῆ. — ἀρ. 137 σελ. 51. — ἀρ. 145 σελ. 180. — ἀρ. 147. Τόμος πρῶτος σελ. XVI, 223, δεύτερος σελ. 300. — ἀρ. 155. Μετετυπώθη τῷ 1784. — ἀρ. 156 σελ. 175. — ἀρ. 157 σελ. 60. — ἀρ. 169 σελ. 176. — ἀρ. 171 σελ. XVI, 207. — ἀρ. 174 σελ. 207. — ἀρ. 175 σελ. 55. — ἀρ. 184 σελ. 206. — ἀρ. 193 σελ. 150. — ἀρ. 206 σελ. 179. — ἀρ. 224 σελ. 54. — ἀρ.

231 σελ. 256. — ἀρ. 232 σελ. 131. — ἀρ. 241. Εἰς σχῆμα
8ον σελ. 89. — ἀρ. 244 σελ. 167. — ἀρ. 255 σελ. 136.
Προσφωνεῖται τῷ Θεσσαλονικεῖ Γεωργίῳ Καστρησίῳ. — ἀρ.
267 σελ. 214. — ἀρ. 273 σελ. 160. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μετὰ
τάς λέξεις τυπογραφία τῆς Οὐνιβερσιτέτις πρόσθετες παρὰ Χρι-
στιάνῳ Ῥηδιγέρου καὶ Χριστοφόρῳ Κλαυδίου. — ἀρ. 282
σελ. 88. — ἀρ. 285 σελ. 258. — ἀρ. 286 σελ. 512. — ἀρ.
292 σελ. 58. — ἀρ. 298 σελ. 70. — ἀρ. 308 σελ. XVI,
534. — ἀρ. 311 σελ. VIII, 500. — ἀρ. 315 σελ. 325. — ἀρ.
322 σελ. κη', 271. — ἀρ. 341 σελ. 131. — ἀρ. 350 σελ.
195. — ἀρ. 362 σελ. 467. — ἀρ. 370 σελ. 84. — ἀρ. 377
σελ. 164, τὸ δ' ἐν τέλει δράμα σελ. 84. — ἀρ. 383 σελ.
258. — ἀρ. 387 σελ. 203. — ἀρ. 390 σελ. 61. — ἀρ. 405
σελ. 420. — ἀρ. 422 σελ. 95. — ἀρ. 434 σελ. 253. — ἀρ.
435 σελ. 355. — ἀρ. 441 σελ. 40, 512. — ἀρ. 442 σελ.
126. — ἀρ. 453 σελ. 329. — ἀρ. 456 σελ. 29. — ἀρ. 462 σελ.
XXIII, 545. — ἀρ. 463 σελ. λς', 140. — ἀρ. 470 σελ. 384.
— ἀρ. 471 σελ. 416. — ἀρ. 478 σελ. 179. — ἀρ. 480 σελ.
477. Ἀφιερῶνται τῷ Γρ. Κωνσταντῷ καὶ Νεοφύτῳ Δούκῃ. —
ἀρ. 491 σελ. 286. — ἀρ. 493 σελ. 605. — ἀρ. 516 σελ.
258. — ἀρ. 533 σελ. ιε', 490. — ἀρ. 540 σελ. ια', 171. —
ἀρ. 543 σελ. 111. — ἀρ. 548 σελ. ιβ', 240. — ἀρ. 550 σελ.
149. — ἀρ. 560. Τόμος πρῶτος σελ. ε', 296, δεύτερος σελ.
332. — ἀρ. 577 σελ. 116. — ἀρ. 584 σελ. 44. — ἀρ. 592
σελ. π', 516. — ἀρ. 597 σελ. 28, ἡ δ' ἰταλικὴ μετάφρασις
σελ. 21. Εἶνε δ' ἔργον τοῦ Π. Πετρίδου. — ἀρ. 600 σελ.
152. — ἀρ. 601 σελ. 164. — ἀρ. 619 σελ. VI, 228. — ἀρ.
640 σελ. 128. — ἀρ. 642 σελ. 220. — ἀρ. 643 σελ. 60. —
ἀρ. 645 σελ. 147. — ἀρ. 647 σελ. 153. — ἀρ. 657 σελ. 26.
— ἀρ. 669 σελ. 96. — ἀρ. 673 σελ. 348. — ἀρ. 674 σελ. ιδ',
336. — ἀρ. 691 σελ. 98. — ἀρ. 727 σελ. 132. — ἀρ. 733
σελ. 28. — ἀρ. 737 σελ. 332. — ἀρ. 744 σελ. 151. — ἀρ.

765 σελ. 516. — ἀρ. 772 σελ. ξη', 513. — ἀρ. 773 σελ. 88. —
ἀρ. 774 σελ. ις', 501. — ἀρ. 785 σελ. 91. — ἀρ. 796 σελ.
116. — ἀρ. 799 σελ. 88. — Τέλος δὲ σημειωθῆτω ἐνταῦθα,
ὅτι τὰ παρὰ τῷ Βρετῷ (Τόμ. Β' σ. 197 ἀρ. 627) ἀναγραφόμενα
Στοιχεῖα ἀριθμητικῆς, ὧν ἀντίτυπον εἶδον ἐν τῇ βιβλιο-
θήκῃ τῆς μονῆς Ἐηροποτάμου, σύγκεινται ἐκ σελίδων 357, ὧν
προηγούνται σελίδες 60 ἄνευ σελιδώσεως, ἔπονται δ' ἕτεροι 8
ὁμοίως ἄνευ σελιδώσεως.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ
ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ
ΠΑΛΗΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ

Α'

ΚΩΔΙΚΕΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ¹

32.

Χαρτ. 0,21 × 0,14. Αἰῶνος XV (φ. 221).

- 1 (φ. 2^α). « Αἱ πέντε αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς ».
2 (φ. 2^α). « Περὶ μέτρων ».
*Αρχ. Παλαιστῆς ἔχει δακτύλους δ'.
- 3 (φ. 2^α). « Περὶ τῶν ἐπτὰ ἡλικιῶν τοῦ ἀνθρώπου ».
*Αρχ. Βρέφος ἀπὸ γεννήσεως ἕως ἐτῶν δ'.
- 4 (φ. 2^β). « Περὶ σταθμῶν »,
*Αρχ. Τὸ τάλαντον ἐστὶν λίτραι ρκε'.
- 5 (φ. 2^β). « Τὰ τῶν δακτύλων ὀνόματα ».
6 (φ. 3^α). Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ Κεφάλαια φιλοσοφικά.
7 (φ. 60^β). Τοῦ αὐτοῦ ἔκδοσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.
8 (φ. 208^β). « Περὶ αἰθέρος ».
*Αρχ. Ὁ αἰθήρ σφόδρα ἐστὶ διάπυρος.
9 (φ. 209^α). « Περὶ τῶν ζ' πλανήτων καὶ τῶν ιβ' ζωδίων ».
10 (φ. 120^α). « Περὶ τῶν τεσσάρων ὥρων ἤτοι τροπῶν ».

¹ Συνέχεια ἐκ τῆς σ. 496 τοῦ Α' Τόμου.

11 (φ. 210^β). « Νικηφόρου πρεσβυτέρου καὶ μονάζοντος τοῦ Βλεμμύδου Ἐξήγησις εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ψαλτῆρος τὸ Σελήνην καὶ ἀστέρας σὺ ἐθεμελίωσας ».

12 (φ. 219^α). « Πασχάλιον ἀκριβέστατον ».

*Ἐν σχήματι κυκλικῷ.

13 (φ. 220^α). « Αἱ ἐπακταὶ τῶν δώδεκα μηνῶν ».

Σχετίζονται πρὸς τὰ ἄρθρα τῶν δακτύλων τῶν δύο ἐσχεδιασμένων χειρῶν.

14 (φ. 220^β). « Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Περὶ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων ».

15 (φ. 220^β). « Οἱ τὰ μέλη πλέξαντες ὕμνων ἐνθέων ».

16 (φ. 221^α). « Στίχοι εἰς τὰ ἅγια πάθη ».

*Αρχ. Δεσμὰ προ παντός καὶ παράστασις ξένη.

17 (φ. 221^β). « Τριστιχῶν εἰς τὰς ιβ' ἑορτάς »

*Ἐχει ὡδε, γεγραμμένον καταλογάδην.

Τὸ χαῖρε· γέννα· σιμεῶν, ἰορδάνης
θαβώριον· λάζαρος· βαΐα· ξύλον·
ἐγερσις· ἄρσις· πνεῦμα καὶ κόρης μόρος.

Τὰ φύλλα 217^β - 219^α ἄγραφα. Ἐν τῷ τελευταίῳ φ. 221^β μετὰ ἀγράφῳ ἐνεγράφησαν τάδε· Τοῦ 570^ο ἔτους τῆς Ἰνδικτιῶνης ιε' (=1467). Ἐν δὲ φ. 207^α ἡ σημείωσις ἤδε καταλογάδην γεγραμμένη·

Ἐτελειώθη σὺν θεῷ καὶ τὸ παρὸν πικτίον
τὸ πόνημα, τὸ σύγγραμμα, ἡ εὐτελής Διόπτρα
διὰ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ Μιχαὴλ Ἠνιώτου.
Σὺ δ' ὦ φίλος πᾶς μετελθὼν ἐθέληεν τήνδε·
τὸν πονήσαντα μακάριζε, καὶ μνήμης
μὴ ἐπιλάβου· σ' αὐτὸν δὲ πονήσαντα
μακαρίσει τίς ἄλλος· τὸν μακαρισμὸν
ἀλληλόχρεων βλέπω· ἦν δ' ὁ χρόνος πᾶς,
ἡγῆ καὶ γράψῃ τάδε· δυὰς τῶν μονάδων

καὶ ἑξᾶς τῶν δεκάδων, ἑννὰς ἑκατὸν
καὶ ἑξᾶς τῶν χιλίων:~
Ἰουνίῳ ἄγοντος, πέντε καὶ δέκα:
ἰνδικτιώνης δευτέρης:~
,ςϞξβ. Ἔτους ^{ης σ ω} ,ςϞξβ

Ἐν δὲ ρ. 221^α. Μηνὶ Ἰουνίῳ ,ς + ἐπαρέλαβεν ὁ μέγας αὐθέντης καὶ μέγας ἀμυρᾶς σουλτάνος ὁ Μεχτέμπεης τὸ καταφύγην τῶν παλαγουρασέων μετ' εὐφιορκίας καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας τὸ ξίφι πάντας διχάσας ἀνείλεν, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά αἰχμαλώτους ἔλαβεν. Ὅθεν καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ φίλατος μοι υἱὸς Δημήτριος ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς συμμαχίας τοῦ αὐτοῦ φουσατοῦ τῶν Ἀγαρηνῶν ξίφοι τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη σὺν τὸν υἱὸν Ἀνδρέου τοῦ Στεφάνου τοῦ νομα κάκεινου Δημήτριος ὑποκάτωθεν τοῦ χωρίου τῆς Βοδίτζας, καὶ κάτωθεν τῆς στρατας πρὸς δισμᾶς πλησίον τοῦ ποταμοῦ τοῦ εἰρημένου χωρίου καὶ τῆς Ἰεσοῦνας. Μετὰ δὲ τὴν τούτων τελευταίαν ἡμερῶν ἑνδεκα περασουσῶν εὐσεβεῖς τινὲς καὶ συγκενῆς τούτων κομίσαντες αὐτοὺς πλησίον Βελλαγράδων ἐκήδευσαν αὐτοὺς καὶ ἐτέθησαν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σωτῆρος ἔξωθεν Βελλαγράδων εἰς δόξαν Χριστοῦ καὶ μνήμην τούτων ἀμὴν ἐν ἔτει ,ςϞοε.

Ἐν δὲ τῷ παραφύλλῳ 1^α (Πέργ. αἰῶνος ιδ') εὕρηται γεγραμμένη σημειώσεις, ἣν παραθέτω καὶ πανομοιότυπον χάριν τῶν ἐν αὐτῇ ἀξίων προσοχῆς μέτρων καὶ ἀριθμῶν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἀριθμοὶ σημειοῦνται διὰ τῶν οἰκείων ἑλληνικῶν γραμμάτων τῶν δεικνυόντων τὰς μονάδας, γινομένης χρήσεως τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τὰς δεκάδας, χιλιάδας καὶ μυριάδας· ἦτοι τὸ μὲν α σημαίνει ἀδιαφόρως 1, 10, 1000, 10000 τὸ δὲ β=2, 20, 200 κ.τλ., τὸ γ=3, 30, 300 κ.τλ., τὸ δ=4, 40, 400, κτλ., τὸ ε=5, 50, 500 κτλ., τὸ ς=6, 60, 600 κτλ., τὸ ζ=7, 70, 700 κτλ., τὸ η=8, 80, 800 κτλ., τὸ θ=9, 90, 900 κτλ. Ὑπάρχει δὲ τέλος καὶ ἴδιον σημεῖον, τὸ ς, διὰ τὸ μηδενικόν, ὅπερ διὰ τοῦ 0 ἀνταποδίδω ἐν τῇ κατωτέρῳ ἀναγνώσει τῆς σημειώσεως

ἐχούσης ὡδε· Ἐ[σ]ο εἶδους καὶ τοῦτο ὅτι ὁ σπόριμος μῦδιος ἔχει λίτρας δθ (=τεσσαράκοντα)· αἱ τοιαῦται δθ (=τεσσαράκοντα) λίτραι ἔχουσιν οὐγγίας δηθ (=τετρακοσίαις ὀγδοήκοντα)· καὶ γὰρ ἡ μία οὐγγία ἔχει στάγια ς (=ἕξ)· προσοῦνται τὸν εἰς τὸν ὅλον μῦδιον στάγια θηηθ (=δισχίλια ὀκτακόσια ὀγδοήκοντα)· τὸ ἐν στάγιον ἰστὰ κεράτια ἦτοι ξυλόκοκκα β[δ] (=εἰκοσιτέσσαρα)· τὸ ἐν ξυλόκοκκον ἔχει σιτόκοκκα ε' (=πέντε)· καὶ ἔχει τὸξέν στάγιον σιτόκοκκα αβθ (=ἑκατὸν εἰκοσι)· ἡ μία οὐγ-

Ἐν τῷ παραφύλλῳ 1^α (Πέργ. αἰῶνος ιδ') εὕρηται γεγραμμένη σημειώσεις, ἣν παραθέτω καὶ πανομοιότυπον χάριν τῶν ἐν αὐτῇ ἀξίων προσοχῆς μέτρων καὶ ἀριθμῶν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἀριθμοὶ σημειοῦνται διὰ τῶν οἰκείων ἑλληνικῶν γραμμάτων τῶν δεικνυόντων τὰς μονάδας, γινομένης χρήσεως τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τὰς δεκάδας, χιλιάδας καὶ μυριάδας· ἦτοι τὸ μὲν α σημαίνει ἀδιαφόρως 1, 10, 1000, 10000 τὸ δὲ β=2, 20, 200 κ.τλ., τὸ γ=3, 30, 300 κ.τλ., τὸ δ=4, 40, 400, κτλ., τὸ ε=5, 50, 500 κτλ., τὸ ς=6, 60, 600 κτλ., τὸ ζ=7, 70, 700 κτλ., τὸ η=8, 80, 800 κτλ., τὸ θ=9, 90, 900 κτλ. Ὑπάρχει δὲ τέλος καὶ ἴδιον σημεῖον, τὸ ς, διὰ τὸ μηδενικόν, ὅπερ διὰ τοῦ 0 ἀνταποδίδω ἐν τῇ κατωτέρῳ ἀναγνώσει τῆς σημειώσεως

γία ἔχει ξυλόκοκκα αδδ (=ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρα) καὶ λαμβάνη σιτόκοκκα ζβθ (=ἑπτακόσια εἰκοσι)· ἡ μία λίτρα ἔχει ξυλόκοκκα αζβη (=χίλια ἑπτακόσια εἰκοσι ὀκτώ) καὶ λαμβάνη σιτόκοκκα ηςδθ (=ὀκτακισχίλια ἑξακόσια τεσσαράκοντα) καὶ λαμβάνη ὁ ὅλος μῦδιος σιτόκοκκα γδεςθθ (=τριάκοντα τέσσαρας μυριάδας καὶ πεντακισχίλια ἑξακόσια)· καὶ ταῦτα μὲν εἴρηται περὶ τῶν σιτοκόκκων.

Εἴπωμεν δὲ καὶ περὶ τῆς κριθῆς· τὸ ἐν στάγιον ἰστὰ κριθόκοκκα θς (=ἑνενήκοντα ἕξ)· ὅθεν καὶ εὕρισκεται τὸ ἐν ξυ-

λόκοκκον, κριθόκοκκα [δ (=τέσσαρα)]: καὶ ἀναβιδάζεται τὸ στάγιον ποσὸν εἰς κριθόκοκκα θς (=ένενήκοντα ἕξ), ὡς εἴρηται· πλὴν κοπτομένου τοῦ ἄγωνος (;)· ὅθεν στοιχῶ τὴν μίαν λίτραν κριθόκοκκα ςθαβ (=ἑξακισχίλια ἑνεακόσια δώδεκα): λαμβάνη ὁ ὅλος μόδιος κριθόκοκκα μυριάδας εἴκοσι ἑπτὰ καὶ ἑξακισχίλια πεντακόσια ὀγδοήκοντα γινόμενα βςςδηθ (=μυριάδας εἰκοσιεπτὰ καὶ ἑξακισχίλια τετρακόσια ὀγδοήκοντα) **.

Κάτωθεν δὲ τοῦ σημειώματος τούτου ἀναγινώσκωμεν νεωτέραν χεῖρ καὶ τάδε· †Φιλόθεως ἱερομόναχος ἐκ Τρίκης τῆς Θεσσαλίας τὸ ἀγόρασεν εἰς τὸν Αὐλῶνα ἐπὶ ἔτους α' φ' 4' ς'.

Ἄξια παρατηρήσεως εἶνε ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μετρολογικῷ σημειώματι ἡ διαφορὰ τῶν πέντε σιτοκόκκων τῶν περιλαμβανομένων εἰς ἕν ξυλόκοκκον ἀντὶ τῶν τεσσάρων σιταρίων, εἰς ἃ εὐρίσκομεν ὑποδηρημένον τὸ συνώνυμον τῷ ξυλοκόκκῳ κεράτιον παρὰ τοῖς μετρολογικοῖς συγγραφεῦσιν. Ἴδε *Hultsch Metrologiorum scriptorum reliquia*. Ἐν Λειψία. 1866. Τόμ. Β' σ. 214 ἐν λ. σιτάριον, ἔνθα αὐτὸ παραπομπαί. Ὡς πρὸς δὲ τὰ βραχυγραφικὰ στοιχεῖα, δι' ὧν δηλοῦνται τὰ μέτρα ἐν τῷ ἀνωτέρῳ σημειώματι, ἐπιθι πλὴν τῆς συγγραφῆς ταύτης καὶ τοῦ αὐτοῦ *Griechische und Römische Metrologie*. Ἐκδ. 6'. Ἐν Βερολίνῳ. 1882.

Ἡ στάχσις τοῦ κώδικος τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

33.

Χαρτ. 0,20×0,14. Αἰῶνος XV (σ. 500).

1 (σ. 1). Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου Ἐξάβιβλος.

Προτάσσονται ἡ Προδιάθεσις καὶ ὁ πίναξ τῶν κεφαλαίων.

2 (σ. 411). «Ἐπιτομὴ θείων καὶ ἱερῶν κανόνων».

3 (σ. 480). Ἀνώνυμος ἔκθεσις περὶ αἰρέσεων.

Περιλαμβάνονται αὐτὸ τοῦ Ἀρείου, Μακεδονίου, Σαβελλίου, Ἀπολλιναρίου, Νεστορίου, Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, Εὐτυχοῦς καὶ Διοσ-

* Ὁ κώδιξ ἔχει ἰσφαλμένως τετρακόσια.

** Ἐν τῷ πανομοιοτύπῳ αἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα δὲν διακρίνονται εὐκρινῶς ὅσον ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, ἕξ ὧν ἐγὼ ἐξέγραψα τὸ σημείωμα.

κούρου, Σεργίου Ἡπείρου, Ὀριγένους, Μαρκέλλου, Φωτεινοῦ, Εὐνομίου, Ναυάτου, Σαββατίου, Νοβιταννοῦ, Δονάτου, Μασσαλιανῶν, Βογομίλων, Λατίνων.

Ἄρχ. Οἱ περὶ τὸν Ἄρειον κτίσμα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ λέγοντες.

Ἐπιτεταῖ ἡ Ἐκθεσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

4 (σ. 488). «Ἡ γεγонуῖα ὑποτύπωσις παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ ὅπως ἔχουσι τάξεως οἱ θρόνοι τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὑποκειμένων τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως».

5 (σ. 490). Τὰ ὀφθίγια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

6 (σ. 491). Τὰ ὀφθίγια τοῦ παλατίου.

7 (σ. 492). Σύμμικτα περὶ τῶν φερόντων τὰ χρυσοκόκκινα σκιάδια, περὶ τῶν μελῶν τοῦ σώματος κτλ.

8 (σ. 494). «Παύλου Σιλεντταρίου Εἰς τὰ ἐν Πυθίοις θερμά. . . .»

9 (σ. 495). Ἐρμηνεία εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως.

Ἄρχ. Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν, πνεῦμα παντοκράτωρ καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Τίλ. (κολ.) ὁ ῥήματι μὲν πολλακίς λεγόμενος, ἐν οὐσίᾳ δὲ καὶ ὑποστάσει. . .

Ὁ κώδιξ ἀστάχτος.

34.

Χαρτ. 9,185×0,14 Αἰῶνος XVIII (φ. 259)

1 (φ. 36^a). Βασιλείου Μακεδόνης Παραίνεσις πρὸς τὸν υἱὸν Λέοντα τὸν Σοφόν.

Μετὰ πραγματικῆς ἑρμηνείας.

2 (φ. 55^a). Τοῦ αὐτοῦ Αἰ αὐταί.

3 (φ. 93^a). Θεοστηρίστου μοναχοῦ Κανῶν παρακλητικὸς εἰς τὴν Θεοτόκον.

4 (φ. 101^a). Θεοδώρου Δούκα Λασκάρως Κανῶν παρακλητικὸς εἰς τὴν Θεοτόκον.

Ἄρχ. Ἀρματηλάτην ἐδύθισε τερατουργοῦντα.

5 (11_a). **Κοσμᾶ μελωδοῦ** Κανόνες.

α' (φ. 110^a) Κανὼν τοῦ τιμίου Σταυροῦ. — β' (φ. 119^a). Κανὼν τῶν Χριστουγέννων. — γ' (φ. 133^a). Κανὼν τῶν Φώτων. — δ' (φ. 149^a). Κανὼν τῆς Ὑπαπαντῆς. — ε' (φ. 158^a). Κανὼν τῶν Βαίων. — ς' (φ. 165^a). Κανὼν τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Δευτέρας. — ζ' (φ. 167^b). Κανὼν τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τρίτης. — η' (φ. 169^a). α' Ὁ κανὼν τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τετάρτης. — θ' (φ. 171^b). Κανὼν τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Πέμπτης. — ι' (φ. 178^a). Κανὼν τῆς μεγάλης Παρασκευῆς.

β (φ. 181^b). «Ὁ κανὼν τοῦ ἀγίου καὶ μεγάλου Σαββάτου ἀπὸ πρώτης ᾠδῆς ἕως ἕκτης ποίημα Μάρκου μοναχοῦ ἐπισκόπου Ἰδρουντος, οἱ δὲ εἰρμοὶ γυναικὸς τινος Κασσίας ὀνομαζομένης, ἀπὸ δὲ ἕκτης ᾠδῆς καὶ ἐφεξῆς ποίημα τοῦ κυρίου Κοσμᾶ, οὗ ἡ ἀκροστιχὶς Καὶ σήμερον δὲ Σάββατον μέλπω μέγα».

7 (φ. 190^a). **Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ** Κανόνες.

α' (φ. 190^a). Κανὼν τοῦ Πάσχα. — β' (196^a). Κανὼν τοῦ Θωμᾶ. — γ' (203^a). Κανὼν τῆς Ἀναλήψεως.

8 (φ. 214^a). **Κοσμᾶ μελωδοῦ** Κανόνες.

α' (φ. 214^a). Κανὼν τῆς Πεντηκοστῆς. — β' (φ. 226^b). Κανὼν τῆς Μεταμορφώσεως. — γ' (φ. 234^b). Κανὼν τῆς Κοιμήσεως.

9 (φ. 243^a). **Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ** «Στίχοι ἡρωελεγεῖοι εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτὴν».

10 (φ. 259^a). **Αἰνίγματα βυζαντιακὰ** πέντε.

α') Ἄρχ. Ἄπνους μὲν εἶμι, βροτοὺς δὲ ῥωννύω. . .

β') Ἄρχ. Κατώτερον μὲν εἶμι τῶν ὄλων μέρος.

Τὰ ὑπ' ἀρ. 2-9 μετὰ ψυχαγωγίας διαστίχου, ἐν δὲ τῷ 5 β καὶ ἐν τῇ φα. Ἐν φ. 181^a καὶ 195^b μονοκονδυλικῶς Κωνσταντῖνος Μοθωναῖος. Ἐν δὲ φ. 210^b ἐν τέλει τοῦ Κανόνος τῆς Ἀναλήψεως Ὡςπερ οἱ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα | καὶ οἱ θαλαττεύοντες ἰδεῖν λιμένα | καὶ οἱ πραγματεύοντες ἰδεῖν τὸ κέρδος | οὕτω καὶ οἱ γράψαντες ἰδεῖν βιβλίου τέλος.

Τὰ πρῶτα δεκαεῖς φύλλα λείπουν.

Ἡ στάχως τοῦ κώδικος ἐκ χαρτονίου ἀποτελουμένου ἐκ φύλλων χάρτου XVIII αἰῶνος ἔχοντων κείμενα μετὰ διαστίχου ἐρμηνείας.

35.

Χαρτ. 0,21 < 0,155. Αἰῶνος XVIII (φ. 17-391).

1 (φ. 18^a). «**Νείλου μητροπολίτου Ἰρόδου** Διήγησις συνοπτικὴ περὶ τῶν ἀγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων».

2 (φ. 22^a). «Ἀδέσποτον περὶ τῶν ἐξ συνόδων οἰκουμενικῶν».

3 (φ. 26^b). «Συνοδικὸν ἐν ἐπιτομῇ ἀπάσας τὰς ἀπὸ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων γεγонуῖας ὀρθοδόξους καὶ αἰρετικὰς περιέχον συνόδους ἕως τῆς ὀρθοδοξίας».

4 (φ. 65^b). «Ἐπιτομὴ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου».

Ἐν τέλει (φ. 79^a) Μετεγρᾶφη ἀπὸ τὴν βίβλον τῆς μητροπόλεως Τρίκκης τῆς Θεσσαλίας, με εἰδῆσιν τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυρίου Χρυσάνθου.

5 (φ. 82^a). «Τὰ αἰτιάματα τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας».

Ἄρχ. Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγουσιν ἐκπορεύεσθαι.

6 (φ. 90^b). «Ὅσα ἐποίησαν ἐν τῇ ἀγίᾳ Κωνσταντινουπόλει μετὰ τὴν ἄλωσιν».

Ἄρχ. Πυρκαύστους ἔθεντο ναοὺς ἀγίους ὑπὲρ μυρίους.

Ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἄλωσιν. Σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν φ. 91^a τὰδε: Ἐν τῷ ξενῶνι τοῦ ἀγίου Σαμψῶν τέμπλον λαβόντες ἱστορίας ἔχον ἀγίας καὶ κατατροπήσαντες ἐπὶ τοῦ λεγομένου κιμέντου κατέστησαν. . .

Ἐν τέλει ἀνεπίγραφος Αἰτησις πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον Γ'.

7 (φ. 98^a). «**Ἰσακίου τοῦ πορφυρογεννήτου** Περί τῶν καταληφθέντων ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου».

Ἄρχ. Ὁ σοφώτατος Ὀμηρος πόνω πολλῷ τὸ παρὸν τῶν εἰκοσιτεσσάρων γραμμάτων.

8 (φ. 115⁶). Ἀνωνόμου «Περὶ τῶν δώδεκα ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους».

9 (φ. 122^α). Ἀνεπίγραφον.

Ἐν τῷ πίνακι τῆς ἀρχῆς ἐπιγράφεται «Σημείωσις κατὰ ποίαν ἡμέραν ἀπρακτοῦσι τὰ δικαστήρια».

10 (φ. 126^α). «Ἑρμηνεία τῶν ἀναβαθμῶν τῆς Ὀκτωήχου ἐκδοθεῖσα παρὰ Νικηφόρου **Καλλιότου** τοῦ **Ξανθοπούλου**, ἐνεκεν τινὸς τῶν ἑαυτοῦ φίλων, οὐπερ τὴν κλήσιν (διεφθαρμένου τοῦ πρωτοτύπου τυγχάνοντος) σὺν τῷ Προοιμίῳ ἀμοιρήσαμεν».

11 (φ. 194^α). «**Τοῦ αὐτοῦ** Πρὸς τὸν αὐτὸν ἐρωτήσαντα περὶ τῆς ὑπακοῆς, τοῦ κοντακίου, τοῦ οἴκου καὶ τοῦ ἐξαποστειλαρίου πόθεν οὕτως ἐκλήθησαν».

12 (φ. 200^α). «**Τοῦ αὐτοῦ** Ἐξήγησις εἰς τὴν Τιμιωτέραν πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς Ὁδηγητρίας ἱερομόναχον καὶ ἐκκλησιάρχην κ^ορ Νεόφυτον».

13 (φ. 215^α). «**Τοῦ** σοφωτάτου κουροπαλάτου [**Κωδενοῦ**] Περὶ τῶν ὀφφικίων τοῦ παλατίου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὀφφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἐν τῇ καθωμιλημένῃ. Τίτλ. (271^α)· καθβαλαρέοι σεβαίνουσι μέσα εἰς τὸ παλάτιον. Εἶτα δ' ἐπονται τάδε· Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ὀφφικίων καὶ ἐνδυμάτων καὶ ἄλλων ἐθῶν καὶ τάξεων τῆς τε μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῶν βασιλέων Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς αὐτῶν αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς. Διὰ τῶν ὁποίων τὴν μεταβολὴν καὶ τὸ ἄστατον καὶ ἀβέβαιον ἔλεγέ τις·

Ταῦτα τὰ λαμπρὰ τῆς κάτω σκηντουχίας...
τέλος τάφος τρίπηχος, ὧ βίου πλάνη.

Καὶ ἄλλος τις

Κἂν οὐρανοῦς ἀνθρῶπε καὶ νέφη φθάρσης
κἂν γῆς μετρήσης καὶ θαλάσσης τὸ βάθος...
ἦλθε, εἶδες, ἀπελθε, μηκέτι στέγεις:~

Ἐν δὲ φ. 272^α τάδε· Ὁ παρὼν Κουροπαλάτης εἰς τάξιν

τινὰ καὶ κοινὴν μετινέχθη γλῶσσαν, διὰ θελήσεως τοῦ Πανευγενεστάτου, ἐνδοξοτάτου, καὶ σοφωτάτου ἀρχοντος μεγάλου στολνίκου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Καντακουζηνοῦ παρὰ Χρυσάνθου ἱερομονάχου τοῦ Ἱεροσολύμων πατριάρχου ὑστερον γεγονότος κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔτος Δεκεμβ. κη'. Ἐγρᾶφη δὲ παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου Στεφάνου Δαπόντε ἀναγνώστου, κονσοῦλου τῆς μεγάλης Ἰγκλητέρας, Γραμματικοῦ τῆς ἐκλαμπροτάτης αὐθεντείας Οὐγκροβλαχείας καὶ Διδασκάλου μιᾶς τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς ἐλληνικῆς, τοῦ ἐκ τῆς οἰνοπόρου νήσου Σκοπέλου κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔτος Σεπτεμβρίου ια' ἐπὶ τῆς ἀπὸ τῆς αὐθεντείας Οὐγκροβλαχείας ἐπὶ τὴν αὐθεντείαν τῆς Μολδοβλαχίας μεταθέσεως τοῦ εὐσεβεστάτου, ὑψηλοτάτου καὶ εὐμενεστάτου μοι αὐθέντου κυρίου κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Νικολάου τοῦ Μαυροκορδάτου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Παρασκευῆς: — Παρ' αὐτοῦ ἐγρᾶφη καὶ ἡ πρὸ τοῦ Κουροπαλάτου ἐρμηνεία τῶν ἀναβαθμῶν τῆς Ὀκτωήχου, καὶ ἡ εἰς τὴν Τιμιωτέραν ἐξήγησις ἢ ἐλλειπής.

14 (φ. 280^α). «Ἐξήγησις εἰς τὸ Πάτερ ἡμῶν ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἀρχ. Ἴδιον εἶναι ἐνὸς εὐσπλάγχχνου βασιλέως καὶ φιλανθρώπου νὰ δίδῃ τὸ ὄτιον εἰς ὄλους.

15 (φ. 370^α). «**Τοῦ** σοφωτάτου **Ἰωσήφ Βρουεντίου** Λόγος λαληθεὶς ἐν τῷ παλατίῳ κατὰ τὴν ἐφεξῆς τότε μεγάλην Παρασκευὴν παριστῶν ἀριδῆλως, ὅτι διὰ τὸ πωλεῖσθαι καθ' ἐκάστην τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα καὶ αἷμα παρὰ τῶν οὕτω λεγομένων πνευματικῶν καὶ ἀγοράζεσθαι παρ' ἡμῶν, οἴμοι, τὸ ἡμέτερον γέννος ἀφανισμῶ παραδίδοται».

Τὰ φ. 1-16, 79⁶ - 81⁶, 97^{α-6} 125⁶ καὶ 329^{α-6} ἄγραφα. Τὰ δὲ φ. 98-121 μετατεθειμένα ἀπὸ τῆς οἰκίας θέσεως εἰς τὸ τέλος τοῦ κώδικος. Ἐν φ. 17⁶ Πίναξ τῶν περιχομένων.

Ἡ στάχσις τοῦ κώδικος ἐκ δέρματος μέλανος μεθ' ἀπλῶν ἐπιτυχωμάτων, (Ἐπιτεταὶ συνέχεια).

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

— Ἡ ἐπιγραφή τοῦ κτίστου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς Παμμακαρίστου. Ἐνταῦθα δημοσιεύω τὸ πανομοιότυπον τῆς ἐν φ. 214^b τοῦ Cod. Reg. Svec. Gr. 166 τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ ἐπιγραφῆς τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸν κτί-

στην τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Παμμακαρίστου. Τὸ πανομοιότυπον τοῦτο δὲν εἶχον προφθάσει κατὰ τὰ ἐν σ. 280 Α' Τόμου τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος σημειωθέντα νὰ παραθέσω ἐν τῷ ἄρθρῳ μου περὶ τῆς κτίσεως καὶ τοῦ κτίστου τῆς μονῆς ἐκείνης ἕνεκα καθυστερήσεως τῆς παραγγελθείσης εἰς Ῥώμην φωτογραφίας, ἐξ ἧς κατεσκευάσθη ἡ ἐνταῦθα νῦν δημοσιευομένη τσιγκογραφία.

— **Τὰ Λεγούρια.** Ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ στίχῳ τοῦ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γαβριὴλ Δεστούνη ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. CCII κώδικος τῆς ἐν Πιερουπόλει αὐτοκρατορικῆς Βιβλιοθήκης ἐκδοθέντος τῷ 1881 ἀνωμόμου Θρήνου τοῦ ἐπιγραφομένου Περί τῆς ἀναλώσεως καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἣ γέγονεν ὑπὸ τῶν Περσῶν εἰς ἄττικὴν Ἀθήνα φέρονται ἐν τῷ κώδικι τάδε· ἐκόψασιν τοὺς πόδας μου ἦγουν ταλε

ταλεγρία. Ὁ δ' ἐκδότης εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ περιέλαβε μόνον τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ στίχου, τὰς δὲ λέξεις ἦγουν ταλε ταλεγρια περιέλαβεν εἰς μόναν τὰς κριτικὰς σημειώσεις, ἐν αἷς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀναλύει ὡδε· τὰ Λεγούρια. Ἦγαγε δ' αὐτὸν πιθανῶς εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάγνωσιν ἡ ἀνωτέρω ἐν στίχῳ 17 μνεία τοῦ λεγουρίκου, ὅπερ ἐξέλαβεν ὡς τὸ Λιγουριὸ τῆς Ἀργολίδος, τοῦθ' ὅπερ καὶ γὰρ ἀπεδέχθη τότε (Πρόχειρά τινα περὶ τῶν πηγῶν τῆς ἀθηναϊκῆς ἱστορίας ἐν τῷ Παρνασσῷ 1881 σ. 250), ἐν ᾧ τῶρα θεωρῶ ἀπίθανον τοῦτον τὸν ταύτισμόν. Καὶ ποῦ μὲν κεῖται τοῦτο· τὸ Λεγουρικὸ δὲν δύναμαι καὶ τῶρα νὰ εἶπω· ὅλως δ' ἀπίθανον εἶνε ὅσα ἔγραψεν ὁ κ. Καμπούρογλους (Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων Τομ. Α' σ. 123), λέγων, ὅτι πιθανὸν νὰ πρόκειται περὶ τμήματος Ἀττικῆς ἢ Βοιωτικῆς γῆς ὀνομαζομένου οὕτως, ὡς ἀνήκοντος εἰς αὐθέντην ἐκ Λιγουρίας. Προσθέτει δ' εἰς ταῦτα ὁ κ. Καμπούρογλους τάδε· ὅτι περὶ Ἀττικῆς μᾶλλον πρόκειται, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ 40^{ου} στίχου τοῦ ποιήματος

Ἐκόψασιν τοὺς πόδας μου ἦγουν τὰ Λεγούρια,

ἐν ᾧ τὰ Λεγούρια ἢ μᾶλλον Λεγούρια ὀνομάζονται ρητῶς πόδες τῶν Ἀθηναίων. Παραδόξως δὲ ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς Δεστούνης τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος τοῦ στίχου ἔθετο ἐν σημειώσει, καίπερ εὐκρινῶς ἐν τῷ χειρογράφῳ γεγραμμένον, πλανηθεὶς ἴσως ἐκ τῆς ἕνεκα γραφικοῦ παραπτώματος ἐπαναλήψεως τῶν συλλαβῶν ταλε.

Καὶ ὁ μὲν Δεστούνης καλῶς ἐποίησε μὴ συμπεριλαβῶν εἰς τὸ κείμενον τὰς λέξεις, ὧν ἡ ἀνάγνωσις δὲν ἦτο εἰς αὐτὸν σαφής, παραπέμψας δ' εἰς τὰς σημειώσεις τὴν εἰκαζομένην αὐτοῦ ἀνάγνωσιν. Ὁ δὲ κ. Καμπούρογλους δὲν ἔχει δίκαιον, συσχετίζων πρὸς τὸ Λεγουρικὸ τάνυπαρκτα Λεγούρια τοῦ Δεστούνη. Καίπερ μὴ ἔχοντες πρὸ ἡμῶν πανομοιότυπον τοῦ χωρίου, εὐκόλως ὁμως δυνάμεθα νὰ ἐξεύρωμεν τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν. Τὴν ὑπερθεὶν τῶν ἄλλων γραμμάτων γεγραμμένην συλλαβὴν οὐ δυνάμεθα παλαιογραφικῶς νὰ παρενθέσωμεν εἴτε μετὰ τὸ γ εἴτε καὶ πρὸ αὐτοῦ μετὰ τὸ ε. Οὕτω δὲ σχηματι-

ζεται ἡ λέξις λεουργία, ἐν ᾗ πιθανώτατα, σχεδὸν βεβαίως, ἐν τῷ καὶ ἄλλως σφαλερώτατα γεγραμμένῳ κώδικι τὸ γ κακῶς προηγείται τοῦ ε, ὅπερ πρέπει νὰ προταχθῇ. Τότε δὲ λεουργία εἶνε ἴσων τῷ ἄλαιουργεῖα. Πρόκειται λοιπὸν περὶ τῶν ἐλαιουργεῖων τῶν Ἀθηναίων, κειμένων που περὶ τὸν σημερινὸν ἐλαιῶνα, ἅτινα εἴτε διὰ τοῦτον τὸν τοπογραφικὸν λόγον εἴτε διὰ τὴν σημασίαν ἣν εἶχεν ἡ ἐλαιουργία ἐν Ἀθήναις τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἠδύναντο νὰ γάγωσι τὸν ποιητὴν εἰς τὴν ἔκφρασιν, ὅτι οἱ Τούρκοι, καταστρέψαντες τὰ ἐλαιουργεῖα, ἔκοψαν τοὺς πόδας τῶν Ἀθηναίων. Ὅποια δὲ ἡ σημασία τῆς ἐλαιουργίας ἐν Ἀθήναις γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῶν θρηνηδικῶν στίχων τοῦ ποιητοῦ

ὦ δένδρη μου πανώραια καὶ τίς νὰ σὰς ἀρδεύσῃ;
Τίς νὰ ραβδίσῃ τὸν καρπὸν ὠραῖον τὸν ἐδικὸν σὰς;
Τίς νὰ ποιῇ τὸ ἐλαιον, τὴν ἀρτυσίαν τοῦ κόσμου,
τὴν λυχναψίαν τοῦ φωτὸς καὶ φωταυγίαν τοῦ κόσμου;

ἐν οἷς διώρθωσα τὰ τοῦ κώδικος καὶ τοῦ Δεστούνη δένδρι, ἀρτυσίαν, πιτῆ καὶ λυχνηψίαν. Πρὸς ταῦτα δὲ δύνανται νὰ παραβληθῶσι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ζυγομαλά ἐπιτετα λεγόμενα παρὰ τῷ Κρουσίῳ (Turco-graecia σ. 95) τάδε· Τούτων τοῖς ποταμοῖς τοῖς ὕδασι ποτίζουσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ δένδρα τῶν ἐλαιῶν, χιλιάδες ὄντα πολλαὶ, καὶ ἐλαιον ποιοῦσι, δι' οὗ Κωνσταντινούπολις καὶ ἄλλαι πόλεις ἐξαρκοῦνται.

— **Ἀυτόγραφον τοῦ Βασιλείου Βατάτζη.** Γνωστὸς εἶνε ὁ Βασίλειος Βατάτζης, ὁ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως γεωγράφος τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος, περὶ οὗ ἴδε τὰ γραφέντα μοι ἐν τῷ Παρνασσῷ (Τόμ. Ε' τοῦ 1881 σ. 705 κ. ε.). Εἰς τοῦτον ἀνήκει καὶ ἀντίτυπον τῶν Ἀρισταινέτου ἐπιστολῶν τῆς ἐκδόσεως Παρισίων 1595, ἀποκείμενον ἄλλοτ' ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πατρὸς τοῦ μακαρίτου ἐν Πετροπόλει Ἑλληνοσ καθηγητοῦ Γαβριήλ Δεστούνη. Ἦτο δὲ τοῦτο πιθανῶς ἐκ τῶν βιβλίων, ἅτινα ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶχε λάβει παρὰ τοῦ θείου τῆς μητρὸς τοῦ Δεστούνη, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μιχαήλ Δούζη, ὅστις ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος εἶχε χρηματίσει διερμηνεὺς τῆς τουρκικῆς γλώσσης παρὰ τῷ ἐν Πετροπόλει κολλε-

γίῳ τῶν ἐξωτερικῶν. Ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου τίτλου τοῦ βιβλίου τούτου ἔγραψεν ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Βατάτζη τῷ 1727 σημεῖωμα λέγον Οἶδε ὁ οἶδῶς συλλέγειν ῥόδα, τὰς ἀκάνθας προσέχειν εὐστόχως δὲ: Βασιλείου Βατάτζη. Κωνσταντινούπολις. 1727. Τοῦ σημειώματος τούτου παραθέτω ἐνταῦθα τὸ πανομοιότυπον κατὰ τὸ σταλὲν μοι ἐπὶ διαφανοῦς χάρτου ὑπὸ τοῦ Δεστούνη, ὅστις εἶνε καὶ ὁ ἀνακοινώσας μοι τάνωτέρω δι' ἐπιστολῆς τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1885.

ὦ δένδρα ὀγδοῦ αἰῶνος
τὰς ἀκάνθας προσέχειν εὐστόχως δὲ:
Βασιλείου Βατάτζη

Κωνσταντινούπολις 1727

Σημειωθῆτω δ' ἐνταῦθα, ὅτι τὸ περιηγητικὸν ποίημα τοῦ Βατάτζη, περὶ οὗ ἡ ἐμὴ πραγματεία ἐν τῷ Παρνασσῷ, ἐξέδωκε κατόπιν ὀλόκληρον ἐν Παρισίοις τῷ 1886 μετὰ πανομοιότυπον τοῦ ἐν ἔτει 1732 χαραχθέντος ἐν Λονδίῳ ὑπὸ τοῦ Βατάτζη χάρτου ὁ Legrand (Voyages de Basile Vatace en Europe et en Asie) ἐν τοῖς Mélanges orientaux publiés par l' Ecole des langues orientales de Paris à l'occasion du Congrès des Orientalistes tenu à Leiden.

— **Ἡ χρυσοῦ βούλλα Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.** Ὁ κ. Ἀ. Λαμπρόπουλος ἔγραψέ μοι τῇ 8 Μαρτίου ε. ἔ. τὰ ἐξῆς· α' Ἐν τῷ ὑφ' ὑμῶν ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ συγγράμματι Νέος Ἑλληνομνήμων (Τόμ. Α' σ. 416) ἀνέγνων ἐσχάτως τὴν ὑμετέραν σοφὴν πραγματείαν. Σφραγίδες τῶν τελευταίων Παλαιολόγων καὶ τῶν περὶ αὐτούς. Παρατήρησα δ' ἐν αὐτῇ, ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων ποιεῖτε λόγον καὶ περὶ τοῦ δῆθεν χρυσοῦ νομίσματος τοῦ τελευταίου ἡμετέρου

ἥρωος αὐτακράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, ὅπερ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Eckhel ἐν τῇ διασῆμῳ αὐτοῦ *Doctrina numorum veterum* (VIII 273), καὶ ὅπερ λίαν ὀρθῶς χαρακτηρίζεται ὑφ' ὑμῶν ὡς χρυσῆ βουੱλλα. Περὶ τούτου ἐπιτρέψατέ μοι νὰ γνωρίσω ὑμῖν, ὅτι ἐξεδόθη καὶ πάλιν πρὸ τινῶν ἐτῶν μετ' ἀπεικονίσματος ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων ὑπὸ τοῦ ἀοιδίου διευθυντοῦ τοῦ Νομισματικοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου A. v. Sallet ἐν τῷ τελευταίῳ ἔργῳ του *Münzen und Medaillen* καὶ καλεῖται ἐπίσης ὑπ' αὐτοῦ *goldene Bulle* (σ. 105)».

— **Διορθώσεις εἰς Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχέα.** Ὁ ἐμὸς μαθητὴς κ. Κ. Παπαθεοδώρου, σχολάρχης ἐν Βελεστίνῳ, ἀπέστειλέ μοι τὰς ἐξῆς διορθώσεις εἰς τὸ κείμενον Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχέως (Νέου Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. Α' σ. 13-31), ἃς εὐχαρίστως δημοσιεύω.

Σελ. 14, στ. 14-17. «Ἐπειδὴ δὲ παρ' ἐλαΐδας ὁ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀγὼν ἀπειμηκύνετο, [μετέω]ρα μὲν τὰ τῆς ἡγεμονίας οὐ κατέλιπον, Μαρίῳ δὲ τρίτην καὶ τετάρτην ὑπατείαν προσετίθεσαν». Τὸ μετέωρα διορθωτέον εἰς **έτέρω**. Τῇ γραφῇ ταύτῃ ἐπικουρεῖ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Κουγέα ἀναγνωσθὲν **έτέρα**; πρὸ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχουσι στιγμαὶ πρὸς δῆλωσιν ἐλλειπόντων γραμμάτων.

Σελ. 18, στ. 6-8. «Τῷ γὰρ ὄντι ἐκ τοῦδε τὰ Ῥωμαίων λογιζομένῳ ἢ τε πολιτεία πρὸς τὸ χεῖρον ἅπασα μεταπέπτωκε καὶ ἄνθρωποι φαύλοις χρησάμενοι τρόποις ἤνθησαν.» Πρὸς πόλιν μεταπεπτωκυῖαν πρὸς τὸ χεῖρον ἀποτελεῖ καταφανῆ ἀντίθεσιν ἢ ἄνθησις τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ δὴ φαύλοις τρόποις χρωμένων. Ἀντὶ ἤνθησαν λοιπὸν γραπτέον **ἤχθησαν** καὶ ἐννοητέον πρὸς συμπλήρωσιν ἐκ τῶν προηγουμένων «πρὸς τὸ χεῖρον».

Σελ. 20, στ. 1-4. α' Ὁς ('Ἀρχέλαος) ἦν μὲν στρατηγὸς Μιθριδάτου σὺν **ιβ'** μυριάσι πεζῶν τε καὶ ἱππέων σταλεις [καὶ] εἰς μὲν τὰς Ἀθήνας φιλίως παρῆλθε, τὴν δὲ λοιπὴν Ἑλλάδα φρουραῖς τε καὶ ὁμολογίαις κατέλαβε». Ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου προστιθεμένου καὶ προτιμότερον εἶναι νὰ θέσωμεν **δε** μετὰ τὸ σὺν **ιβ'** ὡς ἀνταπόδοσιν τοῦ ἐν τῇ πρώτῃ προτάσει μὲν. Τὸ δὲ ὅλον χωρίον ἀναγνωστέον ὡς ἐξῆς: «Ὁς ἦν μὲν στρατηγὸς Μιθριδάτου, σὺν **ιβ'** **δε** μυριάσι πεζῶν τε καὶ ἱππέων σταλεις εἰς μὲν τὰς Ἀθήνας φιλίως παρῆλθε, τὴν δὲ λοιπὴν Ἑλλάδα φρουραῖς τε καὶ ὁμολογίαις κατέλαβε».

Σελ. 22, στ. 20-21. «Ἐδρασε μὲν γὰρ κατόπιν τὸν ἑαυτοῦ πόλεμον οὕτω μέγαν καὶ ἰσχυρὸν καταλιπεῖν, Μαρίου αὐθις ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπηρωρημένον.» Ἀντὶ πόλεμον γραπτέον ἀδιστακτως **πολέμιον** καὶ ἐννοητέον τὸν Μιθριδάτην, διότι ἡ φράσις «πόλεμον ἰσχυρὸν» δὲν εἶναι συνήθης.

Παρατηρήματα εἰς τὰς ἀρχαίας ἐπιγραφάς. — Ὁ ἐν Χίῳ φίλος κ. Γεώργιος Ζολώτας ἐπέστειλέ μοι περὶ τῶν ἐν τῷ Α' Τόμῳ τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος ἐκδοθεισῶν ἐπιγραφῶν τὰ ἐξῆς παρατηρήματα:

α'). Τὸ ἐν σελίδι 275-276 ἐξ Ἀμβροσιακοῦ κώδικος (N° 234 sup. φ. 5^b καὶ φ. 9^c) παραλαμβανόμενον δεκάστιχον ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα, πλημμελῶς μεταγραφέν ποτε ἀπὸ τοῦ λίθου ἢ ἐξ ἀπογράφου ὕστερον, ἔχει μὲν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ στίχοις ἀμαρτήματα προφανῆ, ἀλλ' οἱ δύο ὕστατοι στίχοι του εἶνε τῶν ἀπηλπισμένων, νομίζω. Ἐπανορθῶν προχείρως κατωτέρω τὰ τε πρῶτα ἡμαρτημένα καὶ τὰ ὕστατα προβάλλω ἀνάγνωσιν πιθανωτέραν τοῦ ὅλου ἐπιγράμματος.

Τῶν ἐπανορθώσεών μου φέρω, ἐν ὑπομνηματίῳ ἐπομένῳ εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἐπιγράμματος, ἐλαχίστους λόγους, ἀρκοῦντας τοῖς ἀπειροτέροις. Οἱ ἐμπειρότεροι οὐδενὸς χρήζουσι τῶν λόγων τούτων, γινώσκοντες, ὅτι ἔχουσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπίγραμμα ἠρφέλεγειον τῶν περὶ Χριστὸν χρόνων, ὑφασμένον λόγῳ καὶ λέξει, κοινοῖς τὸ πλεῖστον εἰς τὸ σύγχρονον λογοτεχνικὸν εἶδος τοῦτο, κεχαραγμένον δὲ πάντως τῇ λεγομένῃ στρογγύλῃ γραφῇ ἐπὶ τοῦ λίθου, καὶ ἀπὸ τούτου μεταγεγραμμένον ὑπ' ἀναγνώστου πολλῶ ὕστερου, τοῦτ' ἐστὶν ἀπειροτέρου πιθανῶς τοῦ τε λόγου καὶ τῶν μέτρων καὶ τῆς γραφῆς.

Τῶν ἀπειροτάτων μόνον χάριν λέγω, ὅτι στρογγύλη γραφῇ εἶνε ἢ καθ' ἣν τὰ εὐθύγραμμα Ε καὶ Σ ἐγράφοντο Ε καὶ С. Ταῦτα συνεχίοντο πολλάκις ὑπὸ τοῦ ἀμαθοῦς ὀφθαλμοῦ πρὸς τε ἄλληλα καὶ πρὸς τὰ στρογγύλα Θ καὶ Ο καὶ Ω ἢ W, καὶ τὰνάπαλιν. Κατὰ πολλοὺς δὲ συνδυασμοὺς ἦγον καὶ ἄγουσιν εἰς παραναγνώσεις καὶ τὰ στρογγυλογραφούμενα ταῦτα ἀλλήλων τ' ἐχόμενα καὶ τοῖς εὐθυγράμμοις παρακείμενα, ὥστε νὰ ἐπαυξάνεται ἡ ἀρκοῦντως ἤδη μεγάλη ἐκ τῶν εὐθυγράμμων σύγχυσις.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους παρανεγνωσμένον πολὺ το δεκάστιχον τοῦτο ἐπίγραμμα, ἐγὼ ἀναγινώσκω αὐτὸ καθὰ ἔπεται·

Καὶ τίνα σ', ὦ δάμαρ, μυθήσομαι ἄξιον ὕμνον,
τίπτει δέ σευ πρῶτον μνήσομαι ἢ πύματον,
πίστιν ἀμεμφέα ἠδ' ἀρετὴν, λέχος, αἶμα φίλανδρον,
εὐρύνοον σοφίην, στέμμα σαοφροσύνης;
Τοῦνεκα σοὶ καὶ ἐμοὶ πολυεργέα ταφον ἔτευξα,
ὄφρα τις ἀμφοτέρων μνήσαιοτ' ἐν ὀψιγόνοις,
ἄλλυτον, αὐτόστυλον, εὐξοον, αὐτόροφόν τε
νηόν, ἄγαλμα, τάφον, σῆμα πολυφραδίης.
Ἄν δ' ἔργον δοιοῖς ὑπὸ λάεσι τόσσα τεχνήσας
ἔστησεν Βασιλεὺς Οὐρβίκῃ Εἰκονίῳ.

Τὸ ἐπίγραμμα ὡς πρὸς τοὺς χρόνους του, λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ πολυμεροῦς τῶν ἐκφραστέων πραγμάτων, οὔτε φιλοκαλίας τινὸς στερεῖται οὔτε ἀκριθείας περὶ τὴν λέξιν καὶ τὰ μέτρα. Ὁ δὲ νοῦς αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστὶν ἡ προαίρεσις τοῦ θάπτοντος τὴν γυναῖκα του ἀνδρὸς, εἶνε διττός τις, τὸ μὲν νὰ ἐξάρῃ τὰς πολλὰς καὶ ἐπιζήλους ἀρετὰς τῆς γυναικὸς, τὸ δὲ νὰ ἐξυμνήσῃ ὃν ἐτεχνούργησεν αὐτῇ τε καὶ ἑαυτῷ πολυεργέα τάφον, ὡς ὄντα οὐ μόνον ἀκατάλυτον καὶ εὐξοον, ἀλλὰ καὶ αὐτόστυλον καὶ αὐτόροφον, δηλαδὴ ἔχοντα ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου ὄροφὴν καὶ στύλους, καὶ ὄντα τάφον ἅμα καὶ ναὸν καὶ ἄγαλμα. Ἐὰν ἡ ἐμὴ ἐν στίχῳ ἐνάτῳ ἀνάγνωσις «δοιοῖς ὑπὸ λάεσι τόσσα τεχνήσας», ἀντὶ τῶν πρότερον ἀνεγνωσμένων «δοιοῖς σὺ πολλὰ ἐστὶ τόσσα τεχνήσας», εὐστοχῇ τοῦ ἀληθοῦς, ὡς πιστεύω, ὁ θάπτων ἀνὴρ ἐπικομπάζει καὶ ὅτι ἐκ δύο μόνον λίθων ἐτεχνούργησε πάντα ταῦτα τὰ αὐτόλιθα πολλὰ ἔργα, ζηλώσας μὲν τὴν αὐτοφυῆ τυμβουργίαν τῶν Λυκίων καὶ ἄλλων, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐξοικονομήσῃ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου τὸ πᾶν ἔργον, πιθανώτατα δὲ ἰδίως τὸ ἄγαλμα, ἢ διὰ τεχνίτου εἰδικοῦ στέρησιν ἢ τοῦ Προκοννησίου λίθου μὴ βοηθοῦντος.

Μετὰ τοῦτο ἀπορίαν θὰ ἐνεποιεῖ ἀπειροτέρῳ ἀναγνώστη, ὡς πρότερον ἀνεγινώσκετο τὸ ἐπίγραμμα, ὅτι οὐδαμοῦ ἐφέροντο τὰ ὀνόματα τοῦ θάπτοντος καὶ τῆς θαπτομένης, ἢ τὸ τοῦ ἑτέρου κἄν· διότι τὰ

Βασιλεὺς καὶ εἰκονίῳ δὲν ἐξελαμβάνοντο ὡς ὀνόματα προσώπων. Καὶ τὰ μὲν ὀνόματα θαπτόντων καὶ θαπτομένων γινώσκουσιν οἱ ἔμπειροι ὅτι παρελείποντο μὲν ἐπὶ ἀθρόων θαπτομένων, καὶ προφανοῦς ὄντος τὸ τοῦ θάπτοντος, ἐγράφοντο δὲ καὶ ἔξω τοῦ ἐμμέτρου ἐπιτυμβίου πολλὰκις τὰ οὐχὶ ἐπιφανῆ, ὡς ἐγράφετο ἐνίοτε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου τοῦ ἐκπονήσαντος τὸν τάφον, σπανίως δὲ καὶ τὸ τοῦ ἐκπονήσαντος τὸ ἐπίγραμμα στιχοῦργου. Ἄλλ' ἐν τῷ δεκάτῳ στίχῳ τοῦ ἡμέτερου τὰ Βασιλεὺς θυρβίκῃ εἰκονίῳ διέμενον γριφώδη ῥήματα. Ὡς δὲ ἀναγινώσκω ἐγὼ, τὸ μὲν Βασιλεὺς εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ θάπτοντος ἀνδρὸς, τὸ δὲ Οὐρβίκῃ Εἰκονίῳ εἶνε τὸ τῆς γυναικὸς. Ἀναγινώσκω δ' οὕτω καὶ ὄχι ὡς ἄλλως ἠδυνάμην καὶ προετίμων ἀναγνώσω, διότι θέλω νὰ τηρήσω πιστότερον κατὰ τὸ δυνατόν τὴν παραδιδομένην γραφὴν. Τὸ Βασιλεὺς ὡς ὄνομα ἰδιωτῶν ἀνδρῶν φέρεται ἀπὸ λίθων τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, καὶ δὴ καὶ ὡς ἰδιάζον ἀνθρώποις ἀπὸ γειτονικῆς τῇ Προκοννήσῳ χώρας, τῆς Βιθυνίας. Τὸ Οὐρβίκῃ ἀπ' ὀνομαστικῆς Οὐρβίκῃ (Urbica) δὲν γνωρίζω ἀπὸ Ἑλληνικοῦ κειμένου· παραδίδεται ὁμῶς ἀπὸ λίθου τὸ ἀρσενικὸν Οὐρβίκης (Urbicius), ὅπερ προτιμῶ ἐνταῦθα ὡς ἐπωνύμιον τοῦ ὀνόματος Βασιλεὺς, διότι καὶ τὸ θηλυκὸν θὰ ἦτο κανονικώτερον Οὐρβικία (Urbicia). Οὕτω δὲ τὰ δύο ὀνόματα θὰ ἦσαν κατ' ἐμὲ: Βασιλεὺς Οὐρβίκης Εἰκονίῳ. Εἰκόνιον φέρεται ὡς ὄνομα γυναικὸς, ὡς φέρεται καὶ Εἰκόνιος ὡς ἀνδρὸς ὄνομα. Ἐὰν ἤθελε νὰ μετακινήσῃ τις πολὺ τὴν παραδιδομένην γραφὴν, ἠδύνατο νὰ ἀναγνώσῃ καὶ οὕτω: Βασιλεὺς Οὐρβίκης Εἰκονίῳ ἢ Βασιλοῖ Οὐρβίκης Εἰκόνιος (ος) ἢ Εἰκονιεὺς (= Ἴκονιεὺς, ἐξ Ἴκονίου). Τὸ Βασιλεὺς θὰ ἔγραφον παραξυτόνως Βασίλευς ὡς κύριον ἀπὸ προσηγορικοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησα νὰ κινήσω τὰ περὶ τονισμοῦ τῶν εἰς εὐς κυρίων ὀνομάτων παραδεδομένα, καίπερ συνορῶν, ὅτι οὐδὲν, ὅσον ἐνθυμοῦμαι, τῶν τοιοῦτων κυρίων εἶνε σαφῶς ἀπὸ προσηγορικοῦ. πλὴν τῶν τοπικῶν (Μεγαρεὺς, Λεοντεὺς), ἅτινα πολὺ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ('Αχιλλεὺς, Πηλεὺς, Αἰγεὺς, Ἰδομενεὺς κτλ.). Σημειῶ δὲ ὅτι τὸ ὄνομα Βασιλεὺς ὡς κύριον εὐρίσκεται ἄχρι νῦν ἐπ' ἀνδρῶν ἀπὸ τῶν περὶ τὴν Προποντίδα Ἀσιατικῶν χωρῶν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς. Ἀλλὰ καὶ Βασίλεις (= Βασίλειος) ἠδύνατο νὰ φέρεται ἀντὶ τοῦ Βασιλεὺς.

Περὶ τῶν λοιπῶν καθ' ἕκαστα παρατηρῶ τάδε: — Ἐν στ. 2 τὴν

γραφὴν πύματον ἀντὶ πύματα ἐπιβάλλει μὲν ἢ πρὸς τὸ πρῶτον ἀντιστοιχία, συνιστᾷ δὲ καὶ ἡ σταθερὰ χρῆσις. — στ. 3. Τὸ πρότερον ἀναγινωσκόμενον ἀμεμφεῖν οὔτε γραμματικῶς οὔτε μετρικῶς συγχωρεῖται· τὸ ἐκτεθλιμμένον ἀμεμφέ' ἢ τὸ συνηρημένον ἀμεμφῆ δὲν εὐοδοῦνται. Τὸ ἦν εἶνε ἀναικονόμητον ἄλλως ἢ ὡς μετέβαλον αὐτὸ ἦδ' ἢ ἢ γ'. Τὸ ἀρετὴν φαίνεται μοι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰ ἡγούμενα καὶ πρὸς τὰ ἐπόμενα ἀσύνδετα, οἷς φιληδεῖ ὁ στιχουργὸς ἐν ὄλῳ τῷ ἐπιγράμματι, θὰ μετέβαλλον δ' αὐτὸ ἄσμενος εἰς τὸ μᾶλλον εὐαρμοστοῦν ἐρατὸν ὡς διορισμὸν οὐχὶ ἄκομφον οὐδ' ἀσυνήθη τοῦ λέχους. Καὶ τὸ αἶμα τὸ φίλανδρον θὰ μετέβαλλον εἰς τὸ προσφυστέρον ὄμμα φίλανδρον, διότι τὸ αἶμα τὸ φίλανδρον ἐπαυξάνει τὴν μόλις συγκαλυπτομένην ἐρωτικὴν ἐκ τοῦ λέχους ἐλευθεροστομίαν, καὶ ταῦτα ἐν ἐπιτυμβίῳ οὐχὶ δ' ἐπιθαλαμίῳ στιχουργήματι. — Ὁ 3 στίχος οὗτος θὰ εἶχεν, ἂν ἐλευθερώτερον κατὰ τὰ εἰρημένα ἐκίνουν τὴν παραδιδόμενην γραφὴν, ὡς ἐπομένως· πίστιν ἀμεμφέα ἢ γ' ἐρατὸν λέχος, ὄμμα φίλανδρον. — Ἐν στ. 4 μετέβαλον τὸ παράδοξον εὐκρύνοον ἐξ ἄκρου σεβασμοῦ τῆς γραφῆς εἰς εὐκρύνοον, χαρακτηρισμὸν ἐπινενοημένον ὑπὸ τοῦ στιχουργοῦ, ἄλλως δ' ἀσυνήθη. Θὰ μετέβαλλον θαρρούντως καὶ προθυμότερον εἰς τὸ συνηθέστερον καὶ μᾶλλον ἰδιολεκτούμενον εὐξύνετον. — Ἐν στ. 7 τὸ εὐξοον βοᾷ ἐξ ἑαυτοῦ ἐν τῷ εὐξοον, ὡς ἐν στ. 8 τὸ πολυφραδίης ἐν τῷ πολυφραδίη. — Ἐν στ. 9 προσέθεσα τὸ δὲ ὡς δευτέραν τοῦ στίχου λέξιν, οὐχὶ τοῦ μέτρου χάριν ἀλλὰ καὶ συνδέσμου ἀναγκαίου ἕνεκα τοῦ ἐπιφερομένου συμπεράσματος πρὸς τὰ ἐκτενέστερα ἡγούμενα. Ἀντὶ τῆς ἄν (= ἀνά) θὰ ἔγραφον πᾶν δ' ἔργον ἢ ἐν δ' ἔργον ἢ καὶ συνθέτως πάνεργον, ἐὰν δὲν ἐκώλυε τὸ ἀναγκαίως ἀμετάβλητον τόσσα τεχνήσας. — Τοῦ διοιοῖς ὑπὸ λάεσιν ἢ ὑπὸ ἔχει καλῶς εἰς δῆλωσιν τοῦ ὀργανικοῦ λεγομένου αἰτίου. — Περὶ τοῦ στ. 10 εἶπον ἔμπροσθεν ἱκανά. Μετέγραψα τὰς δύο πρώτας αὐτοῦ λέξεις ἔστις' ὅτι, λογικῶς τε καὶ μετρικῶς μὴ συνδυαζόμενας εἰς τὸ ἔστιςεν CEN=ΟΤΙ), δι' οὐ καὶ τὸ νόημα καὶ τὸ μέτρον εὐοδοῦται. Θὰ προστίμων τὸ πρῶτον πρόσωπον τοῦ ῥήματος ἔστιςσα, ἵνα καὶ ἐνταῦθα ὁμιλῆ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ τῆς θαπτομένης, ὡς ἐξ ἀρχῆς, μηδαμῶς φοβούμενος ἀμετρίαν ἐν τῷ βραχεῖ τῆς θέσεως σα. Ἐφοβήθη ὁμως

τὴν παράβλεψιν τῆς γραφῆς (ΟΤΙ), ἣν οὐδαμῶς ἄλλως ἐδυνήθη νὰ ἐξοικονομήσω.

β'. Τὸ αὐτόθι ὡσαύτως ἐν σελ. 277 καταχωριζόμενον ὑπ' ἀρ. ι' κομψότερον τετράστιχον ἐπίγραμμα διορθωτέον ὧδε:

Πληθὺν ἀπολλυμένων ἐσορῶν, ξένη, ταῖς δ' ἐν ἀρουραῖς
δαπτομένων πτηνοῖς θηρσί τ' ὄρεσιβάταις
παῦσαι θαυμάζων· τούτοις γὰρ πάτριον ἦεν
δίξεσθ' ἐν πολέμῳ οὐ τάφον ἀλλὰ κλέος.

γ'. Ἐν τῷ ἐν σελ. 277 ὑπ' ἀρ. ια' ἐπιγράμματι ἀναγνωστέον: Ἐν στ. 1 Αὐρ(ήλιος) Ἐρμῆς Τειμοθέου κατεσκεύασεν. — Ἐν στ. 2 καὶ 3 ἀντὶ τῶν αὐρ. γαῖαν ἠδιοδώρου (=ΑΥΡΓΑΙΑΝ ΗΔΙΟ-) Αὐρηλίαν Ἠλιοδώρου. — Ἐν στ. 6 τοῦτο (τὸ) μνήμα. — Ἐν τέλει τοῦ στ. 7 προσθετέον τὸ λείπον νομίσματα ἢ δηνάρια (τοσαῦτα).

δ'. Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 277 ἢ ὑπ' ἀρ. ιβ' τρίστιχος ἐπιγραφή ἀναγνωστέα ὧδε:

Αὔξει Προκόννησος τῷ αἰῶνι·
αὔξει Ἱερὰ τέχνη τῷ αἰῶνι·
αὔξει Θάλασσος ὁ ἐπίτροπος ὁ Ἀνακκαιοῦτος.

Τὸ ἐπίγραμμα εἶνε τῶν μαγικῶν συμβολικῶν εὐχῶν ἢ θεραπειῶν, ἃς ἡ Ἱερὰ τέχνη παρεῖχε τοῖς μύσταις αὐτῆς ἢ τοῖς προσφεύγουσιν εἰς τὴν ἀντιληψὶν τῆς, ὧν εἰς ἣτο φαίνεται καὶ Θάλασσος ὁ ἐπίτροπος. Τὸ ἐπίτροπος (= ἐπιτετραμμένος τις) ἦτο λειτουργήμα ἰδίων ἢ δημόσιον ἢ χαρακτηῆρος κατὰ τινὰ τρόπον δημοσίου (eurator ἢ procurator)· ἐδύνατο δ' ὁμως νὰ εἶνε καὶ ἐπώνυμον ἀπὸ λειτουργήματος περιληφθὲν τῷ προσώπῳ. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀποδέχομαι μᾶλλον τὸ πρῶτον. Ἡ εἰδικὴ ἐπίτροπή τοῦ Θαλάσσου, ἣς τό τε ὑποκείμενον παρ' οὐ ἐπετέτραπτό τις τι ἐξεφέρετο κατὰ γενικὴν (ἐπίτροπος τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ κύτοκράτορος, τοῦ ἀνθυπάτου, τοῦ δαίνοιο ἰδιώτου) ὡς καὶ τὸ ἀντικείμενον ὁ ἐπετέτραπτό τις παρὰ τοῦ ἐπιτρέψαντος ἐδηλοῦτο συνήθως κατὰ γενικὴν παρασιωπημένου τοῦ ἐπιτρέψαντος (ἐπί-

τροπος τῆς δεινός ὑπηρεσίας, τῆς δεινός χώρας, τοῦ δεινός ἔργου, τῶν ὄρφανῶν), λανθάνει νομίζω ἐν τῇ προπαρατιθεμένῃ Προκοννήσῳ, ἢ ἦτο ἐπίτροπος παρά τινος ἀνωτέρας διοικητικῆς ἢ οἰκονομικῆς ἀρχῆς ἢ παρά τινι τοιαύτῃ. Τὸ Ἀναναιώτης τῆς παραδιδομένης γραφῆς θὰ ἦτο μᾶλλον Ἀναιώτης, ὡς τοπικὸν τῆς γνωστῆς ἐγγύς Ἐφέσου πόλεως Ἀναίας, ἣτις καὶ οὐδετέρως τὰ Ἀναία ἐλέγετο, ὅπως καὶ κατὰ τὸν ὕστατον μέσον αἰῶνα ἐλέγετο Ἀνιώτης καὶ ἀποκεκομμένως Νιώτης, συγχέομενον πρὸς τὸ ἐκ τῆς νήσου Ἴου (Νιός) τοπικὸν Νιώτης. Καὶ φαίνεται ὅτι ὁ Θάλασπος ἦτο μᾶλλον Ἀναιώτης, ἐξ Ἀναίων, ἢ Ἀνακαιώτης ὡς ἔγραφα ἵνα τερήσω ἐγγύτερον τὴν γραφὴν. Διότι πιθανώτερον εἶνε ὅτι δὲν ἐσφίζετο πλέον ὁ Ἀττικὸς δῆμος Ἀνακαϊὰ ἢ ἡ ἀχαϊκὴ Ἀνάκη καθ' ὃν χρόνον ὁ Θάλασπος ἐπετρόπειε τῆς Προκοννήσου, τοῦτ' ἐστὶ κατὰ τοὺς πρώτους μέσους χρόνους, ὅτε ἄρχεται κρατοῦσα ἢ τῶν τοπικῶν κατάληξις ὡς ἀντὶ τῶν παλαιότερον συνήθων, ἐνῶ τὰ Ἀναία διεσώζοντο μέχρις ὕσάτων.

Παραρρήματα καὶ προσθήκαι. — Εἰς τὸ δ' τεῦχος τοῦ Α' Τόμου τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος παρεκλήθησαν καὶ τὰδε τὰ παραρρήματα. Ἐν σ. 385 παρελείφθησαν αἱ σημειώσεις ἀντιστοιχεῖ δὲ εἰς μὲν τὸ 1 ἢ σημείωσις Τόμ. Β' σ. 203, εἰς δὲ τὸ 2 *Misc. Eriud. antiqu.* X 61, σ. 340. εἰς δὲ τὸ 3 *Novus Thesaurus Inscriptionum* Τόμ. Β' σ. DLXVI ἀρ. 1 καὶ εἰς τὸ 4 Τόμ. Β' σ. 417. — Ἐν σ. 394 στ. 4 ἀντὶ ἐνάτου γράφει ὀγδόου. — Ἐν σ. 396 σημ. 6 ἀντὶ *bibliothecae* γράφει *bibliothecae*. — Ἐν σ. 433 στ. 1 κειμένου ἀντὶ 1884 γράφει 1874 — Μετὰ τὴν σ. 496 ἄρχεται καὶ πάλιν ἀριθμησις τῶν σελίδων ὑπ' ἀρ. 491-496. — Ἐν σ. 523 ἐν τῇ κάτω ῥα ἐσφαλμένως ἐσημειώθη ὁ ἀριθμὸς τοῦ τυπογραφικοῦ φύλλου 24 ἀντὶ 25. — Ἐν δὲ τῷ ἀνά χειρας α' τεύχει τοῦ Β' Τόμου ἐν μὲν σ. 110, 3 ἀντὶ δὴλον ὅτι γράφει δηλονότι, ἐν δὲ σ. 112, 7 ἀντὶ θεοστιγεῖ γράφει θεοστιγεῖ, ἐν δὲ σ. 121 στ. 10 ἀντὶ αὐτῇ γράφει αὐτῷ. ἐν δὲ σ. 128, 11 ἀντὶ δεῖ καὶ γράφει δεῖ. Καὶ ἐν δὲ σ. 128, 16 ἀντὶ ζωῆ. Τὸ γράφει ζωῆ. τὸ καὶ ἐν σ. 128, 25 ἀντὶ χριστομίμπος γράφει χριστομίμπος.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Παντελῆ Μ. Κοντογιάννη Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον (1768-1774). Ἐν Ἀθήναις. Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου. 1903. Εἰς 8ον σ. τε', 528.

Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἀγγέλλω τὴν πρὸ διετίας μὲν ἐκτυπωθεῖσαν, ἐπ' ἐσχάτων δὲ μόνον τεθεῖσαν εἰς κυκλοφορίαν συγγραφὴν ταύτην τοῦ καθηγητοῦ τοῦ γυμνασίου Χίου κ. Κοντογιάννη. Τὸ θέμα εἶνε βεβαίως τῶν μάλιστα ἐπαγωγῶν, δεικνῶν τοὺς ματαίους πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων, παρορμηθέντων εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης Β', καὶ τὰ ἐπακολουθήματα τοῦ πολέμου τούτου καὶ τὰς ζημίας καὶ καταστροφάς, αἱ ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἔνεκον αὐτοῦ ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες. Ἢδη παρ' ἡμῖν ὁ κ. Σάθας εἶχε συμπεριλάβει τὴν χρονικὴν ταύτην περιόδον τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας εἰς τὴν Τουρκοκρατουμένην Ἑλλάδα καὶ ἀφιερῶσει εἰς αὐτὴν ἐνενηκόντα σελίδας. Ἀλλ' ὁ κ. Κοντογιάννης, εἰδικὴν ἐπιχειρήσας περὶ τοῦ θέματος τούτου μονογραφίαν, πολὺ εὐρύτερον καὶ συστηματικώτερον ἐμελέτησε τὰς πηγὰς καὶ ἤντησεν ἐκ τῶν βοηθημάτων, συγκροτήσας βιβλίον ἄξιον λόγου πολλοῦ. Διὰ τριῶν κεφαλαίων προλεγόμενος περὶ τῆς πρὸ τῶν γεγονότων τῶν ἀποτελούντων τῆς συγγραφῆς τὸ κύριον θέμα ἐπικοινωνίας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρώσων καὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας πολιτείας τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Τούρκων καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων, ἐκθέτει ἔπειτα διὰ μακρῶν τὰ κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης διὰ τῶν Ὀρλώφ καὶ τοῦ Παπάζωλη ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων, τὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς καὶ ἀποτυχίαν, τὰ κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Τσεσμέ καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Λήμνου, τὰ τῆς ρωσικῆς κατοχῆς τῶν Κυκλάδων μέχρι τῆς συνθήκης τοῦ Καίναρτζῆ καὶ τὰ περὶ αὐτῆς καὶ τέλος τὸν μετ' αὐτὴν διωγμὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὰ κατὰ τὸν Χασάν πασᾶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τὸν φιλελληνισμόν ἐν Εὐρώπῃ.

Ἐκ τῆς ἀναγραφῆς ταύτης τῶν κεφαλαίων γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ οἰκονομία τῆς συγγραφῆς ἔχει ἐξαιρέτως, ὁ δὲ συγγραφεὺς ἐν τῇ τα-

ξινόμησει τῆς ὕλης οὐ μικρὰν ἀπέδειξε συνθετικὴν τέχνην. Μόνον δὲ παρατηρῶ, ὅτι τὰ ἐν σ. 160 περὶ τῶν νεωτέρων τυχῶν τοῦ κρητικοῦ οἴκου Δασκαλογιάννη ἀνήκον εἰς ὑποσημείωσιν μᾶλλον, παρέλκουσι δ' ἐν τῷ κειμένῳ ὡς ἐτέθησαν. Καὶ ἡ γλῶσσα δὲ τοῦ βιβλίου εἶνε ἀκριβοῦς καὶ σώφρων. Εὐχῆς δ' ἔργον θὰ ἦτο, ἂν ἀπέφευγεν ὁ συγγραφεὺς πλὴν τινῶν ἄλλων τῆν χρῆσιν τοῦ καίτοι μετὰ μετοχῆς καὶ φράσεις τινὰς ξενιζούσας, οἷα ἡ ἐν σ. 34 περὶ τῆς Αἰκατερίνης, ὅτι ἐπολιτεύετο μὲ ἐλευθέρας τὰς χεῖρας.

Ἐξαιρέτοι δὲ ὑπῆρξαν καὶ αἱ μελέται τοῦ συγγραφέως, μετὰ πολλῆς ἐπιστάσεως διεξελθόντος τὰς τε πηγὰς καὶ τὰ βοηθήματα καὶ νέα ἐξερευνήσαντος καὶ ἐν μέρει ἐκδόντος, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐκ Μυκόνου ἔγγραφα. Διὸ πλουσιώταται ἀπέβησαν πλὴν ἄλλων αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν Ῥωσίᾳ ἐπιφανῶν Ἑλλήνων, περὶ τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἐλληνικῶν παροικιῶν καὶ ἰδίᾳ περὶ τῆς ἐν ταῖς Κυκλάσι βωσοκρατίας, οὔσαι τῶν ἀρίστων τῆς ὅλης συγγραφῆς. Καίτοι δὲ ὁ κ. Κοντογιάννης ὁμολογεῖ, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ πηγαί, αἵτινες δὲν ὑπῆρξαν προσिताί εἰς αὐτόν, ὀλίγας βεβαίως ἔχομεν ἤδη γνωστὰς οὔσας νὰ ὑποδείξωμεν. Τοιαῦτα εἶνε τινὰ οἰκογενειακὰ ἔγγραφα τοῦ ἐν Καλάμαις διδάκτορος τῆς νομικῆς κ. Μπενάκη. Διὰ δὲ πιθανῶς πλὴν τῶν βωσικῶν ἀρχείων ὕλη ἀξία λόγου πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν τοῖς ἀρχείοις Βενετίας, Βιέννης καὶ Παρισίων.

Κατὰ πάντα λοιπὸν εἶνε ἄξιον ἐπαινῶν τὸ ἔργον. Ἄλλ' ἐπιτραπήτω ὅμως νὰ παρατηρήσω εἰς τὸν κ. Κοντογιάννην, ὅτι περὶ ἐν τι ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ μείζονα προσοχὴν ἐν μελλούσαις ἱστορικαῖς συγγραφαῖς, ἅς ἀπεκδεχόμεθα ἐκ τοῦ καλάμου αὐτοῦ. Εἶνε δὲ τοῦτο ἡ σαφιστέρα διάκρισις τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων. Περὶ τοῦτο ἐπικρατεῖ δυστυχῶς σύγχυσις τις ἐν τῷ ἄλλως ἀξίῳ μελέτης ἔργῳ τοῦ Χίου καθηγητοῦ. Διὰ τοῦτον τὸν λόγον συμπεφυρμένη γίνεται μνεῖα ἐν σ. ε' - ιε' ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Πηγαὶ πηγῶν αὐτόχρημα καὶ βοηθητικῶν συγγραφῶν, οὐδ' εἶνε αὐταὶ ὡς ἔδει συστηματικῶς καὶ εὐσυνόπτως ἐκτεθειμέναι. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἀμειθόδως γίνονται παλλάκις καὶ αἱ παραπομπαὶ ἐν ταῖς σημειώσεσιν, οὐδ' εἶνε αὐταὶ πάντοτε πλήρεις. Οὕτως ἐν σ. 63 σημ. 1 σημειουμένων διαφόρων βοηθημάτων δὲν συναναγράφεται ἡ συγγραφή τοῦ Νηφάκη, ἥτις ἔπρεπε νὰ προηγηθῆται πάντων τούτων, εἰ καὶ γίνεται ἄλλως μνεῖα

αὐτῆς ἐν σ. 60. — Ἐν σ. 360 σημ. 4 τὸ ἐμὸν ἄρθρον Ἡ πυρῖτις τῆς Δημητσάνης σημειοῦται ὡς ἐκτετυπωμένον ἐν τῷ Νεολόγῳ, ἐν ᾧ σήμερον προχειρότερον εὐρίσκεται ἐν Λόγοις καὶ ἄρθροις σ. 511 κ. ε. — Ἐν σ. 157 παραλείπεται ἡ ὑπὸ Ἐμ. Βαρδίδου ἐν Ἀθήναις τῷ 1888 ἔκδοσις τοῦ περὶ Δασκαλογιάννη ἄσματος. — Ἐν σ. 50 σημ. 2 προστεθῆτω, ὅτι ἡ μονογραφία τοῦ κ. Βικέλα Ἡ Ἑλλάς πρὸ τοῦ 1821 εὐρίσκεται καὶ γαλλιστί ἐν τῇ συλλογῇ *La Grèce byzantine et moderne*. Ἐν Παρισίοις. 1893 σ. 159 - 195. Παραδείγματα δὲ ἀμειθόδου μνεῖας ἢ κατατάξεως πηγῶν καὶ βοηθημάτων ἔστωσαν τὰδε: Ἐν σ. 50 ἀναγινώσκωμεν τὴν ἐξῆς σημείωσιν «Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀναβιώσεως τῆς παιδείας ὀλίγα μὲν, ἀλλὰ περιεκτικὰ γράφει ὁ Παπαρρηγόπουλος (Ἱστορ. τοῦ ἑλλ. ἔθν. τομ. 5' σ. 608 - 612). Πρὸς τοῦτοις Μ. Παρανίκα, Σχεδιάσμα, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1867. — Ε. Καστόρχη περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ σχολῆς ἐν Ἀθ. 1847 ἄτινα εἶνε ἀξιόλογα ὡς καὶ ἡ ὅλη πραγματεία». Ἐν τῇ σημειώσει ταύτῃ ἔδει νὰ προταχθῇ ἡ παραπομπὴ εἰς τὸ κύριον καὶ εἰδικόν ἔργον τοῦ Παρανίκα, προστιθεμένου καὶ τοῦ Ὀλυμπιακοῦ λόγου τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου, νὰ ἔπηται δὲ διὰ τοῦ Πρβλ. ἡ παραπομπὴ εἰς τὰ ὀλίγα μὲν, ἀλλὰ περιεκτικὰ τοῦ Παπαρρηγοπούλου. — Ἐν σ. 69 σημ. 4 ἔχομεν τὴν σημείωσιν α Χιώτου Ἱστορ. Ἀπομν. τόμ. 3 σ. 458 - 460. Ὁ Χιώτης περὶ τοῦ Μελισσηνοῦ ὀμιλῶν παραπέμπει εἰς τοῦ Masson *Mémoires de la Russie* tom. 3 p. 425». Ἄλλ' ἀφ' οὐ ὁ Χιώτης παρέλαβε τὰ λεγόμενα παρὰ τοῦ Masson, εἰς τοῦτον ἔδει πρῶτον νὰ γείνη ἡ παραπομπή, νὰ ἔπηται δὲ ἡ μνεῖα τοῦ Χιώτου, προηγουμένου τοῦ Πρβλ. — Ἐν σ. 35 ἀναγινώσκειται ἡ ἐξῆς σημείωσις περὶ τοῦ Μαρίνου Χαρβούρη «Σάθα Ν. φ. σ. 545 - 546. Περὶ Χαρβούρη πρβλ. Daru *Histoire de la republique de Venise* t. 5. Paris. 1819 p. 68. — Ζαβίρα Ν. Ἑλλ. σ. 406. — Βενδότη, Προσθήκη κτλ. σ. 225. Τὸν βίον αὐτοῦ ἴδε καὶ ἐν Χρυσανθίδι τόμ. 2 σ. 112 - 116 Πρβλ. καὶ Σάθα Νεοελλ. φιλ. σ. 544 - 548». Ἐνταῦθα παρατηρῶ, ὅτι ὁ μὲν κ. Σάθας ἀναφέρεται δις, ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει τοῦ σημειώματος, ἐκεῖ μὲν γινομένης μνεῖας ὀλιγωτέρων σελίδων, ἐνταῦθα δὲ πλειοτέρων. Ἄλλ' αἱ πλειότεραι αὐταὶ (σ. 547 - 548) δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸν Μαρῖνον Χαρβούρη, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ Ἰωάννην καὶ Μάρκον. Διὰ τί δὲ ἐν μὲν

τῆ πρώτῃ μνείᾳ Ν. Φ., ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ Νεοελ. Φιλ.; Ἄλλ' ἡ σύγχυσις ἐν τῷ σημειώματι εἶνε ἔτι μεγαλειτέρα. Ὁ Σάθας δὲν εἶνε ὁ πρῶτος γράψας τὰ περὶ Χαρθούρη, ἀλλὰ παρέλαβεν αὐτὰ ἐκ τοῦ Μαζαράκη ἐν ταῖς Βιογραφίαις τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς νήσου Κεφαλληνίας. Ἐν Βενετίᾳ. 1843 σ. 71 κ. ε. Ἄρα πρῶτος ἔπρεπε νὰ μνημονευθῆ ὁ Μαζαράκης, εἰ δυνατὸν δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ αἰπηγαί, ἐξ ὧν ἠντλησεν ἐν τοῖς περὶ τῆς μετακομίσεως τοῦ γρανίτου, ἐφ' οὗ ἐστήθη ὁ ἀνδριάς τοῦ μεγάλου Πέτρου· εἶτα δὲ, γενικωτέρας γινομένης τῆς παραπομπῆς εἰς τὰ καθ' ὅλου περὶ τοῦ Χαρθούρη γεγραμμένα, πρῶτοι ἔπρεπε νὰ μνημονευθῶσιν ὁ Βενδότης καὶ ὁ Ζαβίρας, ἔπειτα ὁ κ. Σάθας καὶ ὁ ἐν τῇ Χρυσάλλιδι βίος καὶ τελευταῖος, προηγούμενου τοῦ Πρβλ. ἢ Ἐπιθι, ὁ *Daru*, ὅστις παρεμπόπτοντα μόνον ποιεῖται λόγον περὶ Χαρθούρη. Ἐμικρολόγησα περὶ τὰ τοιαῦτα ὄχι διὰ νὰ κακίσω τὸν κ. Κοντογιάννην, ὅστις εἶνε ἄξιος πολλῆς τιμῆς διὰ τὴν φιλόπονον καὶ εὐσυνείδητον αὐτοῦ ἐργασίαν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν εὐελπιστῶν, ὅτι ἐν ἄλλοις ἔργοις θέλει μείζονα καὶ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐπιστήσει προσοχὴν, ἀλλὰ κυρίως διὰ νὰ παρακινήσω εἰς συστηματικωτέραν καὶ εὐμεθοδωτέραν κατάταξιν τῶν παραπομπῶν, ἄρα καὶ ἔρευναν, τοὺς ἀπειροτέρους τῶν παρ' ἡμῖν ιστοροῦντων, παρ' οἷς ἀμαρτάδες, οἷαι αἰ ἀνωτέρω ὑποδειχθεῖσαι, δὲν εἶνε ἐξαιρέσεις ὡς παρὰ τῷ κ. Κοντογιάννη, ἀλλὰ κανῶν.

Ἐν τέλει δεόν νὰ ἐπανορθωθῆ μία ἱστορικὴ ἀνακρίβεια τοῦ συγγραφέως. Λέγων ἐν σ. 57, ὅτι τοὺς Τούρκους ἐμιμήθησαν καὶ οἱ πλουσιώτεροι τῶν (Ἑλλήνων τῆς Πελοποννήσου) προεστῶτων, σχηματίσαντες καὶ αὐτοὶ τσιφλίκια, δὲν τυγχάνει τοῦ ὀρθοῦ. Τὸ σύστημα τῶν προνοιῶν ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς Πελοποννήσου ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων βυζαντιακῶν χρόνων, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπεξετάθη ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ δεσποτάτου, ὡς ἀποδεικνύουσι διάφοροι τοπωνυμῖαι κατὰ γενικὴν, ἀναρχόμεναι εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους. Τὸ ἐναντίον λοιπὸν μᾶλλον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι οἱ Τούρκοι ἐμιμήθησαν τοὺς Βυζαντινοὺς καθιδρύνοντες τσιφλίκια. Οἱ δὲ τουρκοκρατούμενοι Πελοποννήσιοι προὔχοντες οὐδὲν ἄλλο ἔπραξαν ἢ νὰ συνεχίσωσιν ἄνευ διακοπῆς τὸ πρότερον σύστημα ἢ τὸ πολὺ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς αὐτὸ, ἂν τυχὸν εἶχε διακοπῆ ἐν ταῖς πρώτοις χρόνοις τῆς κατακτῆσεως, τοῦθ' ὅπερ λίαν ἀπίθανον.

+ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

Μετὰ θλίψεως περισσῆς ἀγγέλλω εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος τὸν θάνατον τοῦ Ἀντωνίου Μηλιαράκη, συμβάντα τῇ 8 Ἀπριλίου. Τὸ ὄνομ' αὐτοῦ οὐδεὶς συνοδεύει τίτλος ἐπισήμου ἀξιώματος, χορηγηθέντος αὐτῷ ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἐπειδὴ ὁ αὐτοδίδακτος ἀνὴρ, κύριον ἔργον ἔχων τὸ τοῦ στενογράφου τῆς Βουλῆς, ἐν παρέργῳ ἐκαλλιέργει τὰ γραμματά. Καὶ ὁμως ἔνεκα τοῦ ζήλου αὐτοῦ, τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῆς ἀκαταπονήτου φιλεργίας τὸ πάρεργον ἔγεινεν ἔργον, καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀσχολία, ἣτις ἀπέβη εἰς αὐτὸν ἀνακούφισις ἀπὸ τοῦ ἀχάριτος ἔργου τοῦ παρέχοντος εἰς αὐτὸν τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ ἀπόλαυσις, ἀνέδειξεν αὐτὸν πνευματικὸν ἐργάτην τῶν ἀξιολογωτάτων παρ' ἡμῖν. Ὑπῆρξαν δ' ὡς γινώσκον τὰ ἔργα τοῦ Ἀντωνίου Μηλιαράκη τοῦτο μὲν γεωγραφικὰ, τοῦτο δὲ ἱστορικὰ. Ὑπὸ πολλῆς εὐφύιας πεπρoικισμένος ἠδυνήθη νὰ ὑπερνικήσῃ ὡς τὸ πλεῖστον τοὺς σκυπέλους εἰς οὓς προσκρούουσιν οἱ μὴ τυχόντες μεθοδικῆς ἐπιστημονικῆς παιδεύσεως ἐν τῷ κλάδῳ ὃν καλλιεργοῦσιν. Αὐξάνων δ' ὁσημέραι τὰς γνώσεις διὰ τῆς ἀόκνου μελέτης καὶ τῆς μετὰ τῶν περὶ ταῦτα ἢ συγγενῆ θέματ' ἀσχολουμένων ἐπικοινωνίας, συζητήσεως καὶ ἀλληλογραφίας καὶ ὁσημέραι κριτικώτερος γενόμενος ἠδυνήθη νὰ ἀναπληρώσῃ σὺν τῷ χρόνῳ πᾶσαν ἀπὸ ἐλλείψεως διδασκαλίας ἀτέλειαν τῆς μεθόδου καὶ καταλίπη ἔργα, ὧν πολλὰ σημειοῦσι νέον σταθμὸν ἐν τῇ παρ' ἡμῖν γεωγραφικῇ καὶ ἐπιστημονικῇ ἐρευνῇ.

Καὶ ἐν μὲν τοῖς γεωγραφικοῖς αὐτοῦ μελετήμασι κατέθηκε μάλιστα τοὺς καρποὺς τῆς ἰδίας αὐτοῦ πείρας, ἣν ἀπεκόμιζε περιοδεύων αὐτὸς τὰς γεωγραφουμένας χώρας καὶ ἰδίως ἀρεσκόμενος εἰς τὰς ἐξ αὐτοψίας περιγραφὰς, ἀλλὰ συσχετίζων πάντοτε συμφώνως πρὸς τὰ διδάγματα τῆς νεώτερας γεωγραφικῆς ἐπιστήμης τὴν χώραν πρὸς τὸν ἐνοικούντα ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο δὲ τὰ γεωγραφικὰ αὐτοῦ ἔργα εἶνε καὶ ἱστορικὰ ἢ τοῦλάχιστον παρέχουσι πλείστην ὄσιν ὕλην εἰς τὸν ἱστορικὸν, τὸν πολιτευτὴν καὶ τὸν κοινωνιολόγον. Τοιοῦτον χαρακτηρὰ ἔχουσι τὰ Κυκλαδικὰ, τὰ Ὑπομνήματα περιγραφικῆ

τῶν Κυκλάδων (Ἄνδρος-Κέως) καὶ τὰ συγγράμματ' αὐτοῦ περὶ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, τῆς Ἀμοργοῦ καὶ τῆς Κιμῶλου. Τὴν δ' ἐν αὐτῷ ὁσημέραι προκοῦσαν μέθοδον περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀρχαίων πηγῶν ἀριστα καταδεικνύει ἡ ἐξαιρετικὴ μελέτη περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἴονίου πελάγους, δι' ἧς ἐστήριξε τὴν γνώμην, ὅτι τὸ σήμερον καλούμενον Ἴόνιον πέλαγος ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι Σικελικόν. Μετ' ἰδιάζοντος δὲ ζήλου καὶ πολλῆς εὐφυΐας, εἰ μὴ πάντοτε πειστικῶς καὶ μετ' ἐπιτυχίας, ἐνδιέτριψε περὶ τὴν γεωγραφικὴν ὀνοματολογίαν τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣ ἀποδεικνύουσιν αἱ ἐρευναι αὐτοῦ περὶ τῆς Μεσσαριᾶς, τοῦ Δασκαλειοῦ (ἐν τῇ Εἰκονογραφημένῃ Ἑστία τοῦ 1890 Τόμ. Α' σ. 43 κ. ἐ.), τῆς Ἀναβήσου (αὐτόθι σ. 75) καὶ τοῦ Νειμπουργιοῦ (αὐτόθι, 1891 Τόμ. Α' σ. 409 κ. ἐ.). Ἐνεκα δὲ τῆς τοιαύτης πρὸς τὰς ἀρχαιοτέρας τοπωνυμίας προσοικειώσεως καὶ τῆς ἐμμονῆς εἰς τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν ἐτάσσετο εὐλόγως μετὰ τῶν παρ' ἡμῖν ὑπερμαχομένων τῆς διατηρήσεως τῶν καθεστῶτων ὀνομάτων. Τὴν γνώμην δὲ ταύτην ὑπεστήριξε σθεναρῶς ἐν τε τῷ Προλόγῳ τῆς Γεωγραφίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ διὰ δύο ἀρθρῶν ἐπιγραφομένων Τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα καὶ δημοσιευθέντων ἐν τῷ Ἄστει τῆς 6-7 καὶ τῆς 7-8 Ἰανουαρίου 1892. Οὐδὲ περιορίσθη ὁ Μηλιαράκης ὡς γεωγράφος εἰς τὴν καθ' ἑαυτὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας ἠσχολήθη περὶ τὴν ἀναγραφὴν καὶ ἀνάδειξιν τῶν προγενεστέρων ἐν τῇ γεωγραφίᾳ ἑλληνικῶν ἐργασιῶν διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῆς Νεοελληνικῆς γεωγραφικῆς φιλολογίας καὶ τῆς συγγραφῆς τῆς ἀξιολόγου πραγματείας περὶ τοῦ Δανιὴλ Φιλιππίδου (Ἐν τῇ Ἑστίᾳ Τόμ. ΙΘ' τοῦ 1885 σ. 115 κ. ἐ., 131 κ. ἐ., 147 κ. ἐ., 163 κ. ἐ.). Τέλος δὲ διὰ τοῦ Ὁδηγοῦ τῶν ἀπλῶν τοπογραφικῶν περιγραφῶν, τοῦ Προλόγου εἰς τὰ Ὀδοιπορικὰ Μακεδονίας, Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας κατὰ τὸν Isambert καὶ τῶν ἐν ἔτει 1898 γεωγραφικῶν μαθημάτων χάριν τῶν κυριῶν ἐν τῷ Παρνασσῷ ἐπειράθη νὰ διαδώσῃ καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς τὴν ἀγάπην τῆς γεωγραφίας καὶ τὰς πρὸς καλλιέργειαν αὐτῆς γνώσεις. Διὰ δὲ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων τούτων ἐργασιῶν ἀναδειχθεὶς ὁ κράτιστος τῶν παρ' ἡμῖν γεωγράφων δικαίως ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα ἐν τῷ γεωγραφικῷ συνεδρίῳ τῆς Βενετίας.

Οὐχ ἥττον δὲ ζωνηρὰ ὑπῆρξεν ἡ δράσις τοῦ Μηλιαράκη ὡς

ἱστορικοῦ. Πρῶτον δὲ δοκίμιον τῆς περὶ τὰς ἱστορικὰς μελέτας διατριβῆς αὐτοῦ ὑπῆρξε μετὰ τὰ Κυκλαδικὰ τὸ φυλλάδιον περὶ τῆς κατὰγωγῆς τοῦ Σκενδέριμπεη, δι' οὗ ἐτάχθη ἀντιμέτωπος τῆς περὶ τῆς σλαβικῆς καταγωγῆς τοῦ ἥρωος γνώμης τοῦ Hammer καὶ Hopf, ἣν καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος εἶχεν ἀποδεχθῆ. Ἐκτοτε δὲ προαχθεὶς ἐν ταῖς ἱστορικαῖς ἐρεῦναις διὰ τῆς ἐγκαταμίξεως αὐτῶν καὶ τῆς παραλλήλου παρακολουθήσεως μετὰ τῶν γεωγραφικῶν ἐξέδωκε περὶ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου ἔτη δύο τῶν ἀρίστων αὐτοῦ ἱστορικῶν συγγραφῶν, τὴν Ἱστορίαν τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου καὶ τὴν Οἰκογένειαν Μαμωνᾶ. Καὶ δι' ἐκείνου μὲν τοῦ βιβλίου ἀνεπλήρωσε μέγα κενόν. Πράγματι, ἐν ᾧ ἡ ἱστορία τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος εἶχεν ἀποτελέσει τὸ θέμα ἰδίας μονογραφίας τοῦ Fallmerayer, τοῦ ἀρίστου τῶν ἔργων αὐτοῦ, τὸ δὲ δεσποτάτον τῆς Ἠπείρου εἶχεν ἐπασχολήσει τὸν Ἰωάννην Ῥωμανόν, οὗ ἡ οἰκία συγγραφή εἶχεν ἐκδοθῆ τῷ 1895 μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν συγγενῶν πρὶν ἢ ὁ συγγραφεὺς προφθάσῃ νὰ ἐπεξεργασθῆ αὐτὴν τελείως, τὸ ἄλλο ἑλληνικὸν κράτος τὸ δημιουργηθὲν ἐκ τῆς διασπάσεως τοῦ Βυζαντίου τῆς ἐπελθούσης μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδεῖτο ἰδίας ἐπεξεργασίας. Οὐδὲ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ἀρκοῦσα ἡ ἀπηρχαιωμένη ἐξερεύνησις τῶν κατὰ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας ὑπὸ τοῦ ἄλλως πολλοῦ Finlay. Ἀναλαβὼν δ' ὁ Μηλιαράκης τὴν συγγραφήν τῆς ἱστορίας τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης δὲν ἐπειράθη μὲν νὰνεύρῃ ἀνεκδότους πηγὰς, οἱ αἱ ἄλλως σπανίζουσιν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς ἐπιστάσεως ἐπεξεργάσθη τὸ προὔπάρχον καὶ ἐν πολλοῖς ἀνεπεξέργαστον ὑλικὸν καὶ κατῶρθωσε νὰ συντάξῃ ἔργον οὗ ἡ χρησιμότης εἶνε προφανής, εἰ καὶ ἐπιδεῆς εἶνε ἡ συνθετικὴ αὐτοῦ μέθοδος καὶ ὁ τρόπος τῆς παραλλήλου ἐξετάσεως τῶν κατὰ τὸ σύγχρονον δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου. Ἡ δὲ συγγραφή περὶ τῆς πολυκλάδου οἰκογενείας Μαμωνᾶ συνετάχθη μετὰ περισσῆς ἐπιμελείας καὶ ἀπέδειξε τὸν συγγραφέα ἐμπειρότατον περὶ τὴν συλλογὴν πόλλαχῶς διεσπαρμένης ὕλης, εἶνε δὲ ἀρίστη συμβολὴ εἰς τὰς παρ' ἡμῖν ἔτι νηπιαζούσας γενεαλογικὰς μελέτας. Ἄλλο βιβλίον τοῦ Μηλιαράκη ἰδίως ἱστορικὸν πλὴν τῶν τριῶν προμνημονευθέντων δὲν ἔχομεν νὰναγράψωμεν. Ἀλλὰ θὰ ἠπατάτο ὁ νομίζων, ὅτι εἰς ταῦτα καὶ μόνον περιορίζεται τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ ἔργον. Οὐ μόνον, καθ' ἣ

ἐλέχθη ἀνωτέρω, πᾶσα σχεδὸν γεωγραφικὴ αὐτοῦ συγγραφή εἶνε ἅμα καὶ ἱστορικὴ, ἀλλὰ καὶ ἀξιολογώταται εἶνε αἱ ἱστορικαὶ αὐτοῦ πραγματεῖαι αἱ ἐγκατεσπαρμέναι μετα καὶ γεωγραφικῶν ἐν διαφοροῖς ἑλληνικαῖς ἐφημερίαις καὶ περιοδικοῖς συγγράμμασι. Τῶν ἀρίστων δὲ εἶνε αἱ περὶ τοῦ Κεφαλλήνου ζωγράφου καὶ ἀρχιτέκτονος Γερασίμου Πιτσαμάνου (ἐν τῇ Ἑστία Τόμ. ΚΔ' τοῦ 1887 σ. 473 κ. ἐ.), ἡ περὶ τῶν Ἑλγινείων μαρμάρων (αὐτόθι Τόμ. ΚΕ' τοῦ 1888 ἀρ. 669-676), ἡ περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Φιλομούσου ἐταιρείας (αὐτόθι Τόμ. ΚΖ' τοῦ 1889 σ. 65 κ. ἐ. καὶ Τόμ. ΚΗ' τοῦ αὐτοῦ ἔτους σ. 14) καὶ ἡ Περὶ τοῦ φεσίου ἐξαιρετος συμβολὴ εἰς τὰ τῆς νεοελληνικῆς ἐνδυμασιολογίας (ἐν τῇ Εἰκονογραφημένῃ Ἑστίᾳ τοῦ 1893 Τόμ. Β' σ. 113 κ. ἐ., 141 κ. ἐ., 145 κ. ἐ.).

Τέλος δ' ἔχομεν νᾶναγράψωμεν καὶ μίαν φιλολογικὴν ἔκδοσιν τοῦ Μηλιαράκη, εὐτυχῆσαντος νάνευρῆ καὶ ἐκδῶση τὸ ἐξ ἄνδρου χειρόγραφον τοῦ ἔπους τοῦ Βασιλείου Διογενοῦς Ἀκρίτα.

Ἄλλ' ἡ ποικίλη συγγραφικὴ δρᾶσις τοῦ Μηλιαράκη οὐδαμῶς θά ἤρκει νὰ χαρακτηρίσῃ τελείως τὸν ἄνδρα, ἂν δὲν προσετίθετο ἐνταῦθα ἡ μνεῖα τῶν ὑπηρεσιῶν ἃς παρέσχεν εἰς τὴν Ἱστορικὴν καὶ ἔθνολογικὴν ἐταιρείαν. Οἱ μετ' αὐτοῦ συνιδρύσαντες αὐτὴν θά διατηρήσωμεν εἰς αἰεὶ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἀρχαίου, μετρίοφρονος καὶ φιλοπάτριδος ἀνδρός, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πιστοῦ φίλου, τοῦ ἀκαταπονήτου συνεργάτου, τοῦ ἀκαμάτου γραμματέως, ὁστις ὡς ἄλλον ἑαυτοῦ οἶκον ὑπελάμβανε τὸ γραφεῖον, τὸ μουσεῖον καὶ τὸ ἀρχεῖον τῆς ἐταιρείας.

Τοῦ Μηλιαράκη ἄριστον μνημόσυνον ἔσται ἡ σύνταξις τελείας ἀναγραφῆς τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντων ἐν περιοδικοῖς καὶ ἐφημερίαις, ἣν εὐελπιστῶ, ὅτι θέλει φιλοτιμηθῆ νὰ κλάβῃ τις τῶν νεωτέρων παρ' ἡμῖν λογίων. Ἐγὼ δ' ἀρκοῦμαι ἐνταῦθα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν εἰς μνήμην αὐτοῦ γραφέντων παραθέτων τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐν ἰδίοις βιβλίοις ἐκδοθέντων αὐτοῦ δημοσιευμάτων κατὰ τάξιν χρονολογικὴν.

1. Κυκλαδικὰ ἤτοι γεωγραφία καὶ ἱστορία τῶν Κυκλάδων νήσων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλήψεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Φράγκων. Ἐν Ἀθήναις. 1874.

2. Ὀλίγαι λέξεις περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Σκενδέρμπεη. Ἐν Ἀθήναις. 1876.

3. Ὀδοιπορικὰ Μακεδονίας Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας κατὰ τὸν E. Isambert. Ἐν Ἀθήναις. 1878.

4. Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος. Ἄνδρος, Κέως. Ἐν Ἀθήναις. 1880.

5. Βασιλεῖος Διογενῆς Ἀκρίτας. Ἐν Ἀθήναις. 1881.

6. Οἱ Πέρσαι τοῦ Αἰσχύλου. Ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Paul de Saint-Victor Les deux masques. Μετάφρασις Ἀντωνίου Μηλιαράκη. Ἐν Ἀθήναις 1882.

7. Ἀμοργός. Ἐν Ἀθήναις. 1884. (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Α' Τόμου τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογικῆς ἐταιρείας).

8. Ὁδηγὸς τῶν ἀπλῶν τοπογραφικῶν περιγραφῶν. Ἐν Ἀθήναις. 1886. (Δευτέρα ἔκδοσις 1901.)

9. Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Ἐν Ἀθήναις 1886.

10. Μελέτη περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἴονίου Πελάγους ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ νέᾳ γεωγραφίᾳ. Ἐν Ἀθήναις. 1888.

11. Νεοελληνικὴ γεωγραφικὴ φιλολογία ἤτοι κατάλογος τῶν ἀπὸ τοῦ 1800-1889 γεωγραφηθέντων ὑπὸ Ἑλλήνων. Ἐν Ἀθήναις. 1889.

12. Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κεφαλληνία. Ἰθάκη. Ἄτοκος. Ἀρκοῦδι. Κάλαμος. Καστὸς καὶ Ἐχινάδες. Ἀθήνησιν. 1890.

13. Μεσσαριά. Ἱστορικαὶ ἐρευναι περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου ὡς γεωγραφικοῦ. Ἐν Ἀθήναις. 1893. (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Δ' Τόμου τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογικῆς ἐταιρείας).

14. Ἱστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου. (1204-1261). Ἐν Ἀθήναις. 1898.

15. Κίμωνας. 1902. (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Σ' Τόμου τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογικῆς ἐταιρείας).

Ἐν τέλει σημειωθήτω, ὅτι τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μηλιαράκη τὰ μὲν γεωγραφικὰ, ἐν οἷς ἀρίστη συλλογὴ τῶν παρ' ἡμῖν γεωγραφηθέντων, εἶχον ἐκχωρηθῆ ἤδη ὑπ' αὐτοῦ ζῶντος εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἐταιρείαν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐδωρήθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Σπυρίδωνος Μηλιαράκη εἰς τὴν Ἱστορικὴν καὶ ἔθνολογικὴν ἐταιρείαν.

— Ἐπικειμένης ὕσον οὕτω τῆς ἐκδόσεως τῶν Πρακτικῶν τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Διεθνοῦς ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου θεωρῶ περιττόν νά περιλάβω ἐνταῦθα ἐκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων ἐν τῷ βυζαντιακῷ αὐτοῦ τμήματι. Ἀρκεῖ δὲ νά μνημονευθῇ, ὅτι τὸ τμήμα δὲν ἀπεδέχθη τὴν προταθεῖσαν μεταβολὴν τῆς ὀνομασίας αὐτοῦ εἰς γριστιανικόν. Ἄξιον ἰδίου λόγου εἶνε, ὅτι δι' ἰδίας ἐπιτροπῆς τὸ τμήμα ἐπεξεργάσθη τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Millet προταθέντα περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκδόσεως τῶν βυζαντιακῶν καὶ νεοελληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἣν ἀνέλαβεν ἡ ἐν Παρισίοις Ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν γραμμάτων. Ἐνέκρινε δὲ ἡ ὁλομέλεια τοῦ Συνεδρίου τὴν εὐχὴν τοῦ τμήματος περὶ δημοσιεύσεως Ἐκλογῶν τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ Συντάγματος (Corpus) τῶν βυζαντιακῶν μνημείων, ἐξελέχθη δὲ καὶ διεθνὴς ἐπιτροπεία, ἣτις θὰ παρουσιάσῃ ἐν τῷ προσεχῆ Συνεδρίῳ, ὅπερ θέλει συνελθεῖ τῷ 1909 ἐν Καίρῳ, τὸ διάγραμμα τῶν δύο τούτων δημοσιεύσεων. Ἀπετελέσθη δ' ἡ ἐπιτροπεία ἐκ τῶν κ. κ. Γουσταύου Schlumberger καὶ Γαβριὴλ Millet ἐν Παρισίοις, Θεοδώρου Οὐσπένσκη ἐν Κωνσταντινουπόλει, Kondakoff ἐν Ὀδησσῷ, Ἰωσήφ Στρυγόφακη ἐν Graz, A. L. Frothingham ἐν Princeton τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, G. Ramsay ἐν Γλασκόδῃ, Corrado Ricci, τοῦ πατρὸς F. Ehrle ἐν Ρώμῃ, τοῦ κ. Καρόλου Krumpholtz ἐν Μονάχῳ καὶ Σπυρ. Π. Λάμπρου ὡς διευθύνοντος τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπέας γραμματέως.

— Ἐπανελάβεν ἀπὸ τῆς 15 Μαρτίου τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς ἡ *Φόρμυξ μουσικῆ ἐφημερίς εἰκονογραφημένη ἐκδομένη δις τοῦ μηνὸς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ἰωάννου Θ. Γαῶκλη*. Τὴν συντακτικὴν ἐπιτροπέαν ἀποτελοῦσιν ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου κ. Διονύσιος, ὁ καθηγητὴς τῆς βυζαντιακῆς μουσικῆς ἐν τῷ Ἰδρυθῆναι κ. Κ. Ψάχος καὶ ὁ πρωτοψάλτης τῆς Μητροπόλεως κ. Νικ. Κανακάκης. Ἡ ἐφημερίς αὕτη περιέχει ἀξίαν λόγου ὕλην ἀναφερομένην εἰς τὴν βυζαντιακὴν μουσικὴν. Σὺν ταῖς ἄλλοις διεξάγεται μακρὰ συζήτησις περὶ τοῦ Ὑμνου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου μεταξὺ τοῦ κ. Ψάχου, διαμφισβητοῦντος τὴν πιστὴν αὐτοῦ μεταγραφὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Σακελλαρίδου, καὶ αὐτοῦ τούτου. Ὑπὸ δὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Δημοσιεύσεις ἀρχαίων ἀνεκδότων χειρογράφων περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς» ἐκδίδει ὁ κ. Ψάχος Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν μουσικὴν Κυρίλλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰήνου τοῦ Μαρμαρινοῦ, ἀκμάσαντος περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος. Ταύτης κώδικα ἰδιόγραφον τοῦ Κυρίλλου εἶχεν εὑρεῖ καὶ ὁ κ. Ἀθαν. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς, τὸν ὑπ' ἀρ. 250 τῆς ἐν Λέσβῳ μονῆς τοῦ Λειμῶνος. Ἀλλὰ δὲν δηλοῦται ἐκ τίνος χειρογράφου ἐκδίδει ὁ κ. Ψάχος τὴν Εἰσαγωγὴν ταύτην· σημειοῦται δὲ ἀπλῶς, ὅτι *Δημοσιεύεται ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου*. Συνιστῶμεν, ὅπως ἐν μελλούσαις τοιαύταις δημοσιεύσεσι μὴ παραλείπηται ἡ δήλωσις τῶν χειρογράφων ἐξ ὧν ἐκδίδονται τὰ ἀνεκδότα, οὔσα τῶν ἀναγκαιωτάτων.

— Πλὴν τῶν ἐν σ. 384 καὶ 413 τοῦ Α' Τόμου τοῦ Νέου Ἑλληνομνημονοῦ μνημονομένων εὐφήμων βιβλιοκρισιῶν περὶ αὐτοῦ εὐμενεῖς κρίσεις ἢ ἀναλύσεις ἐδημοσίευσαν καὶ τὰ ἐν Πετροπόλει Βυζαντινὰ Χρονικά καὶ ὁ κ. Ἰωάννης Dräsoke ἐν τῇ *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie* Τόμ. ΜΗ' (Νέας σειρᾶς 15) τοῦ 1904 σ. 306. Ὁ αὐτὸς, στηριζόμενος εἰς τὰ ἐν τῷ Α' Τόμῳ δημοσιευθέντα ἄρθρα Μιχαὴλ Καλοφρενᾶς καὶ ὁ πατριάρχης Μητροφάνης Β' (σ. 43 κ.έ.) καὶ Ἐπιστολὴ ἀνέκδοτος Φράγκου Ἀτζαϊώλη (σ. 172 κ.έ.), ἔγραψε περισπούδαστον πραγματεῖαν *Aus dem Athen der Aeciaiuoli* ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift* (Τόμ. ΙΔ' τοῦ 1904 σ. 239-253).

ΤΟΜΟΣ Β' — 30 Σεπτεμβρίου 1905. — ΤΕΥΧΟΣ Γ'

ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΟΥ ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ

ΚΑΙ Η ΣΤΗΛΗ ΤΟΥ ΟΡΘΟΓΡΑΦΟΥ¹

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1904, κατασκευαζομένης περιφερικῆς ὁδοῦ ἔξωθεν τοῦ ἀνωτάτου τείχους τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, ἔγειναν ἀρχαιολογικά τινα εὐρήματα, προκαλέσαντ' ἀνασκαφάς, περὶ ὧν τὰ ἐξῆς ἐπέστειλέ μοι ὁ διευθύνων αὐτὰς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Ἀνδρέας Σκιᾶς

Κατὰ τὰ μέσα Δεκεμβρίου 1904, ἡ διαχειριστικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Σταδίου, κατασκευάζουσα περιφερικὴν ὁδὸν ἔξωθεν τοῦ τείχους τοῦ περιβάλλοντος τὴν ἀνωτάτην σειρὰν τῶν ἰδωλίων τοῦ ἤδη ἀνοικοδομηθέντος ἀρχαίου Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, ἀνεῦρε κατὰ μῆκος τῆς πρὸς ἀριστερὰν τῷ εἰσερχομένῳ πλευρᾶς αὐτοῦ πέντε ἀρχαίους τάφους κενούς καὶ προσέτι μεγάλην μαρμαρινὴν σαρκοφάγον ἡμικατέργαστον ἐπιτεθειμένην ἐπὶ εὐτελοῦς ἐξ ὀπτοπλίνθων κατασκευασμένου δαπέδου, περιβεβλημένην δὲ πανταχόθεν ὑπὸ ὀγκώδους τοίχου ἐπικαλύπτοντος αὐτήν, καὶ τινα παρακείμενον κενὸν τάφον, ἐκτισμένον διὰ μαρμαρινῶν πλακῶν. Ἡ σαρκοφάγος ἀνεφάνη καθαιρεθέντος μέρους τοῦ ἐπικαλύπτοντος αὐτήν τοίχου, τότε δὲ κληθεῖς ἐπεστάτησα εἰς τὴν περὶ τὰς τέσσαρας μόνον ἡμέρας διαρκέσασαν καὶ δυστυχῶς μὴ ἐπεκταθεῖσαν περαιτέρω ἀνασκαφὴν.

¹ Ἀνεκοινώθη ἐν ἐπιτομῇ τῇ 28 Μαρτίου 1905 ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι, τῷ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιολογίας, τοῦ ἐν Ἀθήναις πρώτου Διεθνοῦς ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου.

— Ἐπικειμένης ὕσον οὕτω τῆς ἐκδόσεως τῶν Πρακτικῶν τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Διεθναῦς ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου θεωροῦ περιττόν νά περιλάβω ἐνταῦθα ἐκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων ἐν τῷ βυζαντιακῷ αὐτοῦ τμήματι. Ἀρκεῖ δὲ νά μνημονευθῆ, ὅτι τὸ τμήμα δὲν ἀπεδέχθη τὴν προταθεῖσαν μεταβολὴν τῆς ὀνομασίας αὐτοῦ εἰς χριστιανικόν. Ἄξιον ἰδίου λόγου εἶνε, ὅτι δι' ἰδίας ἐπιτροπῆς τὸ τμήμα ἐπεξεργάσθη τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Millet προταθέντα περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκδόσεως τῶν βυζαντιακῶν καὶ νεοελληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἣν ἀνέλαβεν ἡ ἐν Παρισίοις Ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν γραμμάτων. Ἐνέκρινε δὲ ἡ ὁλομέλεια τοῦ Συνεδρίου τὴν εὐχὴν τοῦ τμήματος περὶ δημοσιεύσεως Ἐκλογαφίας τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ Συντάγματος (Corpus) τῶν βυζαντιακῶν μνημείων, ἐξελέχθη δὲ καὶ διεθνὴς ἐπιτροπεία, ἥτις θὰ παρουσιάσῃ ἐν τῷ προσεχῆ Συνεδρίῳ, ὅπερ θέλει συνέλθῃ τῷ 1909 ἐν Καίρῳ, τὸ διάγραμμα τῶν δύο τούτων δημοσιεύσεων. Ἀπετελέσθη δ' ἡ ἐπιτροπεία ἐκ τῶν κ. κ. Γουσταύου Schlumberger καὶ Γαβριὴλ Millet ἐν Παρισίοις, Θεοδώρου Οὐσπένσκη ἐν Κωνσταντινουπόλει, Kondakoff ἐν Ὀδησσῷ, Ἰωσήφ Στρυγόφακη ἐν Graz, A. L. Frothingham ἐν Princeton τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, G. Ramsay ἐν Γλασκόδῃ, Corrado Ricci, τοῦ πατρὸς F. Ehrle ἐν Ρώμῃ, τοῦ κ. Καρόλου Krumpholtz ἐν Μονάχῳ καὶ Σπυρ. Π. Λάμπρου ὡς διευθύνοντος τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπέας γραμματέως.

— Ἐπανέλαβεν ἀπὸ τῆς 15 Μαρτίου τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς ἡ *Φόρμιγξ μουσικῆ ἐφημερίς εἰκονογραφημένη ἐκδομένη δις τοῦ μηνὸς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ἰωάννου Θ. Ἰωάννη*. Τὴν συντακτικὴν ἐπιτροπέαν ἀποτελοῦσιν ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου κ. Διονύσιος, ὁ καθηγητὴς τῆς βυζαντιακῆς μουσικῆς ἐν τῷ Ἰνδάλει κ. Κ. Ψάχος καὶ ὁ πρωτοψάλτης τῆς Μητροπόλεως κ. Νικ. Κανακάκης. Ἡ ἐφημερίς αὕτη περιέχει ἀξίαν λόγου ὕλην ἀναφερομένην εἰς τὴν βυζαντιακὴν μουσικὴν. Σὺν ταῖς ἄλλοις διεξάγεται μακρὰ συζήτησις περὶ τοῦ ὕμνου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου μεταξὺ τοῦ κ. Ψάχου, διαμφισβητοῦντος τὴν πιστὴν αὐτοῦ μεταγραφὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Σακελλαρίδου, καὶ αὐτοῦ τούτου. Ὑπὸ δὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Δημοσιεύσις ἀρχαίων ἀνεκδότων χειρογράφων περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς» ἐκδίδει ὁ κ. Ψάχος Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν μουσικὴν Κυρίλλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰήνου τοῦ Μαρμαρινοῦ, ἀκμάσαντος περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος. Ταύτης κώδικα ἰδιόγραφον τοῦ Κυρίλλου εἶχεν εὑρεῖ καὶ ὁ κ. Ἀθαν. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς, τὸν ὑπ' ἀρ. 250 τῆς ἐν Λέσβῳ μονῆς τοῦ Λειμῶνος. Ἀλλὰ δὲν δηλοῦται ἐκ τίνος χειρογράφου ἐκδίδει ὁ κ. Ψάχος τὴν Εἰσαγωγὴν ταύτην· σημειοῦται δὲ ἀπλῶς, ὅτι *Δημοσιεύεται ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου*. Συνιστῶμεν, ὅπως ἐν μελλούσαις τοιαύταις δημοσιεύσεσι μὴ παραλείπηται ἡ δήλωσις τῶν χειρογράφων ἐξ ὧν ἐκδίδονται τὰνέκδοτα, οὔσα τῶν ἀναγκαιότητων.

— Πλὴν τῶν ἐν σ. 384 καὶ 413 τοῦ Α' Τόμου τοῦ Νέου Ἑλληνομνημονοῦ μνημονομένων εὐφήμιων βιβλιοκρισιῶν περὶ αὐτοῦ εὐμενεῖς κρισεῖς ἢ ἀναλύσεις ἐδημοσίευσαν καὶ τὰ ἐν Πετροπόλει Βυζαντινὰ Χρονικά καὶ ὁ κ. Ἰωάννης Dräsoke ἐν τῇ *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie* Τόμ. ΜΗ' (Νέας σειρᾶς 15) τοῦ 1904 σ. 306. Ὁ αὐτὸς, στηριζόμενος εἰς τὰ ἐν τῷ Α' Τόμῳ δημοσιευθέντα ἄρθρα Μιχαήλ Καλοφρενᾶς καὶ ὁ πατριάρχης Μητροφάνης Β' (σ. 43 κ.έ.) καὶ Ἐπιστολὴ ἀνέκδοτος Φράγκου Ἀτζαϊώλη (σ. 172 κ.έ.), ἔγραψε περισπούδαστον πραγματεῖαν *Aus dem Athen der Acciaiuoli* ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift* (Τόμ. ΙΔ' τοῦ 1904 σ. 239-253).